

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi
arkakapak.com

Yıl:1 Sayı:8 Mayıs 2016 / 9,00 ₺

S.28
Dosya
Virginia Woolf

S.38
Röportaj
İlknur Özdemir

Yok mu bir yolu,
yürekten bilmenin
nereye gittiğini
dünyanın? 🌟

Akademik Kitap Kulübü

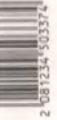
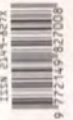
S.6
Haydar Ergülen

S.8
Enis Batur

S.12
Kemal Varol

S.18
Sevengül Sönmez

S.25
Feridun Andaç

Bir çocuğun geleceğine kim karar verir?

Altmışına basmasına az kalmış, ünlü bir kadın hâkim: Fiona Maye. Davasına baktığı, günah olduğu gerekçesiyle kan nakli yaptırmayı reddeden, on yedi yaşında lösemi hastası bir çocuk: Adam Henry. Karşılaşmaları ikisinin de hayatını değiştirecek. *Çocuk Yasası*, inançlarla kanunların kırılganlığına ve insanlar arasındaki mesafelere dair sarsıcı bir roman.

"Bütünüyle çarpıcı, hassas dengeler üstüne kurulmuş, kusursuz işlenmiş ve çok güzel yazılmış bir roman."

ALBERTO MANGUEL

Çocuk Yasası
Ian McEwan
Çeviren: Roza Hakmen
Roman

YAZARIN YKY'DEKİ DİĞER KİTAPLARI

Bir Parmak Bal
Ian McEwan
Çeviren: Duygu Akın
Roman, 372 s.

Cumartesi
Ian McEwan
Çeviren: İlkur Özdemir
Roman, 270 s.

Masumiyet ya da Özel İlişki
Ian McEwan
Çeviren: Roza Hakmen
Roman, 232 s.

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

Sayı: 8 - Mayıs 2016

Ayda bir çıkar
arkakapak.com
ISSN No: 9772149827008

İmtiyaz Sahibi

Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti. adına
Mehmed Ali Çaliskan

Yayın Yönetmeni

Yunus Emre Tozal
yunusemre.tozal@libronet.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erkan Şimşek
erkan.simssek@libronet.com

Editör

İsa Karaaslan
isa.karaaslan@libronet.com

Yayın Kurulu

Erkan Şimşek, Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan, Cemil Özcan,
Zahid Yıldırım, Olcay Mağden Ünal, Hatice Yalçın, Umut Yaşar Özkan

Görsel Yönetmen

Zahid Yıldırım

Mizanpaj

Cemal Keskin

Kapak İllustrasyonu

Önur Erler

Kurumsal İletişim ve Reklam

Eray Kanaat
0530 176 79 44
eray.kanaat@libronet.com

Satış

Semih Güleren
0530 176 79 45
semih.guleren@libronet.com

Basım Yeri

Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Halkalı Cad. B4 Blok 164 Sefaköy, Küçükçekmece, İstanbul
Matbaa Sertifikası No: 120 58

Dağıtım

Turkuaz Dağıtım
Tel: 0216 585 90 00

Yazı Göndermek İçin

Yazılarınızı "editor@arkakapak.com" adresine gönderebilirsiniz.

Yönetim Yeri

Altunizade Mah. Kısıklı Cad. Aköz İş Merkezi No:4 B Blok Dış (PK:34662)
Üsküdar - İstanbul
Arka Kapak Papiersense'nin yayınıdır.

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamda da
dahil olmak üzere çoğaltma hakları Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd.
Şti.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

 papiersense

Mayıs 2016 sayımızla huzurunuzdayız. Bu 8. sayımız oldu. Her sayıda yeni insanlarla, yeni kitaplarla tanışmanın verdiği o biraz da modern zamanlara mahsus mutluluk hissiyi tarif etmemiz pek kolay değil.

Bu sayımızın dosya konusu hep aklımızda olan ama bir türlü zihnimize layıkıyla toparlayamadığımız bir isim ve onun unutulmaz kitabı oldu: İngilizcenin zirvelerinden Virginia Woolf ve onun otobiyografik ayrıntılarla süslü romanı *Deniz Feneri* ile dosya konularımızdaki modern roman hattına bu sefer İngiltere'den bir kanal açtık.

Karanlık hayatı, cüretkâr tercihleri, dünyaya meydan okuma biçimi ve bilinç akışı yöntemine getirdiği neredeyse devrimci perspektif ile Woolf tüm zamanların en önemli romancılarından. Sadece edebiyatın değil dünya kaderi hareketinin de güçlü portrelerinden biri. *Deniz Feneri* (To the Lighthouse) ise mevzubahis bilinç akışı tekniğinin en önemli metinlerinden biridir. Woolf, hem yazar hem entelektüel olarak, İngiltere'nin önemli devirlerinden olan Viktorya devrine ve Viktoryen ahlaka karşı keskinleştirdiği kalemle yazırlığını inşa etmiştir. Aynı zaman diliminde yaşadığı bu devirle hesaplaşmasını gayet doğru yerlerden yapmasını bilmiş; bu devrin tezatlarında tarafını adaletten, özgürlükten, cesarettten yana seçmiştir.

Yine vurgulamak gerekirse Woolf hem feminist hareketin öncü ayak izlerinden biri olmuştur hem de romancı ve eleştirmen olarak kadını bilcümle literatüre görüye gitmemesine eklemesini bilmiştir. *Deniz Feneri*nde ise bütün eserlerinden farklı bir yerde durur ve bu romanda Woolf kendi çocukluğuna, ailesine, o masumiyet çağı kokan geçmişine bir ağıt yakar.

Dosyamız haliyle epey hacimli oldu. Feridun Andaç Woolf'un yazırlığındaki biyografik izleri sürerken, Medeni Yılmaz *Deniz Feneri*'ne odaklandı. Özkan Ali Bozdemir, *Deniz Feneri*'nin hayal ile gerçek arasında salınan yapısını anlattı. Nihal Yormaz yazarın son mektubunu, kaçınılmaz ve hazin sonunu yazarken, Yavuz Altun da *Kendine Ait Bir Oda*'nın içine girdi. Bu ayın söyleşi konuyu ise Woolf'un hem çevirmeni hem yayıncısı olan İknur Özdemir. Özdemir hem Woolf'u derinlemesine anlattı hem de Türkiye'deki yayın macerasına değindi. Anahtar niteliğindeki bu söyleşi için Özdemir'e teşekkür ederiz.

Bu sayıda aramıza yeni isim katıldı. Tuğçe Nida Sevin. Artık genç yetişkin kategorisinin yeni çıkanları, önemli haberleri, hikaye tadında portreleri ile bu türün dergimizdeki takipçisi olacak. Kendisine hoş geldin diyoruz.

Geçen sayı başladığımız edebiyat blogları arasında yolculuğa ve her zamanki gibi çocuk edebiyatı sayfalarına bu sayıda da devam ettik. Tefrika ettığımız çizgi romanımız Mekanik Türk'ün ikinci ve son bölümü yine çok keyifli. Haydar Ergülen Cahit Zarifoğlu'nu yazarken Enis Batur çocuklukla ilgili ilginç bir kitabı tantıyor. Kemal Varol ise bir ilk kitap olan *Derdin İncinmesi*'ni (Mustafa Orman) yazdı. Sevgülüm Sönmez Hanif Kureishi'nin *Son Söz*'ünü inceledi. Selçuk Küpçük'ün şarkıcı Bergen'in biyografisi üzerine yazısı ile Barış Saydam'ın sinemacı Ali İpar portresi ise tam bir kültür tarihi yolculuğu oldu.

Editörün masası köşemizde bu ay Ayır Yayıncılık'tan Nazlı Berivan Ak konuk oldu. Kapak tasarımımız ise Orhan Pamuk'un unutulmaz romanlarına unutulmaz kapaklar tasarlayan Hakkı Mısıroğlu oldu.

Saygılarımızla
Arka Kapak

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

İÇİNDE NE VAR?

YIL: 1 / SAYI: 8

MAYIS 2016

6

HAYDAR ERGÜLEN

CAHİT ZARİFOĞLU
AVARE BİLGE

8

ENİS BATUR

ÇOCUKLUĞUNCA

10

EMİNE UÇAK
ERDOĞAN

KARIN İZİNDE
KARS

12

KEMAL VAROL

BİR DEDİM VAR!

14

İREM
UZUNHASANOĞLU

ROMAN GÖĞÜ'N
PALTO SUNDAMI
SAKLIDIR?

16

ÜLKÜ ÖZEL

AKAGÜNDÜZ

KUÇUK PARIS

17

CEMİL ÜZEN

KURAN, ZAMAN ve
MEKÂN

18

SEVENGÜL

SÖNMEZ

SON SÖZÜ

KİM SÖYLEYECEK?

20

HASSAN AKSAKAL

FUAD KÖPRÜLÜ

22

HASAN ÖZTÜRK

SEYREK YAĞMUR

ROMAN MI?

25

FERİDUN ANDAÇ

VIRGINIA WOOLF

28

MEDENİ YILMAZ

NIHAL YORMAZ

ABDULLAH YAVUZ ALTUN

ÖZKAN ALİ BOZDEMİR

VIRGINIA WOOLF

DOSYA

38

WOOLF'UN YAZDIKLARI HAYATI

YANSITIYORDU

İLK NUR ÖZDEMİR

RÖPORTAJ

42

İŞHAK ARSLAN

SİYAH-BEYAZ TARİH

44

İHSAN SÖNMEZ

BATMAN ve SUPERMAN

46

MALİ ÇALIŞKAN

AÇ GÖZLERİNİ

EY İNSANI!

48

YUNUS EMRE TOZAL

BİR FİLİSTİN VARDI

50

ÇİZGİ ROMAN
MEKANİK TÜRK 2

56

S. MURAT BARDAKÇI
İYİ İNSANLAR VE
DİP BALIKLARI

57

ALİ KAYAALP
GELDİM GÖRDÜM
YENDİM

58

BURÇİN AYDOĞDU
BOYLE SUSTU ZERDÜST

60

EKREM SAKAR
GOETHE

62

M. MERVE ŞİMŞEK
HUMMINGBIRD

63

KİTAP BLOG
ERKAN ŞİMŞEK

64

İLYAS KOÇ
BURSAYA DAVET VAR!

66

SELÇUK KÜPÇÜK
80'LERİN
MELANKOLİK
ÇİĞLİĞİ BERGEN

68

İDRİS ÇAKMAK
CİNLERİN
İSTANBULU

70

TANER AFŞAR
İNZİVA MI FIRAR MI
YENİLĞİ Mİ?

71

SAMET ALTINTAŞ
HER ŞEY ŞİİRE
DÂHİL, LEYLÂ
HÂRİÇ!

72

FIRAT DEMİREL
AY NEDEN DÜNYAYA
DÜŞMÜYOR?

74

ÜMİTYAŞAR ÖZKAN
DÜNYA BİR ADADIR

75

SEVİNÇ ŞAHİN
KOÇAMAN KOMİK
BİR AİLE

76

TUĞÇE NİDA SEVİN
GENÇLİK
BAŞIMDA DUMAN

78

PERDE

80

TÜRK SİNEMASI
ARAŞTIRMALARI
BARIŞ SAYDAM

87

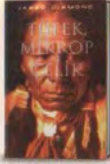
EDITÖRÜN MASASI
NAZLI BERİVAN AK

88

HAKKI MISIRLIOĞLU
KİTABIN RUHUNA
UYGUN KAPAKLAR

2016 NİSAN AYINDA HANGİ KİTAPLARI OKUDUK

**Tüfek, Mikrop
ve Çelik**
Jared Diamond

Gölge Şehir
Ransom Riggs

Kırmızı Saçlı Kadın
Orhan Pamuk

**Bilinmeyen Bir
Kadının Mektubu**
Stefan Zweig

Türklerin Tarihi 2
İlber Ortaylı

2016 YILI NİSAN AYI ÇOK SATANLAR

- 1 Tüfek, Mikrop ve Çelik
- 2 Gölge Şehir
- 3 Kırmızı Saçlı Kadın
- 4 Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu
- 5 Türklerin Tarihi 2
- 6 Gurur ve Önyargı
- 7 Bazı Kelimeler Çok Güzel
- 8 Bülbülü Öldürmek
- 9 Bayan Peregrine'in Tuhaf Çocukları
- 10 Otostopçunun Galaksi Rehberi
- 11 1984
- 12 Yabancı
- 13 Hayvan Çiftliği
- 14 Türklerin Tarihi
- 15 Kırmızı Pazartesi
- 16 İçimizdeki Şeytan
- 17 Dönüşüm
- 18 Dava
- 19 Saatleri Ayarlama Enstitüsü
- 20 Yabancı
- 21 Simyacı
- 22 Tutuklandık
- 23 Cesur Yeni Dünya
- 24 Galat-ı Meşhur
- 25 Beş Şehir

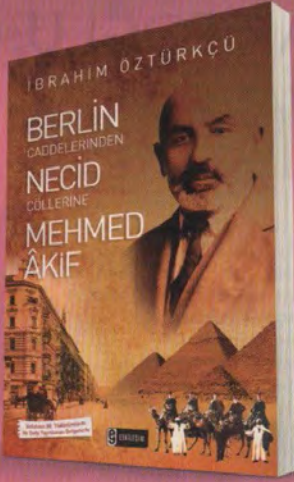
2016 YILI NİSAN AYI ÇOK SATAN E-KİTAPLAR

- 1 Paris ve Londra'da Beş Parasız
- 2 Tutuklandık
- 3 Çanakkale Savaşları
- 4 Uykusuzluk
- 5 TED Gibi Konuş
- 6 1984
- 7 Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm
- 8 Suç
- 9 Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali
- 10 Yeni Dünya Düzeni

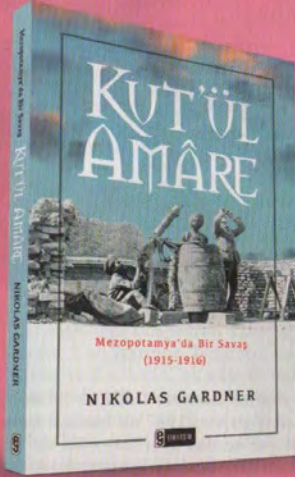

2016 YILI NİSAN AYI EN ÇOK SATAN İLK 10 YAYINEVİ - SEPET FREKANSLARI (%)

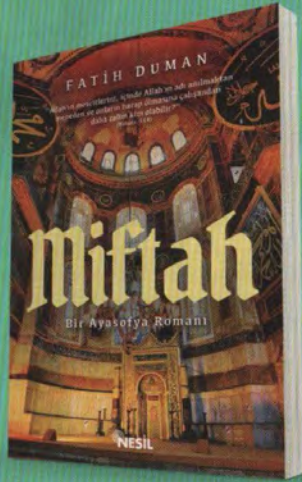

Mehmed Akif'in bilinmeyen Berlin günlerine dair ilk defa yayınlanan belgelerle.

Unutturulan zaferimizin 100. Yılı hatırasına

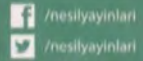
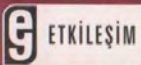
Bu okuyacağın, Ayasofya'da alnını secdeye koymadan ruhu teslim etmekten korkan birinin duasıdır.

Sanki Dünya üzerine mi geliyor? Hiçbir şeyden keyif almıyor musun? Dikkat et, her şeyi tüketirken tükeniyorsun.

ETKİLEŞİM DEVAM EDİYOR

HERŞEY, OKUYAN NESİLLER İÇİN...

CAHİT ZARİFOĞLU: AVARE BİLGE

Yalnızca şiir yolculuğuyla değil yaşam serüveniyle de şair. Yaşamak macerası başlıbaşına bir şiirdir ama, onu sürdürmek için de biraz gitmek gerekir. Kendinden dünyaya doğru çıkmak gerekir. Cahit Zarifoğlu, hep bu yolculuğun ve serüvenin adamı oldu, mevcut dünyaya karşı şiirin dünyası için çalıştı, çabaladı, çarpıştı. *Çarpışkan* bir şair oldu.

Çarpışkan bir şair nasıl olur? İçine bakar, orada Rilkevari bir yalnızlık görür, bu yalnızlık dünyaya atılmak için onun en güçlü silahı olur. Çünkü "*Bütün büyük acılar yalnızlıktan yontuldu*" dediği gibi, büyük serüvenler de yalnızlıkla başlar. Hayata inanmak ve hayatı sahiplenmekle sürer. Maraş'ta güreş öğrenir, bu onun ilk meydan okumasıdır. Yalnızca bir spor değildir güreş, bir inadin, direnmenin, ayakta kalmanın ve yıkılmamanın da hem simgesel hem de fiziksel anlatımı, gösterimidir. Hemingway, Jack London, Boris Vian akla ilk gelen inatçılar.

Cahit, yaşamıyla da şair olacaktı. Kendisi olmak için bazen kendinden kaçması, hatta uçması gerektiğini erkenden anlar. Tıpkı "Aylak Göz" şiirinde yazdığı gibi: "*Bu adam kitapların uçarlama/Çizilip itilmiş resim/Korkmadan yaşar tebessüm gösterir/ Ağır başıyla nöbet alır/Dağdan kaçır şehri çevirir/ Ve bırakır gönlünü bir tazı sıçramasına*". Yine lise çağında, Maraş'tan Eskişehir'e planör kursuna yazılmak için kaçarak gider, brövesini alarak eve döner.

Çoğu şair yaşayamadığı çocukluğuna sonradan özlem duyar, ağıt yakar. Bazıları çocuk da, genç de olmadan şair olurlar. Cahit Zarifoğlu ise şiirin hakkını verdiği gibi yaşamının da hakkını vermiştir, çocuk da olmuştur, genç de olmuştur: "*Kendi kendine arkadaş kaçağı/Arada bir bakınır ne yaptığına/Süresiz kapılır tablolara yangeline/Ve oturdu mu bir masaya/ Hakkını verir çay içmenin*" dediği gibi hakkını vermiştir yaptığı her işin.

Bilge bir tavra ve Necip Fazıl'ın 'artist' diye özetlediği artistik bir edaya sahip oldu hep. Belki Cemal Süreya'nın onu merak etmesinde şiiri kadar jestleri de etkili olmuştur. Şiiri de neredeyse 'jest' olarak yazan bir adamın bir başka 'jest'i merak etmemesi mümkün mü? Şiirini ve hayatını hep kendi başına kazanan bu adam, hayatını yatırdığı şiir için daha en

Çizim: Büşra Yıldırım

başından her şeyi göze almıştır. Daha ilk kitabıyla unutulmaz bir çıkış yapar, 1967'de basılan *İşaret Çocukları* bu çıkışın adidir; aynı zamanda da şiirinin özverisinin adidir. Öğrenci bursunu bu kitabı bastırabilmek için matbaaya verir, bu yüzden çoğu geceler aç yatar. Bir kitapçı yarı fiyatına 100 kitabını alır, kalan kitaplarsa emanet bıraktığı bir büroyu kış boyu ısıtacaktır. İlk kitabı *İşaret Çocukları* sobada yakılmış bir şairdir o. İlk kitabıyla gelecekteki okurunu ısıtmış ve yolunu ısıtmıştır.

Bir 'avare böcek'tir kendi deyimiyle. 'Avare bilge' ile 'avare böcek' arasında fazla bir fark gözetmeyecek

Haydar Ergülen

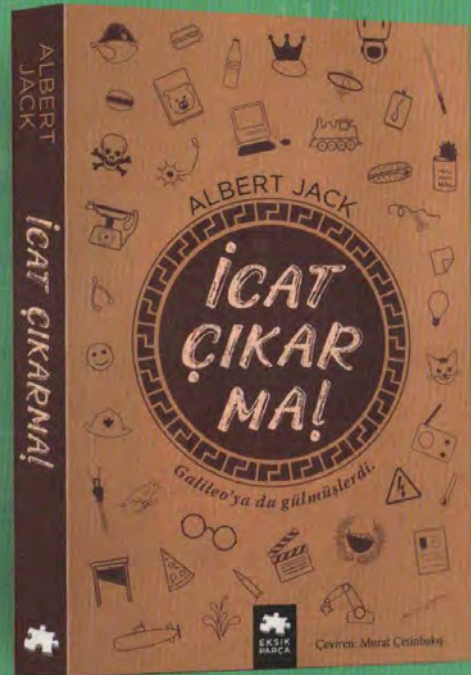
Galileo'ya da gülmüşlerdi!

kadar. “Çocukluğumda bile hiçbir zaman ‘kendimi evimde’ hissetmedim.” der. Heidegger’in “dünyaya atılmış” kişisi gibidir. Her şeyi ‘tecrübe’ eder, sözcükleri tecrübe eder, bundan şiir çıkar. Mesafeleri tecrübe eder, otostopla Avrupa turuna çıkar. Hayata ve yazmaya istahlıdır ama doyumusz değildir. Özellikle Türk edebiyatının en önemli dergilerinden olan ve pek çok yazar, şair yetiştiren bir okul da sayılan “Mavera” dergisi en önemli tecrübelerinden biridir. “Mavera Okulu”nda okurlara yazdığı mektuplar, samimiyeti, sahiliçliği ve yalnlığıyla da klasik cevap tekdüzeliğini aşmış metinlerdir.

Şiirleri kadar mektupları, günlükleri, yazıları ve konuşmalarıyla da kendi antolojisinin zenginleştirmesini bilmişler Zarifolug. Onun kısa ama hiç durmadan sürdürdüğü, sürdürdüğü yolculuğu belki de bu yüzdeli hayli uzun bir yolculuk hissi verir insana. Belki de çok çileli, bir o kadar çetrefil, bu nedenle de çok renkli olduğu için dolu dolu yaşamışın bir hayatı okuruz onun yazdıklarında. Yaşamımsı ve yazılımsı bir hayatın doluluğu ise uzunlamasına değil derinlemesine ölçülür, değerlendirilebilir ancak. Şairlerin ömrünü uzatan şeyin şiirleri ve kitapları olduğunu ise söylemek bile gereksiz. Zarifolug'nun da tıpkı çoğu iyi şair gibi vedasının ardından daha çok okunduğu, arandığı, araştırıldığı ve özleildiği muhakkak. 'Kült' şairler arasına çoktan girdi bile. 'Efsane' olmaya yetecek ve bunu sürdürecektir kadar yoğun olan yaşamı da şiire dahilirdi artık.

Zarifioğlu'nun şiiri, yarım kalarak tamamlanmış bir şiirdir. Türk şiirinde 'bağsız şiirler' diye bir ada vardır ve Zarifioğlu, bu adanın müstesna sakinlerinden biridir. O, yalnızca okurları değil şair adaylarını da büyüten ve yüreklendiren şairlerin başında gelir. İnce duyarlılıkların değil sert duyarlılıkların şiirini yazmış ve dikine bir hayat yaşamıştır. Bazıları 'yazmak' adlı bir hayatın şiiridir. O ise 'yaşamak' adlı bir hayatın şiiri olmuştur. Hareketli, canlı ve ayakta duran bir şiir imza atmıştır.

Merak ile hayret ayrı şeylerdir. O hayret makamında güzel bir alışkanlık yaratmıştır. Şiirin zarif oğludur, yedi güzel adamdan biridir. Abdurrahman Cahit Zafarî'nin oğludur: "Seçkin/Bir Kimse değilim/İsmimin baş harfleri acz tutuyor/Bağışlamanı dilerim" demistir. ■

Dünya infilak etse
duyulan son şey bir uzmanın
"Bu yapılamaz!" diyen sesi olurdu.

Peter Ustinov

ÇOCUKLUĞUN İCADI VE DOĞRULUK KONTRATI

Enis Batur

Türkçe versiyonu 2016'da yayımlanacak bir kitabın özgün baskısı 2015 sonu Fransa'da okur önüne çıktı: *Une Enfance Turque*. Çocukluğu Türkiye'de geçmiş yerli ve yabancı otuzu aşkın insanın katlımlıyla gerçekleşmiş bu kolektif kitabın tanıtımı için Paris'in en iyi üç kitapçısından biri olan Compagnie kitabevinde (öbür ikisi, bence, Tchann ve L'Écume des Pages'dır), bir avuç katılımcı, bir avuç meraklı önünde söyleşi yaptık. Bir aşamada, Nedim Gürsel konuyu Philippe Lejeune'un yaşamöyküsü bağlamındaki önemli kuramsal çalışmalarına getirdi ve yazarın "doğruluk kontratı" üzerinde durdu. Söz sırası bana geldiğinde çizgiyi sürdürdüm ve kontratın karşı yakasına eğildim:

Hiçbir yaşamöyküsü yazarı sonuçta okur önünde and içmese bile, varsaydığımız, onun bize "doğru"ları anlattığıdır. Burada, birinci sorunun bunun yazarın *ne ölçüde* elinde olduğunu, olabileceğini tartmakta yatmaktadır. Bellek tuzaklarla, "alt" a sıkışmış verilerle, bilerek bilmeyerek silgi kullandığı kesitlerle doludur. İkinci sorunu, yaşamöyküsü yazarının yazmaya yanaşmadığı, bir bakıma bile göre özenetimi uyguladığı geçmiş tabakaları bağlamında görebiliriz: Etik, narsistik nedenlerle örtmeyi yeğlediği alanlar. Üçüncüsü, ola ki en kavurucu sorun: Yazarın *yanlış* anımsadıkları. Yazmasına yazmıştır, ama farkına varmaksızın sapırmıştır olup biteni. Beş kişinin katıldığı bir akşam yemeğine katılanları, sonradan, aynı yemeğe katılmış iki kişinin birden doğrulamaması, durumu açığa çıkarabilir — örneğin. Eleştirel basımlarda çok sayıda onarım çabası gerektiğini biliyoruz.

Özyaşamöyküsü (autobiographie), yakın geçmişte yanına aykırı bir gölge olarak sokulan özkurmaca (auto-fiction) tarafından sallandı. Çakıştırılmayan, kaldı ki çakıştırılması uygun düşmeyecek iki yazı türü. İlkindeki "doğruluk kontratı" beklentisini "kurmaca"yı içleştirerek bertaraf ediyor ikincisi: Ondan tamına *gerçeği* yansıtmayı, temsil etmesi beklenmiyor.

Her yazarın yöneldiği yol değil yaşamöyküsü kurmak. Yazarlara özgü, edebiyatın tekelinde bir tür hiç değil: Bugün, her meslek dalından her uğraştan insan "hayatını yazma" isteğiyle yanıp tutuşuyor. Yazmayanlar çevrelerindekiyle anlatıyorlar. Geçmişini

susarak kendine saklayan pek az kişiyi alabildiğine çekici kılan, sisin ortasında durmayı yeğlemeleri.

Compagnie kitabevi seansında, özgün olmayan bir düşünceyi dinleyicilere anımsattım: Çocukluğumuzu daha çok *icat* ediyoruz. Şüphesiz anımsayabildiklerimizden hareket ediyoruz *anlatmaya* koyulduğumuzda; gelelelim, özkurmacadan, auto-fiction'dan öteye geçmek ne kadar elimizdedir bilemiyoruz. Çocukluğumuzu cennete ya da cehenneme yaraşır ortamlarda geçirdiğimizi dile getiriyorsak, bu genç kanımız uydurmadır, demek istemiyorum: Anımsayabildiklerimizin arasını kateden geniş boşlukların bir bölümünü kuruyor, evet, düpedüz *icat* ediyoruz.

2015 yılı sonunda yayımlanan bir başka kitap, Philippe Forest'in *Aragon* biyografisi, bu efsunlu şairin özyaşamöyküsel düzlemde pek çok efsane uydurduğunu, çarpıtmalara başvurduğunu, kimi temel bilgileri sakladığını kanıtlayan belgeler içeriyor. Kitapla aynı günlerde ölen, yüzünün en ünlü pezevenği "Madame Claude"la ilgili bir belgesel, kadının handiye bütünü yaşamsal verilerini uydurduğunu göstermişti. Uğur Tanyeli ise, daha önce de konuya değinmiştim, Sedat Hakkı Eldem'in, "cv"sinde bile isteye yanlış verilerle yer verdiğini, hiç tanışmadığı Le Corbusier ile çalıştığını ileri sürdüğünü belgelemişti. Yaşamöyküler kataloğu, benzeri daha nice yanlışlar barındırıyor.

Biyolog Jean Rostand'ın cümlesini ikidebir anarım: "Kuramlar geçer, kurbagalar kalır." Bana öyle geliyor ki, Lejeune ve arkadaşlarının çalışmalarını yabana atmak aklımdan geçmese de, onların bıraktığı yerden, "doğruluk kontratı" yeniden ele alınmalı. ■

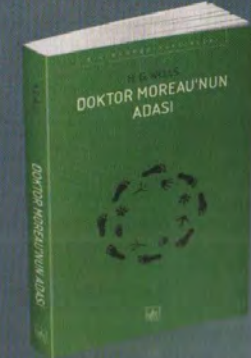
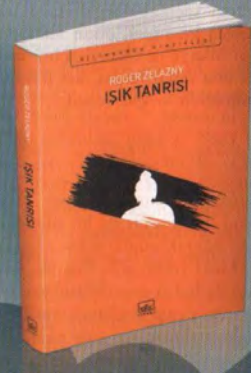
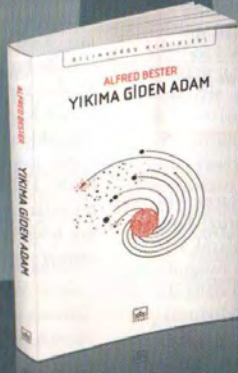
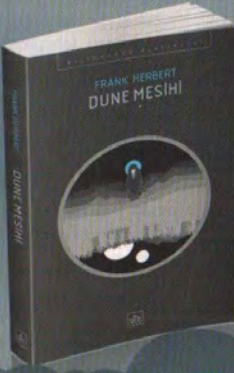
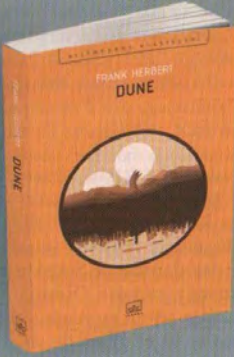

Une Enfance Turque
Elif Deniz
Bleu autour

Aragon
Philippe Forest
NRF

BİLİMKURGUYA YÖN VEREN BAŞYAPITLAR İTHAKİ'DE!

Fotograf: Hilal Kuru

KAR'IN İZİNDE KARS

Emine Uçak Erdoğan

"İki tür erkek vardır," dedi Ka eğitici bir havayla. "Birincisi, âşık olmadan önce kızın nasıl sandviç yediğini, saçlarını nasıl taradığını, hangi saçmalıkları dert edindiğini, babasına neden kızdığını, onun hakkında anlatılan diğer hikaye ve efsaneleri bilmelidir. İkincisi ise, ki ben onlardanım, kız hakkında pek az şey bilmelidir ki âşık olsun.

Arka Kapak / Orhan Pamuk - Kar

Yayınlandığı günlerde epey tartışma çıkaran (ki yazarın muradının da bu olduğunu biliyoruz) *Kar*, Orhan Pamuk'un ilk ve tek siyasi romanı olarak hafızalardaki yerini aldı. Pamuk, kar ve Kars fonunda bugün de halen geçerliliğini koruyan hatta daha da alevlenen siyasi çekişmelerimizi, tarafgirliklerimizi, komplasmalarımızı, ötekiden duyduğumuz korkuyu kendi cephesinden anlatıyordu. Siyasi içeriği ve tartışması bir yana Pamuk'un bu tartışmada niçin mekân olarak Kars'ı seçtiğini ve şehri de karın gölgesinde anlattığını mevsim dönüşünde denk gelen ziyaretimde daha iyi anladım. Kars, Türkiye'nin tüm tarihi başta olmak üzere özellikle de son yüz yıllık tarihinin ve dönüşümünün mekânsal olarak çok güçlü bir örneği. Sadece mekânsal olarak değil etnik çoğulluğu ve birbiri içine geçmişliği ve tahrip ediciliği olarak da. Kar, Kars'ın insanda hüznün bırakan hor kullanılmışlığını örtüyor ve ona büyü bir atmosfer kazandırıyor. Keza ağaçlar yeşillenip, otlaklar büyüüp gelinciklerle kaplandığı zaman da. Karın ve yeşilin olmadığı ara mevsimlerde ise kadim kültürün üzerine çöken kalın ve yıpranmış perdenin varlığı daha çok hissediliyor.

Pamuk'un cümleleriyle; "çok güzel, çok fakir, çok kederli" bir kent Kars. Bagratlı Krallığı'na başkent

olmuş; geçmişinde Ruslar, Malakanlar, Ermeniler, Osmanlılar, Azeriler, Türkler, Kürtler, Gürcüler var. Tarihi, ilk tunç çağına kadar uzanıyor. Müslüman Araplar, Bagratlılar, Bizanslılar arasında sürekli el değiştiren şehir, Alparslan döneminde Selçuklu hâkimiyetine girmiş. Kanuni tarafından Osmanlı İmparatorluğu'na dâhil edilen şehrin tarihinde, 1877-1878 savaşı arasında 40 yıl süren bir de Rus hükümrânlığı var. Rusların o dönemde Hollandalı mimarlar getirerek şehirde, birbirini kesen caddeler üzerinde inşa ettiği taş binalar günümüze kadar ulaşmış. Kars'ı *Kar* romanına mekân eden sebeplerden biri de bu binalar. Savaşa katılmayı reddettiği için Ruslar tarafından Kars'a sürgün edilen Malakanlar da Kars'ın kültürel dokusunda çok iz bırakmış. Özellikle de peynircilik sektöründe. Malakanlıların kendi isimlerini verdiği peynir halen üretiliyor şehirde. 1922'de bu kez Rusya'ya sürgün edilen Malakanlar ile Kars halkı arasındaki ilişkiyi yakıcı bir aşk hikâyesiyle anlatan *Deli Deli Olma* filmi izlemenizi yeri gelmişken tavsiye edeyim.

Kar
Orhan Pamuk
YKY

Birbirine geçmiş kültürü, tarihi ipek yolunun üzerinde önemli bir sınır şehri olması, Kars'ın tarih içinde hem ekonomik hem de kültürel olarak farklı bir yerde konumlanmasına sebep olur. Kar'da bu durumun Cumhuriyetin ilk yıllarından sonra da devam ettiğini ancak sonrasında hem fiziksel hem de içeriksel olarak şehirde bir yoksunluk başladığını belirtir Orhan Pamuk... Bu yıllarda Osmanlı eserleri ikinci planda kalır; sonrasında da Ruslardan kalan binalar da tahrip edilir. Kars'ın 70'li yıllardaki halini bilenler bugünkü durumuna daha çok üzülmüşler. Ve bireysel olarak kültürel anlamda seferberlik başlatan isimler de var. Bunlardan biri de Türkolog Ali Canip Olgunlu. Tarihi taş binalar restore ediliyor, butik otel veya kafe haline getiriliyor. Kars'a birlikte gittiğim arkadaşım Hilal Korumcu'nun çocukluğu Kars'ın en tarihi mahallelerinden olan Kaleiçi mahallesinde geçmiş. O günlerden bugüne yaşanan fiziksel ve kültürel değişimi şöyle anlatıyor. *"Doğduğum ve çocukluğumun ilk yıllarının geçtiği Kars'ta 27 yıl sonra görünce büyük bir hüznün yaşamıştım. Neredeyse bıraktığım gibi bulmak benim için müthiş bir anı tazelenmesiydi, fakat bir bakıma da hayal kırıklığıydı. 40 yılı aşkın bir süre öncesinde Kars, bugün bile birçok Anadolu kentinin yaşamadığı ileri bir kentleşme düzeyine sahipti. Şimdi sadece eski mahallerde ve anıllarımda o "Eski Kars"ın izini sürabiliyorum. Yeni olarak inşa ettikleri çarpık Kars'ı ise hafızamın herhangi bir yerine yerleştirmek istemiyorum. Zira benim çocukluğumun geçtiği Kars'ta hayat daha insani temeller üzerinden ilerliyordu. Teyzelerimiz vardı kulaklarımızı delen, hamam günleri vardı, sırt sırta vermiş evlerimiz, dünya güzeli Malakan ablalar vardı, düşüp kalka oynadığımız güvenli sokakları vardı. Bu şehre her gidişimde birkaç damla yağ akıyor gözümden."*

Orhan Pamuk Kar'da bir yönüyle de Kars'ın yalnızlığına ağıt yakıyor. *"Tuhaf ve güçlü bir yalnızlık duygusu" yaşattırın şehri; "Sanki burası herkesin unuttuğu bir yerdin ve kar sessizce dünyanın sonuna yağıyordu."* diyerek tarif eder ve ekler: *"Sokaktan da hüzünlü Kars şehrinin iç çekmeleri geliyordu."* Pamuk'un Kars'taki bu yalnızlık duygusunu ve iç sıkıntısını bastırmak için fon olarak seçtiği kar metaforunu Ermeni yazar Yegişe Çarents, *"Nairi Ülkesi"* romanında taş olarak seçer. Şehrin eski ve taş binalarıyla yeni beton binalar arasında bir hayat tartışmasına odaklanır ilk ve tek romanı. Pamuk ise, Kars'ın tarihi yüzündeki binaların isimlerini ve yerlerini, kullanıma durumlarını farklılaştırarak kahramanlarının birbirini içine giren hayatlarına bohem ve bir o kadar da gizemli mekânlar oluşturur.

Tarihi kalesi, eteklerindeki Ermeni kilisesi, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde geçen ama bugün ayakta artık güçlüğüle duran hamamları, onların yanı başındaki binlerce yıllık taş köprü, yanbaşındaki kadim şehir Ani ile Kars; bütün yıpranmışlığına rağmen hem yerel tatları hem de kültürüyle ziyaretçilerine sürprizli bir seyahat sunuyor. Çamurlu bir sokağın hemen ardından dekor ve sunumu ve tabii lezzetiyle sizi şaşırtacak bir Akdeniz lokantası ya da Kar romanındaki Yeni Hayat Pastanesi'ni hatırlatan kafeleriyle. En önemlisi; yaza; *"Ben burada yaşayan yoksul insanları biraz mutlu etmek istiyorsam, İstanbul'a döndüğümde Kars'ın geçmişteki günahlarını değil temiz havasını, güzelliğini, insanların iyi yürekliliğini yazmalıydım"*, satırlarını yazdıran insanların hoş sohbeti, sıcaklığı ve misafirperverliğiyle...

Kars'taki ikinci gecemizde şöyle bir hikâyenin içinde bulduk kendimizi. Her şey kapısının önünde birbirinden leziz meyvelerin sıralandığı bir manavı görürne başladık. Ben gözüme kestaneleri kestirdim. Ve manava, *"kestaneleri pişirebileceğimiz sobalı bir çay ocağı olup olmadığını"* sordum. O sırada manava bulunan ve isminin Adnan olduğunu sonradan öğrendiğimiz genç: *"Babamın kahvesi var; şu an kapalı ama isterseniz açabilirim."* dedi. On dakika sonra Adnan'ın babasının sabah namazında yakmak için hazırlayıp gittiği sobayı tutuşturmaya çalışırken bulduk kendimizi. Akın Çay Ocağı'nda da, Kar'da bahsedildiği gibi bir Alp Dağları manzarası asılıydı hemen belirteyim. *"Kars'taki bütün çayhaneler, lokantalar ve otel salonlarında olduğu gibi burada da duvarlara Karşların övündükleri kendi dağlarının değil İsviçre Alpleri'nin manzaraları asılmıştı."* Doğal buz pistine dönen Çıldır Gölü'nde başlayan gün; sobanın üzerinde demlenen çay ve közlenen kestaneyle nihayete erdi böylece... ■

BİR DİRDİM VAR!

Kemal Varol

Mustafa Orman'ın ilk öykü kitabı *Derdin İncinmesin*, hemen girişte yer alan hayli hüznünlü ithafından öyküler arasında kurulan etkileyici bağlara, dilinden kurgusuna, derdinden kısmen beliren neşesine kadar dikkat çekici bir ilk kitap. Hatta belki de fazla beklemiş bir ilk kitap denebilir *Derdin İncinmesin* için. Daha en başında kusurunu geride bırakmış, etki kaynaklarından sıyrılmış, giderek kendi özgünlüğünü yakalamış bir kitapla karşı karşıyayız çünkü.

Derdin İncinmesin, her ne kadar okuru gülümseten iki cümleyle açılıp kapansa da, kitaptaki öykülerin tamamında kederli öyküler var. Mustafa Orman, kendi kuşağından pek çok öykücü gibi kederle sarmalanmış bireye dikkat kesiliyor öykülerinde. Ama onun anlattığı bu birey, diğerlerinden kısmen farklı. Amaçsızca sokaklarda dolaşan, kendi varlığını anlamlandırmaya çalışan, küçük dertleri olan bireyler yok onun öykülerinde. Yara almış, sakatlanmış, dert yüklenmiş bireylere odaklanıyor yazar. Orman'ın öykülerindeki bireyler sadece kendileriyle değil, dışarının (çoğunlukla da devletin, babanın ya da türlü otorite mekanizmalarının) baskısına maruz kalmış, yaşanan toplumsal travmaların izlerini bedenlerinde taşıyan bireyler. Bu acı hikâyeler onun öykülerinde ısrarla dile gelmek, söz almak istiyor. Bazen sözü edilen tahakküm mekanizmaları iç içe geçiyor öykülerde. Baba, "ayaklı bir devlete" dönüşüyor örneğin. Güvercinler, çocuğun yerini alıyor sanki. Bireye de bütün olan bitenleri hatırlamak, bu koca yüke katlanmak kalıyor çoğu yerde.

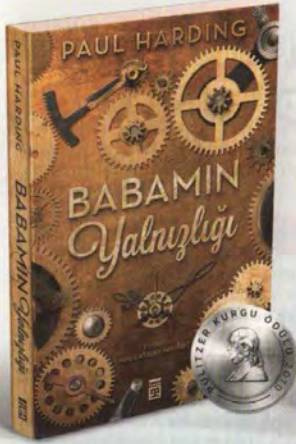
Mustafa Orman'ın öykülerinde, taşınması güç bir yük, çekilmesi gereken bir derdin kaynağı olarak hafıza önemli bir yer tutuyor. Gelecek tasarımı neredeyse hiç yok öykülerinde; geçmişin ağırlığı var. Geçmiş denen yük de öykü kahramanlarının bugününün yutmakla meşgul çoğunlukla. Hepsı birer birer konuşmaya başlıyor. Arabistan'dan gönderilen mektup-kasetler, yakılan yıkılan köyler, gözaltında kaybedilmiş bir babadan geriye kalan palto, bir asker dipçığının rahatlatığı dış ağrısı, bileğinden öpülmüş güvercinler, büyük sırlar taşıyan günlükler; fazlalıklarından kurtulmak isteyen erkekler, sırrını bir taşla bağlamış kadınlar, yaşlı anneler, sakatlanmış çocuklar söz alıyor yazarın öykülerinde. Kapılar sürekli

gıcırdayarak açılıyor. Gökyüzü hep gri. Silah sesleri hiç eksik olmuyor. Sözler, kahramanların ağzından adeta kerpetenle çıkıyor. Öykü kahramanları (örneğin Kamuran) güç bela konuştuklarında ise paragraf paragraf susmak kalıyor bize.

Derdin İncinmesin'de yaşlı bir hava varsa, bu durum sadece kitaptaki kederli öykülerden kaynaklanmıyor kanımca. Kitabın son öyküsü hafif bir tebessümle sona erse bile, okurunu acıyla sarmalanmış bir öykü dünyasına çekiyor. Giderek kederli bir dil tutturuyor bu öykülerin anlatıcısı. Okurunu da kendi derdine ortak ediyor. "Baba" demiyor örneğin anlatıcı; "yüksek sesle konuşmanın, gülmenin, bağırmanın kahramanı." diyor baba için. "Anne" demiyor; "babamın yanında gerilmiş yayın titrekliliği" diyor. "Dalgın" demiyor örneğin; "dünyaya dalgın bakan, dardındır da" diyor. Böylece, kendine has bir söyleyişe doğru ilerliyor yazar. Kısmen şiiri anımsatan, sanki başka bir dilden el alan, onun söyleyiş imkânlarını kendi metnine taşıyan bir dille çatıyor öyküsünü. Bu yanılla da *Derdin İncinmesin*'in hayli etkileyici olduğunu söylemek gerek. ■

Mustafa Orman
Derdin İncinmesin
Everest Yayınları

BABAMIN YALNIZLIĞI

"James Joyce, Ulysses'in son bölümünü Rusça kaleme alsaydı, sonuç böyle olurdu."
Vladimir Markov

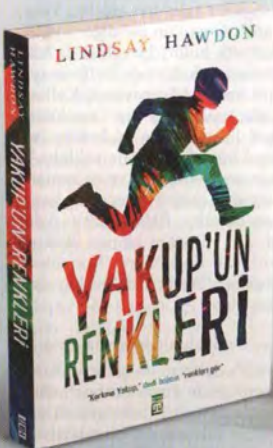
BUDALALAR OKULU

Kendini anlamaya adanmış bir arayışın öyküsü bu; yer yer gerçek hayatla kesintiye uğrayan, "öteki"nin müdahaleleriyle odağını kaybeden, ama asla vazgeçmeyen kahramanın, hayalle gerçeğin sınırlarında kaybolduğu macerası.

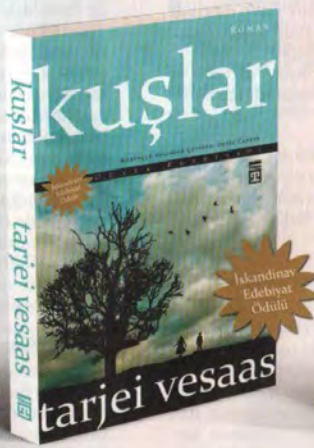
YARIN 20 YAŞINDA OLACAĞIM

"Tuhaf, muzip, hayat dolu..."
Independent

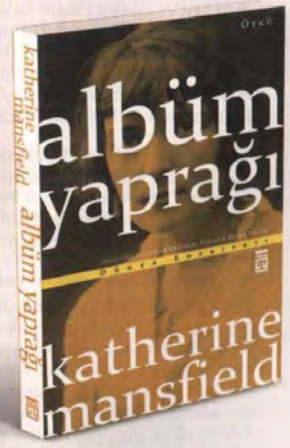
YAKUP'UN RENKLERİ

"Büyüleyici olduğu kadar yürek burkan bir roman."
The Times

KUŞLAR

"Gerçek bir edebi şaheser." Publishers Weekly
İskandinav Edebiyat Ödülü sahibi Tarjei Vesaas'ı zirveye taşıyan romanı *Kuşlar*, ilk defa Türkçede, Deniz Canefe'nin çevirisiyle...

ALBÜM YAPRAĞI

"Kıskandığım tek yazar."
Virginia Woolf

ROMAN GOGOL'ÜN PALTO'SUNDA MI SAKLIYDI?

Irem Uzunhasanoğlu

1840'lı yıllarda Petersburg sokaklarında, özellikle de Kalinkin Köprüsü civarında dolaşan bir hayalet vardır, bilir misiniz? İsmi Akakiy Akakiyevič. Bu hayalet, sokak sokak dolaşarak çaldığı paltosunu aramakta ve rütbesine, unvanına bakmadan karşısına çıkan herkesin sırtından paltosunu çekip almaktadır. Hayalet, Rus Roman Sanatı'nın ustalarından Nikolay Vasilyevič Gogol'ün ölümsüz *Palto* eserinde anlattığı memurdur. *Palto*'nun yayımlanmasından yaklaşık yirmi yıl sonra bir diğer üstat Dostoyevski 'Hepimiz Gogol'ün paltosundan çıktık.' diyecek ve böylece edebiyat ortamlarının en harareti tartışmalarından biri de başlamış olacaktır.

Roman gerçekten de Gogol'ün paltosunda mı saklıydı? Peki Gogol'e o paltoyu kim giydirmişti? Gelin bu soruların cevaplarını birlikte arayalım ve Rus Edebiyatı'ndaki Gogol etkisini üç başlık altında ve üç eseri üzerinden irdeleyelim.

1. *Palto* - Küçük insanın romanlara konu olması

Palto isimli anlatı yayımlanmadan önce Rus Edebiyatı Romantizm ve İdealizm akımlarının etkisindeydi. Burjuva sınıfının anlatıldığı, saraylardaki baloların betimlendiği eserler veriliyordu. *Palto* eserinde betimlenen Akakiy Akakiyevič'in doğuşu 'küçük insan' olarak da adlandırılan sıradan insanların hikâyelerinin Rus Edebiyatı'na girişiydi. Gogol dümeni toplumu gerçekçiliğe doğru kırmıştı. *Palto* isimli uzun öyküsünde Çarlık Rusya'sını eleştirir ve toplumun çürümüşlüğüne anlatır. Sıradan bir memur olan Akakiy'in çektiği sıkıntıları ve maruz kaldığı eleştirileri tüm çıplaklığıyla yazar. Her ne kadar içinde hayaletler ve gotik öğeler barındırsa da, bu eser 'gerçekçilik' hareketinin başlangıcı hatta mihenk taşı olarak kabul edilmektedir. Gogol, Akakiyevič'e paltosunu giydiren ve onu Petersburg sokaklarına salıverir. Bunu yaparak kendi

edebiyat geleneğindeki öykülemenin de kaderini değiştirir, sistemi kırar. *Palto*, Rus toplumunun dışladığı insanın manifestosu olmuş ve 'küçük adam' doğmuştur. Küçük adamın doğuşu da edebiyatı ortalama insanın yaşamsal düzlemine çekmiştir. Daha önce konu edilmemiş, hep göz ardı edilmiş bir Rus memurunun gelip baş tacı olmasıyla birlikte tüm eleştirileri de üzerine çekmeye başlamıştır. Gogol, kendi de bir dönem memurluk yaptığı için memuriyette bulunan insanları çok iyi gözlemlemiş ve kendi hakkını arayamayan bir memurla dalga geçen üslur, betimlemeleriyle yerden yere vurmuştur. *Palto*'nun yazıldığı dönem, çok uzaklardaki bir kıtanın Gotik öykü yazarı Edgar Allan Poe'dan kitalararası mesafeyi yok eden bir ses gelir. İki yazar da aynı yıl doğmuş, ürünlerini aynı yıllarda vermeye başlamışlardır. Poe'nun *Gammazı Yürek* olarak dilimize çevrilmiş olan 'Tell-tale Heart' öyküsü de *Palto*'daki gibi sağlıksız bir takıntıyı anlatır. Yine aynı öyküde yer alan 'göz', Gogol'ün bir diğer öyküsünde 'burun' olarak karşılık bulur. Her ikisi de hayaletleri ve gaip gelenleri öykülerinde kullanmayı severler. Onlardan sonra yazan Maupassant, Kafka, Faulkner, Hemingway gibi yazarlarda hep Gogol'den izler bulunur. Bir Gogol hastası olan Nabokov ise şöyle der: "Gerçek Gogol bir tek *Palto*'da saklıdır." Onun fakirin ve ezilmişin sesi olduğunu ve ne zaman Rus geleneğine göre yazmaya çalışsa yeteneğini kaybettiğini de ekler. Ve son olarak... *Palto* öyküsü öyle ses getirmiştir ki... Tam altı yıl sonra bilinen ilk komünist bildirgesini hazırlayan Karl Marx 'Komünist Manifesto' suna şöyle başlar: "Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor- Komünizmin hayaleti."

2. *Ölü Canlar* - Hiciv ve mizahın edebiyata girişi

Gogol, on dokuz yaşında edebiyat ve şiirle ilgilenmek için Petersburg'a geldiğinde Puşkin sahnededir. Puşkin'in çıkarttığı dergide ilk öyküsünü yayımlatan Gogol, üstadı için: "Puşkin olağanüstü bir olaydır." cümlesini kurar ve onun etkisi altına girer, Puşkin'in Babası soylu olmasına rağmen bazı şiirlerinde de hafif bir 'gerçekçilik' eğilimi ve 'gündelik dil' kullanımını hisseder. Gogol'ün bu hissi alıp bir üst seviyeye taşıdığı söylenir. Gogol, sürgünde yaşadığı dönemde Puşkin'in ölüm haberini alır. Bir arkadaşına yazdığı mektupta: "Onun ölümüyle yaşama sevincimi tamamen yitirdim, onun fikrini almadan hiçbir şey yapamıyordum, onu yanımda hayal etmeden tek bir satır

bile yazamıyordum. O ne der? Neye dikkat eder? Neye güler? Neyi beğenir? Beni yazmaya teşvik eden şeyler bunlardı. Kaç kez kalemi elime almayı denedim ama kalem elimden düştü. Anlatılmaz bir keder bu." der. Buradan yoğun bir Puşkin etkisi altında olduğunu ve belki de artık yazamayacağını düşünceler de ölümünün hemen akabinde önce *Palto*'yu, sonra da *Ölü Canlar*'ı yayımlar.

Ölü Canlar'ın girişinde: "Ey okur, bu romanı Rus insanın eksiklerini, ayıplarını göstermek için yazdım; üstünlüklerini ve erdemleri göstermek için değil." der. Rus aristokrasisinin lüks mallara düşkün olduğu bir dönemde, aşıktan ve sefaletten ölen serfleri anlatır. Dolandırıcının teki olan Çiçikov, N kentinde çiftlikleri gezerek 'ölü canlar' satın almaktadır. Yasal bir boşluktan faydalanarak köseyi dönmeye çalışan Çiçikov çiftlikleri gezerek ölü canlar üzerinden sıkı pazarlıklar yapmaya başlar. Romanda ince bir yergi ve mizahi bir anlatış vardır. *Ölü Canlar*, Rus yazın tarihindeki ilk destansı roman kabul edilir. Gerçekçi Roman olarak sınıflandırılabilir da Gogol bu kitabının bir 'şüir' olduğunu iddia eder. Bunun da tek bir sebebi vardır. Herkesin Puşkin etkisi altında sandığı Gogol, aslında Dante'nin *İlahi Komedya*'sına atıf yapmaktadır. Üç cilt olarak tasarladığı *Ölü Canlar*'ın ilk cildi, Dante'nin Cehennem'inin modernleştirilmiş ilk bölümüdür. *Ölü Canlar*'a biraz daha derin bir inceleme yapıldığında İngiliz Edebiyatı'nın ilk yazılı eseri sayılan *Canterbury Hikâyeleri*'ne de atıf olduğunu fark edebiliriz.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda anlaşılır ki Gogol Shakespeare'i, Dante'yi, Chaucer'ı harmanlamış ve daha sonra kendi akımının öncüsü olmuştur. Ara sıra gerçeküstücülüğe kaçan bir gerçekçilik akımını başlatarak Rus yazınının üzerindeki geçmişe dair tozları silkelemiştir. Gogol olmasaydı Dostoyevski daha farklı olurdu, denir. Gogol bilmeden Rus ruhu anlaşılabilir denir. Gogol, devrine karşı çıkmasaydı kemikleşmiş yazın türleri bir türlü kırılamayacaktı, denir.

Bir gün matbaadakilere kahkahalarını duyan bir eleştirmen kapıyı açar ve içeri girer; matbaadakilere neye güldüklerini sorar. "Bu adam o kadar komik, o kadar eğlenceli yazıyor ki..." cevabını alır. Tıpkı 'Kafkaesk' kelimesinin dilimize yerleşmiş olduğu gibi 'Gogolesque Irony', yani 'Gogolesk Ironi' diye bir terim vardır. Ölü canları satın almaya çalışan bir adamın 480 sayfalık romanı da en iyi bu terimle açıklanır. Puşkin'in ölümünü de bu romana gizlediği bilinir. Romanı üç cilt olarak tasarlamış olmasına rağmen ömrü ve ideolojisi buna yetmemiştir. Arınma amaçlı gittiği kutsal topraklardan hastalığı daha da ilerlemiş bir şekilde döner ve şeytanın ruhunu ele geçirip ona *Ölü Canlar*'ı yazdırdığı düşüncesiyle ikinci cildin tüm el yazmalarını yakar. Yaktıktan sonra yatdığı açık orucunun dokuzuncu gününde ise ölür. Bir rivayete göre; yeri değiştirilsin diye mezarı tekrar

açıldığında yüzüstü yatarak bulunur. Yine rivayete göre; bu, Gogol'un canlı gömüldüğünü göstergesidir. Bu da 'Gogolesk ironi' den başka bir şey değildir. Yakılan el yazmalarından arta kalanlar ise editörler tarafından birleştirilip yazıldığı için, romanın ikinci cildi tam bir Gogol tadı vermez. Kendisi de bir 'ölü can' olan Çiçikov'un hikâyesi ise tamamlanmıştır.

3. Bir Delinin Hatıra Defteri - Edebi dilin sokağa inmesi

Bir memurun haksızlıklarla dolu dünyasının anlatıldığı bu uzun öykü de, Ivanov'un, aşık olduğu soylu kızın başkasiyla evleneceğini öğrenişini ve yavaş yavaş delirişini anlatır. Basit, yalın ve gündelik bir dil kullanarak yine Rus geleneğini kıran Gogol, bu kez haksızlıklarla dolu adaletsiz dünyayı bir delinin ağzından anlatır. Sonunda akıl hastanesine kapatılan Ivanov kendini İspanya kralı zannettiği için de akıl hastanesi İspanya'ya, orada yatan insanlar da İspanyol halkına dönüşür. *Burun* ve *Müfettiş* gibi diğer öykülerinde de benzer gariplikler ve absürtlükler gözlenir. Gogol, manik depresif psikoz hastalığından muzdarip olduğu için manik durumdayken müthiş enerjik olmakta ve bunu metinlerine yansıtmakta; ama depresif olduğu durumlarda da dünya onun için kararmaktaydı. Hangi eserini hastalığının hangi döneminde verdiği ise çok net gözlemlenebilir.

Dostoyevski'nin '*Budala*' ve '*Öteki*' gibi erken dönem eserlerinde Gogol izleri görülürken, olgunluk dönemi eserlerinde bu izler kaybolur. Çünkü Dostoyevski yazdıkça çığ gibi büyür. Tolstoy yeni destanlar yazar, Çehov gündelik hayatın karmaşasını anlatır durur. Çember Gogol'le tamamlanır ve biz artık Gogol yokmuş gibi davranamayız.

Metinler arası benzerlikler, atıf, esinlenme ve etkilenmeler olabilir. Etkilenme özümsebilir ve bizi özgünlüğe götürür. Böylece Edebiyat kalkınır. Birbirinin ardından gelen her yazar bir çığır açar. Çığır açtıkça kendine yazın dünyasında yer bulur. İnsanlar kendilerini bir yerlere ait hissetmek isterler. İşte o aidiyet duygusudur bizi Gogol'un *Palto*'sundan çıkaran. Hepimizin o *Palto*'ya borçlu olduğu bir şeyler vardır elbet, değil mi? ■

KÜÇÜK PARİS FENA ÖKSÜRÜYOR, DUYUYOR MUSUNUZ?

Ölkü Özel Akagündüz

Yazar milleti bazen ters köşeye düşürür okuru, hem de daha ilk satırlarda. Hikâyenin kıyısında köşesinde dolanıp durur gibi yapar, ne anlatacağını pek de bilemiyormuş gibi görünür, sonra baktı olmuyor. 'Ben öykü anlatıcısı değilim zaten, en azından okuyacaklarınızı anlatan ben değilim.' deyip olay mahallinden sıvışmaya kalkar. Ama yok, hiç inanınmayın böylesine. Hem zaten üç beş sayfa sonra görürsünüz, nasıl bir öykü cambazına dönüşür o isteksiz, sıkılan yazar; şapkadın ne güvercinler, ne tavşanlar çıkartır; hatta öyle coşar ki; hikâyedeki kadınlar, adamlar mıdır konuşan yoksa yazar mı, birbirine karışır. Karışır dediysek yanlış anlaşılmasın, yazarımız son derece hâkimdir olup bitene. Halk aşklarının karşılıklı atışmasını hatırlatan 'aldı sazı eline' üslubuyla, sözü bir kendi alır bir karşındakine verir ve sonunda okuru, odaların hep bir diğereine açıldığı masal konaklarında dolaştırır. Takibi zor ama zihin açan bir gezintidir bu.

Sedat Demir, ilk kitabı '*Küçük Paris Fena Öksürüyor*' da, tam da böyle bir anlatıya kapı aralıyor işte. Kitabın ismine şimdiden takılmayın derim, ama Cagaloğlu'ndaki kitapçılarda, 'buyrun' diyen satıcıya, tuhaf bir şey söylüyormuşum hissine kapıldığımı da itiraf ederim. Kitabı okuduğunuzda pek tabii anlıyorsunuz '*Küçük Paris*' neresidir, öksüren kimdir? Hem zaten, birbiriyle ilintili olduğu sonradan anlaşılan üç yaşlı kadının edebiyatla, sanatla, müzikle örülmüş hikâyelerine dalıp gitmişken, yazar bir öksürük sesiyle hatırlatacak size nerede olduğunuzu. Ve aynı zamanda şaşırtacak. Sadberk, Belkis ve Suzan Hanım'ın, bu üç ayrı âlemin sergüzeşti, acı tatlı hatırası nasıl şıgabilmiş böyle küçük bir kitaba hayret! Büyütüp çoğaltan, açıp genişleten bizim hayal gücümüz mü yoksa?

Kadınlarda bir sahibilik aramanın lüzumu var mı? Pekâlâ apartman komşumuz, mahalleden tanıdığımız olabilirlerdi. Suzan Hanım'a bir merhaba kâfiydi, Sadberk Hanım'la ayaküstü bir konuşma; ama Belkis Hanım karşı dairede otursaydı ya! "İyi filmler seyret, seyret ki onlar fevkalade latif oluyolar, fevkalade terbiye ediyorlar sendeki manayı." deseydi bize de. En çok onun konuşmasını, en çok onun evini, eşyasını, en çok onun acısını sevdiğimi söylersem diğerleri gücenir mi? Sadberk Hanım,

balkonun köşesinde eli göbeğinde durup arada eteğini çekiştiren bir kadın için fazla edebi konuşarak 'gerçeklik' algımızla oynuyor zira. Yazar en çok burada rol kapiyor kahramanından. Yazmak ve okumak üzerine esaslı düşüncelerini sıralarken Sadberk Hanım'ı bir kenara itiyor; ama öyle doğru tespitlerde bulunuyor ki heyecanla sahneye fırlamasını mazur görüyorsunuz. Kıvrak, akıcı, eğlenceli bir dili var üstelik bu yazarın ve altı çizilecek, üzerinde düşünülecek satırları...

Kitap, döngüsel metinlerden oluşuyor. Başlangıçta ilintisiz duran hikâyeler bir diğeriyle keşişiyor; karakterler, şöyle ya da böyle birbirinin hayatına dokunup geçiyor. Hepsi de 'başaramamış' tipler üstelik, küskünler ya da dertliler ve daha-fenası 'onarmak' için fazla yaşlılar. Ancak kasvetlendirmiyorlar insanı, bilakis, bir tevekkül, kaderine razı olma hali içinde yaşayıp gidiyorlar. Hikâyelerin fondaki nostaljik dokunuşların yumuşaklığından belki böyle hissediyoruz. Hayat eski İstanbul'un eski semtlerinde, eski bir şarkının hüznüyle akıp gidiyor sanki. Ve o hüznün içinde, '*Küçük Paris Fena Öksürüyor*' duyuyor musunuz? ■

Küçük Paris Fena Öksürüyor
Sedat Demir
Dedalus Kitap

KUR'AN, ZAMAN ve MEKÂN

Cemil Üzen

Mustafa Öztürk'ün *Kur'an-ı Kerim Meali (Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri)* Türkiye ilahiyat çevrelerinde ertelenmiş bir tartışmayı tekrar gündeme getiriyor. Kur'an'ı tarihsel bağlamını merkeze alarak tercüme eden Öztürk'ün çalışması, Kur'an'ın evrensellliği meselesini tartışmayı şart kılıyor.

Müslüman geleneği diğer İbrani kökenli dinlerin geleneğinden ayrıran temel faktör, hiç şüphesiz "kutsal" metinlerin lafızla kurulan ilişkidir. İbrahimi geleneğin diğer dinleri bu metinleri bir zarf-mazruf ilişkisi ile anlayıp, metnin kendisiyle değil, göstergelerin bir sonucu olan anlamla epistemolojik ve ontolojik bir bağ kurarlar. İslam geleneğinde ise lafzın kendisinin tanrısallığı kabul edilmiştir, bu nedenle sadece zarf ile değil, mazrufla da epistemolojik ve ontolojik bir bağ kurulmuştur. "Kur'an mahlık mudur?" gibi felsefi bir problem, güncel siyasetin de etkisiyle Müslüman toplum içinde tarihsel kamplaşmalara neden olmuştur. Lafzın kudsiyetinin dolaylı sonucu ise kaçınılmaz bir evrensellik-tarihsellik tartışmasının ortaya çıkmasıdır. Bu problem İslam geleneğine mahsus değildir, fakat İslam geleneğinde diğer İbrahimi dinlere göre çok daha bıçak sırtı bir meseledir.

İslam peygamberi zamanında Kur'an ezberleniyor ve yazılıyordu fakat iki kapak arasında bir cilt haline getirilmemişti. Birçok devrimci ütopyanın aksine, Yedinci yüzyıl Arap yarımadasında insanların motivasyonu geleceği değil, kendilerini kurtarmaktı. Bu nedenle peygamber döneminde Kur'an hükümlerinin evrensellliği gündemin ana maddelerinden birisi değildi. İlk Müslümanlar Kur'an'la aktüel, teoriden ziyade pratiğe dayalı bir ilişki kurmayı tercih ettiler. Neshedilen ayetler problem teşkil etmiyordu. Kur'an bir anayasadan çok, metot kitabı işlevi görüyordu. Peygamberin ölümünden hemen sonra, daha Halife Ömer döneminde Kur'an'da bulunmayan kimi hükümler uygulanmıştı. Zaman ilerledikçe toplumsal yapı dönüşüyor, İslâm farklı coğrafyalara yayılıyor, farklı kültürlerle tanışıyor. Bu, yedinci yüzyılda Arap yarımadasındaki toplumsal dokunun geri dönüşmez biçimde kaybolması demekti. Kur'an'ın gündelik yaşamı düzenleyen hükümlerinden tutun, evren ve varlık ve tasavvuruna kadar birçok şey sonrakı nesillerin anlayış ve yaşayışlarıyla uyumsuzluk arz ediyordu. Kur'an'ın ilahi kökenine dair inanış, bu durumda bir problemi beraberinde getirdi: "Allah hükmünde yanılmayacağına göre, çağın getirdiklerini nasıl yorumlayacağız?"

Kur'an metnini zaman ve mekân üstü bir bağlamda yorumlayan inanış, özellikle Fahreddin er-Râzi'den sonra yaygınlaştı. Ticari anlaşma hükümlerinden kozmolojiye kadar birçok mesele bu zaman ve mekân üstü kitabın sabitelerine göre değerlendirildi. Zamanın getirdiği problemlerle başa çıkmanın iki yolu vardı. Ya zamanı ve mekânı yok saymak gerekcekti, ki sefeli çizgi bu hattı benimsemişti. Ya da bunu metnin iç imkânlarına yaslanarak yapmak gerekcekti. Bu durumun kaçınılmaz sonucu ise tevil ve aşırı-yorumdu. İşin pratik yaşama dönük kısmını ise fıkıh, kelâm gibi disiplinler istediği ayeti istediği gibi anlayarak çözüyordu. Kırda şaz olduğu için kabul edilmeyen bir okuyuş, fıkıhta meseleyi kolaylaştırdığı için dayanak noktası olabiliyordu. Zamanla Müslüman toplumların Batı toplumları karşısında uğradıkları yenilgi, Kur'an dışındaki döneme ait kaynakların reddini ve bağlamından kopuk tevilin artışı beraberinde getirdi. Modern çağın Müslümanları Kur'an'a bitimsiz bir anlam ifade etti. "Kadınları dövmek, gılgımlar, göğsü tomurcuklanmış genç kızlar, Muhammed'in Zeynep'e olan ilgisi" gibi meselelerin ise "aslında öyle olmadığım" savundu. Kur'an'ın örfle ve içine doğduğu kültürle ilişkisi bütünü inkâr edildi. Sebebi nüzul İslâmî disiplinlerin her zaman bir parçasıydı, fakat tali bir unsur olarak görüldü. Kur'an ayetlerinin ancak onda birinin neden indirildiğine dair rivayetler bulunduğu hesaba katılırsa, ilahiyat çalışmalarını bu eksende kurmanın yaratacağı sorunların hesap edilmesi olmasa da yüksek bir ihtimal olarak kabul edilmeli.

Teolojik kaygılar bir kenara bırakıldığında, sosyal bilimlerin çerçevesinde böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu açtık. Öztürk'ün meali ilahiyat çevrelerinde hak ettiği tartışmayı yaratacak mı bilinmez, fakat Türkiye'deki Müslümanların savunmacı reflekslerinden bunalan ve Kur'an'la entelektüel bir bağ kurmak isteyen insanların bu meale göz atmasında yarar var. ■

Kur'an-ı Kerim Meali:
Anlam ve Yorum
Merkezli Çeviri
Mustafa Öztürk
Ankara Okulu Yayınları

SON SÖZÜ KİM SÖYLEYECEK?

Sevengül Sönmez

Uzun zamandır yayıncılık koşullarının edebiyata etkisi üzerine düşünüyorum. Görünen o ki, okurun istekleri, yayıncının olanakları, hız, değişim, popülerlik, görünürlük ve daha pek çok şey, nitelikli okurları kızdıracak derecede hızla edebiyatın parçası haline geliyor. Margaret Atwood'un da dahil olduğu Shakespeare'in eserlerini yeniden yazma projesi gibi yeniden yazma projeleri, yetişkin yazarlarının çocuklar için yazması, başarı öyküleri ve (oto)biyografik anlatılar piyasa şartlarının değişikliğiyle birlikte edebiyat ürünlerinin yeniden şekillenmesinin sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Okurun beklentisini yönlendiren editörlerin etkisi de bu sürecin önemli parçası arttı. Yayıncılık dünyasında "Commissioning (Development/Sponsoring / Acquiring)" olarak anılan ve Türkçeye "ürün (kitap) geliştiren" editörlük olarak çevirebileceğimiz editörlük anlayışından daha çok söz ediliyor ve editörler yazarlar üzerinde daha etkin bir rol üstleniyor.

Yakın zamanlarda Türkiye'de de izlenime olanağı bulunan "The Affair" dizisindeki editörün yazarları yaptığı konuşmada olduğu gibi, hangi eserin nasıl yazılması gerektiğini, bunun ne zaman yayımlanmasının doğru olacağını belirleyen editörlerin sayısı tüm dünyada artıyor. Yazarlarla yapılan anlaşmalar, bu anlaşmaların şartları ve yayıncının yazardan beklentilerinin çokluğu da cabası... Bunlara ayak uydur(a)mayan, bu dünyanın dışında kalmak isteyen yazarları kolayca sistemin dışına itme eğilimi taşıyan bu yayıncılık anlayışının olumsuzlukları kadar olumlu yanlarını da tartışmaya değer buluyorum. Bunu başka bir yazıda tartışmak üzere konuya bir virgül koyup Hanif Kureishi'nin yeni kitabı 'e getirmek istiyorum sözü.

Kureishi'nin yeni romanı unutulmaya yüz tutmuş, şöhretini yitirmiş yaşlı bir yazarı edebiyat tarihine gömülme kurtarmaya çalışan yayıncısının ortaya attığı "biyografi" fikrine odaklanırken, bu biyografisi onaylayacak aile üyeleriyle birlikte çalışarak, yazması gereken genç yazar Harry Johnson ile İngiltere'nin saygı duyulan yaşlı ve ünlü yazarı Mamoon Azam'ın gerilimli ilişkisini anlatıyor.

Kureishi'nin bir söyleşisinde dile getirdiği gibi "yazmak" hakkında bir roman. Yazının kaynağı, esini, hayat ve yazı arasındaki ilişki, gerçek ve kurmaca, özgünlük ve yorumlama arasında gidip gelen konuşmalarla, günlük yaşamın sıradanlığı (kötülüğü,

karışması) arasında sıkışan olaylar içinde ortaya çıkarılması gereken bir yaşamöyküsünün izini sürmek zorunda kalan genç yazarın "nesne"sinin etkisine kapılmadan yapması gerekenler ve yayıncının ondan bekledikleri satır aralarına sıkışıyor.

Genç yazar Harry, eserine konu olacak yaşlı ve ünlü yazar Mamoon'un hayatını yakından tanımak üzere onun İngiliz taşrasındaki kır evine yerleşirken, kendisini bekleyen şeylerden habersiz olsa da, gerçekle karşılaşması uzun sürmeyecektir. Mamoon, bencil, hırsız, çevresindeki herkesi kendi rahatı için seferber eden, geçmişindeki kabahatleri örtbas etmek için başkalarını suçlamaktan kaçınmayan bir adamdır. Genç karısı Liana ise, ona hayran olmakla birlikte, feda ettiği hayatın karşılığını -artık- almak isteyen, bunun için de yayıncıyla birlikte Mamoon'u bu biyografinin yazılmasına -kendi kontrolü ve onayı dahilinde- ikna eden kişidir. Ve bu taşra evinin her yerinde her an öfke kıvılcımları çıkmakta, bu kıvılcımlar kısa zamanda büyük kavgalara dönüşmektedir.

Büyük yazarın alaycılığından kaçamayan, onun tarafından sürekli hor görülen Harry, araştırmalarını

Son Söz
Hanif Kureishi
Çev.: Ahmet Ergenç
Everest Yayınları

sürdürürken bir yandan da kendi hayatının zorluklarına ve tuhaflıklarına katlanmak zorunda kalır. Kendi geçmişiyle, özellikle de annesiyle yaşadığı sorunlu ilişkiyle yüzleşir. Mamoon'un baskın tavırları ona babasıyla ilişkisini hatırlatırken, annesinin eksikliğine duyduğu özlem ve kızgınlığın kendisinde açtığı yaraları da görmesini sağlar.

Bu kır evindeki yaşama gereğinden fazla dahil olan, ama asıl istediklerine ulaşamayan Harry'in kurtarıcısı ve olayların çözülmesini sağlayan ise kız arkadaşı Alice olur. Gelişiyle "harikalar diyarı"na dönüşen bu taşra evindeki varlığı kimseyi yanına yaklaştırmayan Mamoon'un ona duyduğu hayranlıkla olayların gidişatını değiştirir. Alice'in araladığı kapıdan içeri sızabilen Harry için "nesne"sine ulaşmanın yolu açılır. Uzun çabalardan sonra, konuşmaya kısa süreler için ikna ettiği büyük yazardan duydukları ise, günümüz biyografinin okurunun duymak isteyeceği türden şeyler değildir. Editörü Rob ise, ara sıra yaptığı ziyaretler ve telefon görüşmelerinde, "deli ve vahşi" bir kitap beklediğini tekrarlamaktadır.

Beklentilerin ve koşulların arasında sıkışıp kalan genç yazar; çareyi türlü kaçamaklarda bulurken, biyografiyi de kendisine çizilen plan yerine başka bir yolla yazmaya karar verir. Böylece, Mamoon'un hiç de misafirperver olmayan bu ülkede, kalemiyle para kazanmakla kalmayıp kendini özgün, daha önce görülmemiş bir yazara –sömürülen ya da ezilmiş özne konumunda konuşan ama bunu nefret duymadan ve sömürgecinin kültürüyle özdeşleşme de, o kültüre hayran olarak yapan yazara– dönüştürmek için nasıl bir kararlılık sergilediğini ortaya çıkarır. Mamoon, kendisine pek de şans tanımayan geçmişinden kurtularak başarılı bir sanatçı olmuştur. Ancak bu başarı, Hindistan'da ihanet olarak görülmüş; eski dostları ve yoldaşları Mamoon'u "beyaz" olmakla suçlamışlardır.

Yapacakları ve gelecekleri giderek birbirlerine bağlanan iki yazar arasında çekişmenin türlerin çekişmesine dönüşeceğinin belirtisi romanın ortalarında görülür. Mamoon, Harry'e şöyle der: "Ele aldığı yazar kadar iyi yazan bir biyografi yazarı okudun mu hiç?" Son derece zekice kurgulanmış sonuyla "Son Söz"ü kimin söyleyeceğine dair büyük bir merak uyandıran ve gerçek bir altın vuruşla sonlanan roman diyaloglarıyla da övgüyü hak ediyor. Hanif Kureishi, genç yazarın gözünden anlattığı bu ünlü yazarın başarı hikâyesiyle, başta İngiliz edebiyatı olmak üzere dünya edebiyatlarını son dönemde en çok etkileyen post-koloniyalizm hakkındaki düşüncelerini de dile getirmektedir. Günümüz edebiyat ve yayın dünyasına yöneltmiş, muzip ve sert bir eleştiri barındıran roman, İngiliz yaşam biçimi hakkında da keskin tespitler içeriyor. Hatırla(r)tıma işiyle meşgul birinin unutmak isteyen biriyle karşılaşması olarak da okunabilecek, bugünlerde yazma eylemini çok önemseyen okurlara ve yazarlara da şaşırtıcı bir ders veriyor. ■

FANTASTİK

www.fantastikkitap.com

FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN TÜRK EDEBİYATI DERS NOTLARI

Hasan Aksakal

Türkiye'de 20. yüzyılın ulus-devlet anlayışının kültürel temellerini atan isimlerin başında Ziya Gökalp geliyor, onun hemen sonrasında da Fuad Köprülü'nün isminin anılması yanlış olmayacaktır. Mehmet Fuad Köprülü (1890-1966) II. Abdülhamid'in istibdadından II. Meşrutiyet'e, işgal yıllarından Tek Partiye, Demokrat Parti iktidarından ilk koalisyon hükümetine kadar birçok siyasal tecrübeye hem merkezde hem kenarda, hem içeriden hem de dışarıdan şahitlik eden önemli bir şahsiyettir.

Büyük dönüşümlerin yaşandığı bir dönemin insanı olmanın ötesinde, çok genç yaşlardan itibaren Türkçülük akımının liderlerinden biri olması, Türk tarihçiliğinin kurumsal anlamda şekillenmesinde oynadığı rol, çalışmalarının yarattığı büyük etki ve son olarak da bürokrat ve siyasetçi olarak verdiği mücadele, onu diğer çağdaşlarından başka bir yere konumlandırır. Bütün bunların yanı sıra hem devlet adamlığıyla (Atatürk'ün ısrarıyla CHP'de vekil olur, Demokrat Parti'nin kurucularındandır ve 1950-55 arasında beş yıl dışişleri bakanlığı yapmıştır) hem de Osmanlı'nın "gölge hanedanı" olarak nitelendirilen, sadrazamlarıyla ünlü Köprülü sülalesinden geliştiği nedeniyle "devletlü" olmasıyla da Köprülü çok özel, hatta ayrıcalıklı bir surettir. Bütün bunların üstüne, erken Cumhuriyetin uluslararası otorite olarak kabul edilen ilk akademik entelektüeli olmuştur Köprülü. Dışişleri bakanlığından istifasının ardından Cambridge ve Harvard'da dersler vermesi de, kendisine Sorbonne ve Heidelberg gibi kıta Avrupası'nın en prestijli üniversitelerinden fahri doktoralar verilmesi de bunun emaresi sayılabilir. Bütün bu unsurlar doğrultusunda, söze başlarken belirttiğimiz gibi, 20. yüzyılın Türk devlet aklına ve kültür dünyasına yön veren isimlerden birinin Fuad Köprülü olması şaşırtıcı olmaktan çıkar.

İşte Türk milliyetçi-muhafazakâr dünyası için böylesi merkezi önemde bir şahsiyetin çalışmaları, Dr. Orhan Köprülü'nün yer yer lüzumsuz müdahaleleriyle, ilaveleriyle, şerhleriyle ilk olarak Akçağ Neşriyat'ta yayımlandıktan sonra, bir süredir Alfa Yayınları tarafından yeniden değerlendirilmekte ve 2015 sonu itibarıyla yedi cilt eser okura sunulmuş bulunmaktadır. Bunlardan sonuncusu *Türk Edebiyatı Ders Notları* başlığını taşıyor.

Türk Edebiyatı Ders Notları klasik bir kitap çalışması değil; dolayısıyla ayrıntı avcılarının dışındaki birçok kişinin pek ilgisini çekmeyebilecek bir malzeme. Yazar olarak Köprülü'nün adı anılsa da, onun derste anlattıklarından öğrencilerince derlenen notlar esas olarak iki ana bölümden oluşuyor. Bunlardan birincisi Fuad Köprülü'yü ailesi ve eğitimiyle, yayın dünyasına katılması ve dâhil olduğu çevrelerde Türk milliyetçiliğinin uç vermesine etkisiyle, uzun akademik hayatı ve bir siyasetçi olarak portresiyle ilgili etraflıca bilgiler sunan ve Türkoloji doktoru Yahya Kemal Taştan tarafından derlenen biyografik bir panorama. Kaynakçasıyla birlikte 176 sayfalık bu ilk bölüm, Taştan'ın yer yer dil ve imla konusundaki tereddütlerine rağmen Köprülü üzerine yapılmış neredeyse tüm çalışmaları selamlayan ve hemen her düzeyden okura hitap eden bir kurgu ve işleyişe sahip. Elbette metnin bu kısmı için, Köprülü'nün devlet adamlığına ilişkin bölümlerin hızla geçilmesi gibi eleştiriler getirilebilir, yine de bu tali bir konu.

Kitabın asıl önemli kısmı, ikinci ana bölüm olan "Edebiyat Ders Notları" ise kendi içinde yine iki alt

Türk Edebiyatı Ders Notları
Mehmet Fuad Köprülü
Alfa Yayınları

bölümden oluşuyor. Bunlar, Darülfünun bünyesinde 1330 (Miladi 1913-14 diyebiliriz) tarihli “Batı Türklerinde Edebiyat ve Tekâmül Şekli” ve 1932 tarihli “XIV. Asırdan İtibaren Türk Edebiyatı Tarihi” başlıklı ders notları. Köprülü’nün bu derslerde ele aldığı konular ise Anadolu Selçuklularının yıkılış döneminden itibaren Anadolu Türkçesini olgunlaştıran halk edebiyatı eserleri ve seçkinlere incelenmiş bir dünya görüşü sunan tasavvufi sanat geleneği. Elbette sosyal yaşamla dinsel görüşü harmanlayan ve Mevlânâ Celaleddin Rumî’nin *Mesnevî*’si gibi yüzyıllara yön ve anlam veren eserler üzerine yapılan özel vurgu, tekke ve dervişleri, saray ve sultanlarla bir araya getirerek dönemin edebî yönelimleri hakkında, erken 20. yüzyıl koşullarında oldukça özgün değerlendirmeler sunuyor (s.177-248). Bu derslerin konuları, Köprülü’nün *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu* adlı çalışmasının o dönemlerden itibaren tarihinin zihninde yoğunlukta olduğunun da işareti sayılabilir.

Anadolu’da Haçlıların ve Moğolların kalıntılarıyla birlikte Bizans’ın ve Türk beyliklerinin birlikte var olduğu o bereketli 14. yüzyıla ve sonrasında Osmanlı’ya odaklanan bölüm ise Süleyman Çelebi’den Nesimi’ye, Hayali’den Bâkî’ye dönemlerinin abidevi isimlerine yer verilmesini beraberinde getiriyor. Kitabın en ilgi çekici kısmını oluşturan bu sayfalar, eş zamanlı olarak Sivas’tan Bursa’ya, Rumeli’nden Kerkük’e dönemin Batı Türkçesi için önemli kültür merkezlerinin nasıl bir fikri iklimle sahip olduğunu da okurların gözlerinde canlandırmasını mümkün kılmakta. Zaten Köprülü’nün bugün istifade edilecek asıl yönü belki de en çok bu panoramik bakışı olsa gerek. Mesnevîlerden tarih yazıcılığına, şehren-gizlerden halk hikâyeciliğine ve âşık edebiyatına dek geniş bir zemin üzerinde gezinen Köprülü, bu zengin birikimi ders diline öğrencilerine ve bu kitap vesilesiyle de yüz yıl sonraki okurlarına aktarıyor. Dahası; bütün bu temaların Köprülü-sonrası dönemin entelektüellerinin çıkış noktalarını oluşturduğu da unutulmamalı: Köprülü’nün yaklaşımı, Gölpinarlı’nın ve Timurtaş’ın divan çalışmalarından Nurettin Topçu’nun Anadolu mistikleri ve Sencer Divitçigü’lün ATÜT’üne, ya da Kemal Tahir’den Tarık Buğra’ya dek neredeyse tüm “kuruluş” anlatılarına pek çok araştırmaya-değerlendirmeye zemin oluşturması bakımından da muteberdir.

Çalışmanın bu bölümü 19. ve 20. yüzyıllara değinile-riyle tarihsel sürekliliği sağlarken, Türkmen ve Azeri edebiyatı sahalarına yer ayırarak coğrafi sürekliliği de ortaya koymayı amaçlıyor. Bu geçişkenliği bütünleyen “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatı” başlıklı müte-akip bölüm ise (s.381-426) Çağatay, Batı Oğuz (Anadolu) ve Doğu Oğuz (Azeri) lehçeleri etrafında geniş bir zaman ve mekân üzerinde İlhanlı, Harzem, Altı-nordu, Safevi ve Kaçar hâkimiyeti bünyesinde varlığını

sürdüren Türk edebiyatının tarih kapılarını da merak-larına açıyor. Bütün bu bölümlerde insan, Zeki Ve-lidî Togan’dan Akdes Nimer Kurat’a, Köprülü’nün emrinde “muavin” olarak çalışan ve Emperyal Rus-ya’da doğup Türkiye’ye gelmiş Türkologların payının ne olduğunu merak etmekten kendini alıkoymıyor.

Bununla birlikte kitaba ilişkin bir dikkat çekici husus da, Köprülü’nün günümüzden yüz yıl önce ders anla-tırken kullandığı Türkçenin sadeleştirilmemiş olması. Bunun yerine eseri var eden dil-anlatım maharetinin orijinal havasına küçük açıklayıcı takviyeler yap-makla yetinilmesi, kitabı kendi başına bir kıymet ha-line getiriyor. Biliyoruz ki, yeni nesil okurlar için yüz yıl öncesinin Türkçesini takip etmek büyük ölçüde sorundur. Ancak son yıllarda Refik Halid Karay’dan Sait Faik Abasıyanık’a öyle çok 20. yüzyıl klasiğinin edebî-estetik yönü tartışıldı ve öyle haklı bir tepkiyle karşılandı ki, bu özgün dili koruma gayreti profes-yonel tarihçilerin, iyi edebiyat okurlarının, araştı-rmacıların nezdinde muhtemelen çok daha muteber sayılacaktır. Üstelik bu haliyle çalışma genel okurun da Türkçesini zenginleşmesine olanak sağlayacaktır. Tıpkı Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, ölümünün 40. yıl dönümünde YKY tarafından yayımlanan *Edebiyat Tarihi Dersleri*’ndeki (2002) lezzet misali...

Söylenmesi mutlaka gereken son bir çift söz de çalı-şmanın önemine dair. 20. yüzyıl Türk kültür ve edebiyat tarihçiliği konusunda “paradigma kurucu” bir etki yaratmış olan Köprülü’nün, Pertev Naili Bo-ratav, Abdülbâki Gölpinarlı, Akdes Nimer Kurat, Nihal Atsız, Osman Turan, Mehmet Kaplan gibi asistanlar yetiştirmesiyle Türkiye’de sosyal bilim-ler-özellikle de tarih, edebiyat ve Türkiyat çalışma-ları-ıptidailikten olgunlaşmaya doğru ilk adımlarını atmıştır. Saydığımız bu isimlerin çalışmalarının üzerine de gölgesi düşecek Mevlânâ ve Yunus Emre analizleri, erken dönem Osmanlı edebiyatına ve onu çevreleyen koşullara dair disiplinler-arası ve yetkin bir bakış sunan değerlendirmeler ilk olarak I. Dünya Savaşı yıllarına denk gelen bu ders notlarında ken-dini göstermekte. (Sonraki ders notları da Türk Ta-rih Tezi oluşturma yıllarına ait!) Dolayısıyla Köprü-lü’nün *İlk Mutasavvıflar ve Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri* gibi kitaplarının da, Gölpinarlı’nın, Boratav’ın, Atsız’ın tüm eserlerinin altyapısını ve nüvelerini de burada görüp takip et-mek mümkün.

Özetle, Türk kültür tarihi incelemelerinde büyük bir eşik olarak kabul edilen Fuad Köprülü’nün *Türk Edebiyatı Ders Notları*, dil bakımından eskimış ola-rak kabul edilse de hem öğretici biyografisiyle hem de meraklılarınca keyifle okunacak ve okura âdeta amfide bizatışı Köprülü’nün derindeymiş gibi his-settirecek zengin bir kaynak. ■

SEYREK YAĞMUR

ROMAN MI?

Hasan Öztürk

Edebiyatın kurmaca metinlerini eleştirel bir gözle okurken Jules Renard'ın, "Bir kitabı çözümlemek mi? Peki ya evdeki bir konuk olgun bir şeftaliyi yerken, görmek için parçalarını ağzından çıkarsaydı, ona ne derdiniz?" sorusunun muhatabı olmamak mümkün mü? Bir an, ikram edilen şeftaliyi yiyen konukun yerindeki "okur" gördüm kendimi. Hazırlığını yapmış yazarın ikramıdır önüm(üz)deki metin; Haşım'ın bilindik karşılaştırmasıyla "elli dirhemlik et" için "güzel sesli bülbül" öldürülür mü?

Barış Bıçakçı benim için *Sinek Isırıklarının Müellifi* yazardır; kitabı ikinci baskısında okumuştum ve yazarından okuduğum ilk romandı. Ben okuyuncaya dek bir elin parmaklarını geçmişti yazarın kitapları; bu da benim eksikliğim. Tahsin Yücel'in, okumaktan -hakkında yazarak borcumu ödemekten- zevk aldığı *Somuncu* romanından sonra okumuştum *Sinek Isırıklarının Müellifi* kitabını; bu, roman için bir dezavantaj sayılabilir ama ben sevdim Barış Bıçakçı'yı. Öncesi var mı bilemiyorum; Nabizade Nazım'ın *Seyyie-i Tesamüh* öyküsündeki, edebiyatın kendine bakma çizgisi-ne bir eklemeydi benim için Barış Bıçakçı'nın yaptığı.

Seyrek Yağmur, önceki romanın "Bilgisayarın karşısına geçen herkes yazar oluyor." yergisiyle Cemil'i paylayan yayınevi müdürünü doğrulayan bir görüntü verebilir ilk okuyuşta. Köşe yazarlarının, "paragraf" yerine "cümle" dizmelerini andırıyor *Seyrek Yağmur*'un az yazılı sayfaları; ancak unutmayalım, Rıfat'ın, "test kitabı ya da ders kitabı sormak için gelenler" dışında müşterisinin olmadığı ülkede yazılıyormuş romanlar da. Öncekilerinden geriye düşmüş izlenimi, yeni bir roman için kayıp elbette; lakin bu, *Seyrek Yağmur*'un sorunu değil yalnızca. Yayınevinin kapağıyla, Barış Bıçakçı'nın da romanın kurgusuyla okurdan geçiş not alabileceğini sanmıyorum; ancak romanı okuyanların, bir öncekine oranla "edebilik kaygısı" zayıf romanın "ayna tutma" görevini ihmal etmediğini görecektirler. Novalis'in deyişiyle "dış, için tercümesi" ise, *Seyrek Yağmur* tornistan edilmiş Türkiye'dir bence.

Seyrek Yağmur, sıradanlığa ve aymazlığa bir tepkidir öncelikle. "Bir değişikliğin olmadığı, çok mutlu bir yaşamları" olanların, içlerinden biri öldüğünde "aklına ilk gelen düşünce, bu olayın kendilerinin ya da tanıdıklarının görev yerlerinde, terfilerinde ne gibi değişikliklere yol açabileceğini" düşünmelerine tahammülü kalmayan İvan İlyic'in ölümünü anımsadım

romanı okurken. "Çağımızın çıplak güneşi her şeyi yok etmişti, enginliği, bulutları ve kuşları... Maviyi bile yok etmişti, sonra da sırasıyla bütün renkleri, bazı sesleri, kelimeleri ve anlamları." Böylesine anlamsızlaştırılan "bu yoklukta bir şey söyleyemez, olsa olsa kendini tekrar eder" ise insan, sormaz mı kendisine "Boşuna mı yaşıyorum?" diye. William L. Randall'a göndermeyle söylersem; "bizi biz yapan hikâyeler" modernitenin ve egemen güçlerin dayatması ile yok olmuş ise "insan bir hikâyenin içinde olduğunu nasıl anlar" acaba? İri yarı Rıfat, romana uygun düşen bir roman kişisi olarak durmuyor, bu doğru; ancak onun şehrin merkezindeki kitapçısının "lokantalar, pastaneler, kafeler, bistrolar, meyhaneler, tekel bayileri, telefoncular, bilgisayarıcılar, giyim mağazaları, banka şubeleri, hediyeleşme eşya dükkânları ve hiçbir yere gitmeyen kanatlı at heykelleri ile çevrili" olması, tam da olduğu gibidir bu ülkede. Ne yazık ki "kitabı ve kitapçıyı yok eden bir toz duman" sarmıştır afakı bu ülkede. *Kitap Yakmanın Tarihi* yazarının, "Dünya çapında örgütlenen bir önemsizlik modası var; herkes her sabah derinliksiz, inceliksiz, bilgisiz görünmeye çalışarak kendi küçük katkısını yapmaktan memnun." mesajını almış olmalı kitapçı Rıfat ki; "dünyanın vasatlık üreten düzeneklerine karşı tek başına savaşan bir şövalye gibi hisseder" kendini.

Seyrek Yağmur
Barış Bıçakçı
İletişim Yayınları

Bariş Bıçakçı, ayrımsız hepimiz için, birilerinin "ışık diye lütfettikleri kirlî, soğuk bir dikdörtgenin içinde yaşıyoruz" derken ne çok yere gönderme yapar. Girit adasındaki tutsaklar, kurtulmayı düşleyen Deadalus ve oğul İkaros'tur aklımıza ilk gelen; ardından Joyce'un, "kirlî dikdörtgen" mahpusu Stephen Dedalus düşer belleğimize. Sıradan aşkların yergisidir bu "soğuk bir dikdörtgenin içinde" kadınlar için söylenen beylik sözler. Bu ortamda "hiçbir şey söylemeye çalışmaktan" şüir doğar ve burada kitapçı Rifat'ın "okuyucularını duygulandırmak dışında edebi bir amacı olmayan ve ikide bir vezir sözler yumurtlayan günümüz müelliflerini uyarması gerekir." Kendisini terk eden sevgilisinden beklediği mektup bir türlü gelmeyince beklemekten usanan Rifat'ın, oturup mektubu kendisinin yazması, Oğuz Atay'ın "Ubor Metenga" tarikatını çağırıştırmaz mı şöyle bir. Yasakların, yaratıcılığı artıracağı tezinden yola çıkan Rifat, "şairlerin pervasızca kendilerinden söz etmelerini, birinci tekil şahıs kullanarak dizeler yazmalarını hemen yasaklıyor" ise bu, amaçsız bir çaba sayılmaz. Baba-oğul arasındaki pingpong maçında ara sıra "top kaybolduğu zamanlar oğlumsun" diyen babanın aymazlığını kurmaca metin sayıp geçmeli miyiz hapsedildiğimiz sıradanlık dikdörtgeninde? İyi yandığı için kitap yakmak isteyen "deli"ye *Fahrenheit 451* kitabını tesadüfen vermiş olamaz Rifat. "İnsanların ölümlü, silahların neşeli olduğu günler" bitsin istemez miyiz her birimiz? Ne var ki *Seyrek Yağmur* bent gibi çeker önümüze Tanpınar'ın can yakıcı cümlesini: "Türkiye, evlatlarına kendisinden başka bir şeyle meşgul olmak imkânını vermiyor."

Seyrek Yağmur'da, romana nereden gelip eklendiği anlaşılamayan -Orwell'in "big brother" tipini anımsatan- "beyefendi" önemli bir simgedir. Romandaki "beyefendi" bütün zamanların otorite temsilcisidir; ancak onun Rifat'ın dükkânını bastığı anda, heykeltıraş Neizvestny'nin sergisini adamlarıyla basıp da "Köpek boku! Pislik! Rezalet!" tehditleri savuran Kruşçev'i hatırladım açıkçası. Başkan Kruşçev ile romanın "beyefendi" tipi arasındaki anlayış farkı açık, ya da kitapçı Rifat, heykeltıraşın üslubuyla anlatamadı yaptığını; beyefendiye suikast (!) düzenlediği için yüzü gözü şiş(iril)en Rifat'ın durumu olayın somut göstergesi. *Seyrek Yağmur*, toplumsal yaşamda "beyefendi" ya da onun türevlerinin safında yer tutanlardan olumlu puan alamayacak derim.

Okuduklarımda öne çıkardıklarının altını çiziyorum, ancak bu altını çizme eylemi çoklukla didaktik metinlerde oluyor. Kurmaca metinler, şairin "hangisin alam" karasızlığıyla bir bütünlükle yer ediyor bende. *Seyrek Yağmur* romanını okuduğumda altını çizdiğim yerlerin çokluğuna bakıp; "Barış Bıçakçı, deneme yazmış olsaydı acaba nasıl olurdu?" sorusunu sordum kendime. Deneme kitabını kim basar, kaç kişi satın alır ve kitap hakkında bunca yazıyı kim yazar, diye cevapladım kendimi sonra. *Seyrek Yağmur*, parçaların bütünü. ■

ESERLERİ 176 DİLE
ÇEVİRİLEN, DÜNYA
EDEBİYATININ EN
SEÇKİN
YAZARLARINDAN

CENGİZ AYT MATOV

ROMAN VE
HİKÂYELERİYLE
ÖTÜKEN'DE...

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.

www.otuken.com.tr

twitter.com/otukennesriyat facebook.com/otukennesriyat

Kumař Kılıflarla Kitaplarınız Daha Güzeli

SADECE
13.90 TL

Renk renk, desen desen gizli kapaklı kılıflar ile
kitaplarınız sizi daha da yansıtacak.

babil
com

BİR ÂNIN, ÂNDAKİ TUTUNMANIN BAKİŞİN ANLATICISI: VIRGINIA WOOLF

Feridun Andaç

Virginia Woolf romanlarında nasıl bir dünya sunar bize? Bunun ipucu olabilecek özellikleri içeren iki kitabı var: *Kendine Ait Bir Oda* ve *Bir Yazarın Güncesi*.

Kendine Ait Bir Oda'da kadının yazar olarak varoluşunu, aidiyetini, yazma güdüsünü ve bu alandaki güçlüklerini, karşılaştıklarının bu yönde yarattığı açmazları ve kadınlık bilincini anlatır. Bir o kadar da yazıda kendini nasıl gördüğünü...

Bize küçük bir bölümü aktarılan 24 ciltlik güncesinin önemli satırlarında ise romanlarını/yazılarını nasıl yazdığını, bunlar için nasıl yaşadığını, okuduklarından ve yaşadıklarından yansılar, edebiyata/kurmaya bakışının izlerini buluruz. Öte kıyıda ise Woolf'un 20. Yüzyıl romanında yaptıklarını gösteren önemli üç kurmaca yapıtı çıkar karşımıza: *Mrs. Dalloway* (1925), *Deniz Feneri* (1927), *Dalgalar* (1931).

Şu bir gerçek ki Virginia Woolf yazıda/yaratıcılıkta kendine özgü bir dünya kurabilen bir anlatıcı. Nasıl salt romanlarına bakarak söyleyeyim. Eleştiri yazıları, denemeleri, günlüğü Woolf'un yazıdaki yaşamını bize yeterince anlatmaktadır. Mina Urgan, Woolf'un roman yazmasaydı da salt eleştiri yazısıyla İngiliz Edebiyatında bir yeri olabileceğini imler. Bugün, dilimize kazandırılan yapıtlarının önemli bir bölümü arasında yer alan *Bir Yazarın Güncesi*, *Kendine Ait Bir Oda*, *Üç Gine*, *Granit ve Gökkuşağı* onun bu yanını açıkça ortaya koymaktadır.

Eleştiri, İlk Adım

O, ilk eleştiri yazılarını 23 yaşında yazmaya başlar. Şu da unutulmamalı ki üniversite öğretim üyesi babası Sir Leslie Stephen önemli kitaplar yazmış, *Ulusal Biyografi Sözlüğü*'nün editörlüğünü yapmış biri. Woolf'un kendi kendini yetiştirmesine ortam hazırlayan babasının onun üzerindeki etkisi yadsınmaz; ama yaralayıcı yanlarını da göz ardı etmemek gerekir. Bunu da güncesine bir ölçüde yansıtır Woolf. Bu çatışma romanlarına, entelektüel ortamın birikimi ise eleştiri ve denemelerine yansımıştır.

Woolf, dergilerdeki (özellikle "Times Literary Supplement") eleştiri ve kitap tanıtım yazılarında önemli

bir şey yapıyor: Yazar olarak kendini hazırlıyor. Ömrünün sonuna kadar da bu yazıları yazmaktan kopmuyor.

Woolf, romanlarında ve denemelerinde sıradan bir bakışın anlatıcısıdır. Dahası, onun romanlarına arka plan oluşturan hayat/hakikat gerçekliği ile edebiyat/kitap gerçeğinin bir yerde nasıl buluşup ayrıştığını bu eleştirel denemeleri ve günlüğünde buluruz. Ama bence daha çok da bunu, yani romancı kimliğinin yansılarını bize anlatan *Kendine Ait Bir Oda* kitabıyla *Üç Gine*'deki üç denemesidir.

Bir Yazarın Güncesi ise, bir kadın yazar olarak Virginia Woolf'un yalnızlığı/yaratıcılığı/duyarlığı, aile ve çevresiyle ilişkileri, edebiyata bakışı, romanlarını/yazılarını nasıl yazdığını, insanlarla iletişimi/iletişimsizliği ve lezbiyen kimliğinin ipuçlarını taşır bize. Geleneksel bir toplumda, erkek egemen bir ortamda, iki savaşın tanığı bir bakışın sanrılarıdır çoğunlukla öne çıkan. Onun okuma ibresi ile yazma arzusu yazıda/yaşamda olanları buluşturur. Romanının düşünsel arka planında Woolf'un bu birikiminin yansılarını buluruz.

Özgün Yaratıcı

Bu bağlamdaki özgünlüğünü, andığımız üç romanı ve bu iki deneme (konuşma) kitabından yola çıkarak anlamak/tanımak mümkün. *Mrs. Dalloway*, romanda yapmak istediğinin ilk adımı olarak karşımıza çıkar. Klasik roman örgüsünü bir yana bırakır. Bilinç akımı tekniğini kurarak anlatıcının bakış açısını ortadan kaldırır.

Mrs. Dalloway
Virginia Woolf
Çev.: İlknur Özdemir
Kırmızı Kedi

Dalgalar
Virginia Woolf
Çev.: İlknur Özdemir
Kırmızı Kedi

Orlando
Virginia Woolf
Çev.: İlknur Özdemir
Kırmızı Kedi

Deniz Feneri, bence, Woolf'un başyapıtıdır. Hem anlatım örgüsü, hem geliştirdiği anlatı söylemi/insan gerçekliğini yansıtmaya açısından şiirsel bir anlatı. Romandaki özyaşamsal izler/etkiler ise Woolf anlatısında sıklıkla görülmeyen bir anlam taşır. Bir bakıma “yitik cennet”iyle, yitirdiği anne ve babasına bir ağıtır aslında.

O, içte bir yazardır. Ama bu romanı anlatım saydamlığı, konu(suzluktaki) yalnlığı, insan gerçekliğini yansıtmaya bakışı açısından Woolf'un yaratıcılığı ve anlatıcılığının birçok özelliğini buluşturur. Stephen ailesinin yazılarını geçirdiği Cornwall bölgesinde, denize yakın evlerindeki yaşantıları ve yörenin doğası, deniz hem bu romanın hem de *Dalgalar*'ın esin kaynağı olmuştur. Deniz ve ada imgesi, öte yer/ kıyılar Woolf anlatısında leit-motiftir sürekli.

Unutmayalım ki; baba Leslie Stephen, çocuklarının özgürce yetişmesinde etkili olmuş biri. Virginia Woolf da; bu yazevinde geçen çocukluk zamanlarını, erken bir yaşta kaybettiği annesi ve erkek kardeşinin kaderini bir biçimde yazdıklarına yansıtır.

Anlatan Bir

Woolf, anlatan biridir; öğreten değil, gösterendir. Bakışındaki sezgisel yolculuğu insana/hayata dairdir elbette. Hem kurmacada, hem de eleştirel denemelerinde gösterendir sürekli. Belki kaygılarınızı tümden alamaz, ama derin bir bakış edinmenize kapı aralar. Yeni sorular sordurur size Woolf.

Evet; izlenimci bir anlatıcıdır o. Ama şu da bir gerçek ki o, bize, insan zihni/ruhunun buzdağının altındaki gösteren bir romancıdır. Anlatı yolculuğu insana, insan ruhunun derinliklerindedir. Yaşadığı hastalığın ona bu bakışı/sezgiyi/kavrayışı taşıdığını pekâlâ söyleyebiliriz. Hatta, günlüğünde bunu onaylayan satırlara da rastlamak mümkün.

Kendini saklayan, ama bir o kadar da insanı derinlemesine gösteren bir yazardır Woolf. Onda ki kavrayış/sezgi derinliği, bakış iç içeliği salt romanlarında değil eleştirel denemelerinde, öykülerinde ve günlüğünde de vardır. Woolf'un bu kavrayıcı bilincini/bakışını romana taşıması, modern romana da yeni açılımlar kazandırır.

“Kurgu Sanatı” üzerine yazdıklarını okurken (*Gravit ve Gökkuşağı*) roman sanatında neyi/nasıl/niçin yapmak istediğini anlatan bir yazarla karşılaşırız. Evet, burada da açıklamaz/tanımlamaz, gösterir. Bir yerde şunu diyecektir Woolf: “O halde adlandırılmaması çeşitlilikteki roman türü yaşamdan geri çekilerek yazılmalıdır; zira bu sayede daha büyük bir görüş açısı, romanın bazı önemli özelliklerinden elde edilebilir. Roman düzyazı biçiminde yazılmalıdır; çünkü ayrımı ve gerçeklerle dolu bir yitki taşımak

zorunda olan düzyazı birçok romancının üzerine yığıldığı bir araba dolusu yükten kurtarırsınız, düzyazı tek bir hamlede değil de geniş bir kapsamda yerden kalkma gücünü ve aynı zamanda günlük yaşamda insan karakterinin zevkleri ve tuhaflıklarıyla etkileşimde bulunma gücünü gösterecektir.”¹

Gelenegin Ötesinde

O, Victoria Çağı'nın toplum üzerindeki etkileri kadar, modern dünyanın taşıdığı yeniliklerin insan doğası üzerindeki yansımaları da anlatır. Woolf, bu anlamda da sıradüzcenci bir anlatıcı değildir. Öteden gelen, kurulan, geçerli kılınan bir anlatı gelenegine adeta “başkaldırarak” yazar. Bu anlamda kadın-anlatıcı (bilincini) kimliğini önemser.

Kendine Ait Bir Oda ve *Üç Gine* anlatıları bunun düşünsel düzlemdeki yansımalarını; *Mrs. Dalloway*, *Deniz Feneri*, *Dalgalar* ise kurmacada geliştirdiği tekniği ve söylemi içerir. İnsana/hayata dair anlatılmanın-anlatının bir “rapor” olmadığını imler. Yaşamsal olanı, bunun içindeki sanrıyı görüp anlatmanın anlatıcının temel görevi olduğunu dile getirir Woolf. Bu bağlamda da anlatıcının kimliğini, ne'liğini önemser. Yaşamsal algının benlik algısına dönüştürülmeden yazılamayacağını anlatır. İşte *Kendine Ait Bir Oda*'yı bu pencereden okuyarak, hem kadının yazar olarak konumunu hem de yazmak sorunlarının erkek egemen bir toplumda neleri içerdiğini görebiliriz. Yazarda “üst-akıl” dedikimiz şeyin ile öteki durumu ile bellek ve zihinsel yapının argümanlarından oluştuğunu, kadınlık/erkeklik durumumuzun her halükârda belirleyicilik içerdiğini anlatır. Üstelik gelenekçi bir toplumda kadının yazar olarak konumu/açmazlarının bu durumunu nasıl etkilediğini o konuşmasında dile getirir.

“Delirium” Ânları

Woolf, ânın ve bellek oyunlarının yansımaları kayda geçer. İnsandaki bu oluş/duruş/yansıyışların yaşamdaki olma halinin iz düşürdüğü gerçeklikleri kristalize ederek anlatır. Arada bir yaşadığı “delirium” ânları da bunları kayda geçmesinde anlatıcı bakışı kazandırır ona.

Eğer bu “özel” durumunu (tıpkı Dostoyevski'de olduğu gibi) bir “hastalık” olarak nitelendirirsek bunu kurmaca/roman sanatı için bir “kazanım” olarak değerlendirmemiz gerekir. Gerçeğin yazıdaki görünümüne yeni boyut katar Woolf. Bunu da roman sanatı için önemli bir “buluş” olarak görmek çok da iddialı bir sav olmamalı!

Başlayan ve süren, doğada/evrende sürekli dönüşerek var olan canlı her şeyin yarattığı etki/ivme elbette ki insan zihninde de birtakım değişimler/süreçler oluşur. Algı(lama) dedikimiz şeyin görme/hissetme/düşünmeyle ilintisinin yazıda/romanın kurmaca

yapısında yeni bir biçimde kendini göstermesi kaçınılmaz. İşte Virginia Woolf anlatısına sinen de bu bakış/anlatımdır. Bu bağlamda Mrs. Dalloway/Deniz Feneri/Dalgalar bize, bu algılama biçiminin yansılarını gösteren anlatılardır Woolf'un.

Modern dünyada parçalanmış hayatların, teknoloji ve savaşlarla dağılıp çözümlenlerin insan yaşamı/zihindeki durumu/duruşunu anlayabilmek için yeni anlatım biçimini bulmak/kurmak gerektiğini öne süren Woolf; önünde duran Henry James'in anlatılarının anlamını/biçimini irdeleyen, yanı başındaki James Joyce'un ne dediğini bilen olarak kendi yolunu çiziyor. Bu "yol", insan doğası/ruhunun derin sızıları/labirentlerinden geçiriyordu Woolf'u da. Bir tür, her ayna önünde yaşadıklarını yazıda kayda geçmesi de bundandı. Yaralı benlik ise ondaki travmanın sinir uçlarını taşıyordu anlatısına. Onun roman/kurgu sanatı üzerine yazdıklarını okuduğumuzda karşımıza çıkan şu düşüncelerine katılmamak ne mümkün: "Romancının farkı ve karşı karşıya kaldığı tehlike, yaşama fazlasıyla maruz kalmasıdır. Diğer sanatçılar, en azından bir kısmı, hayattan geri dururlar; bir elma tabağı ve boya kutusuyla veya bir tomar nota kâğıdı ve bir piyanoyla kendilerini haftalarca bir odaya kapatırlar. Kendilerini unutmak ve uzaklaşmak için ortaya çıkarlar. Ancak romancı asla unutmaz ve nadiren oyalanır. Bardağını doldurur ve bir sigara yakar; muhakkak ki sohbet masasının tüm zevklerinden hoşlanır; ancak her zaman sanatının konusu tarafından kışkırtıldığını ve istismar edildiğini hisseder. Tat, ses, hareket, buradaki birkaç sözcük, şuradaki bir jest, içeri giren adam, dışarı çıkan kadın, sokaktan geçen motorsiklet veya kaldırımdaki dilenci bile, sahnenin tüm kırmızıları ve mavileri dikkatini çeker ve merakını celbeder. Okyanusun ortasındaki bir balığın solungaçlarına su girmesine engel olamayacağı gibi romancı da bu izlenimleri almaktan kendini alıkoymaz." (s. 49, agy.)

Sonuçta şunu söyleyebiliriz; Virginia Woolf zerreciklerin anlatıcısıdır; yaşamda ve insan ruhundaki kırılmalarda yansıyan her bir zerrenin yansımalarını bize gösterendir. Mina Urgan ise onun bu yanını şöyle tanımlayacaktır: "Onun gözünde gerçek yaşam, açık seçik görülebilen, düzenle sıralanmış bir dizi lamba değil, ışıklı bir hâle, yarı saydam bir zarftır. Romancının amacı da, o ışıklı hâleyi, o yarı saydam zarfı, olanca karmaşıklığıyla gözler önüne serbilmektir."²

Şunu da bilmeli ki; Woolf kendi sesi olablen bir yazardır. Ve yazmadan yaşanamayacağını bize anlatandır üstelik. Yazarak gerçeği yakalamaktır onun da bütün derdi. ■

Dipnotlar —

1. Granit ve Göktaşlı, Virginia Woolf: Gençlikten Güzele, 2010, İletişim Yay., 294 s.
2. Virginia Woolf, Mina Urgan; 1993, YKY, 212 s.

ESKİ İSTANBUL KAHVEHANELERİ CEM SÖKMEN

"Gerçekten o devirde kahve akademinin, meslek cemiyetinin, kulübün, salonun, fikir ve sanat meclisinin bütün vazifelerini küçük tahta masalarının etrafında elinden geldiği kadar yapıyordu. O zaman anladım ki, biz bir kahve milletiyiz. Köyde kahve, mahallede kahve, mektebin önünde, cezvesinde bütün milli ve dini suuru pisiren, ibriğinde kolektif vicdanı demlendiren, tezgahın dibinde halkı ve münevver birbire kenetleyen, iptidai olduğu için basit, fakat ananesi olduğu için derin ve canlı, tek ve tam bir cemiyet mihrakıdır." PEYAMİ SAFA

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.

www.otuken.com.tr

twitter.com/otukennesriyat facebook.com/otukennesriyat

'DENİZ FENERİ' IŞIĞINDA VIRGINIA WOOLF

Medeni Yılmaz

Yıl 1910. İngiliz donanmasının en yeni ve en büyük gemisi Dreadnaught'u görmek için Habeşistan kralının İngiltere'ye geleceği bilgisi telgrafla İngiliz donanmasına ulaşır. Kral ve heyetine, bahsi geçen gemide donanma tarafından bir karşılama töreni hazırlanır. Hatta Habeşistan bayrağı bulunamayınca Zanzibar bayrağına göndere çekilir. Habeşistan'ın milli marşı bile çalınır. Ancak sonraki günlerde gazetelerde flaş bir haber patlar; hem de fotoğraflarla kanıtlı! Yüzlerine kömür sürüp Habeşli gibi giyinecek orduyu selamlayan bu beş kişilik grup, uyduruk bir dil ve sahte bir çevirmenle koskoca İngiliz donanmasını trollemiştir. Daha da garibi, bu beş kişilik gruptan biri takma bıyık takmış bir kadındır; ve o muzip şakayı yapan kadın Virginia Woolf'tan başkası değildir!

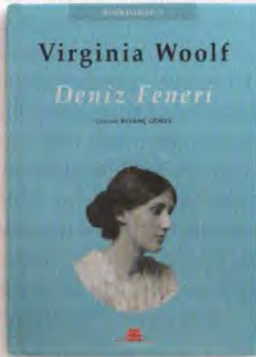
Genellikle, yaşadığı sinir krizleri, psikolojik rahatsızlıkları, lezbiyen ilişkileri, çalkantılı hayatı ve sıradışı

intihar biçimiyle tanınan Virginia Woolf, örnekte de görüleceği üzere, aslında gelgitlerle dolu bir karaktere sahiptir. Bu inişli çıkışlı halleri yapıtlarına odaklanma hususunda büyük sorun teşkil etmiş ve İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı yılgınlık ve umutsuzluğun da etkisiyle intiharı tercih etmiştir. Ancak geride bıraktığı günlükler, denemeler ve özellikle romanlarıyla dünya edebiyatının gelmiş geçmiş en önemli isimlerinden biri olarak anılmayı başarmıştır.

Modern roman dendiğinde ise adı Franz Kafka, James Joyce ve Marcel Proust gibi devletler yan yana anılan Virginia Woolf, şiirsel üslubu ve özellikle bilinç akışı tekniğini kullanım biçimiyle geleneksel roman anlayışını altüst etmiş; yapıtlarında bireyi merkeze koyarak insanoglunu en iyi anlatan yazarlardan biri olmuştur. Onun *Deniz Feneri* adlı romanı ise, birçok edebiyat tarihçisi ve eleştirmen tarafından başyapıtı olarak görülüyor.

Deniz Feneri Romanında öykü

Aslında *Deniz Feneri* romanında ciddi bir olaylar silsilesi olduğunu söylemek çok zor. Çünkü *Jacob'un Odası*'ndan itibaren Virginia Woolf, çok özel bir yapıt olan "*Orlando*" haricinde hiçbir romanında öykü anlatmaz. Romanlarının öyküsel bir iskeleti yoktur. Diğer bir deyişle Woolf, klasik anlatılarda bulunan serim - düğüm - çözüm biçiminde bir olay dizisine yer vermez. Çünkü ona göre, insanların yaşantıları/öyküleri onları tanımada yarıltıcı olabilir. Üstelik benzer yaşamışlıklar farklı kişilerde farklı tepkilere yol açabilir. Bu nedenle olaylara değil onların insanlar üzerinde bıraktığı etkilere odaklanılması gerektiği görüşündedir. *Deniz Feneri* romanında da temel bir öykü yoktur. Olay sayılabilecek kimi gelişmelere ise karakterlerin bilinçaltına yansıdığı ölçüde değinilir. Tek bir ana öykü ve onu sarmalayan öykücükler yerine, izlenimlerin yoğunlukta olduğu bu romandaki kimi olaylar kısaca şöyle özetlenebilir: Üç bölümden oluşan romanın ilk ve üçüncü bölümü sadece yarımşar günü anlatırken, ikinci bölüm ise yaklaşık on yıllık bir zaman dilimini kapsar. Yarım günü anlattığı ilk bölümde, romanın başkışısı Mrs.

Deniz Feneri
Virginia Woolf
Çev.: Kıvanç Güney
Kırmızı Kedi

Ramsay'ın en küçük oğlu James deniz fenerine gitmek ister. Romanın diğer önemli karakterlerinden ressam Lily Briscoe ise yeni bir tablo yapmakla meşguldür. Bu arada Mrs. Ramsay, Lily'yi aile dostu William Bankes'e uygun görür. Oysa ne Lily evlilik derdindedir ne de William Bankes Lily ile ilgilidir! Hatta William Bankes gizliiden gizliye Mrs. Ramsay'e hayrandır. Onun poşetlerini taşıırken böyleleri güzel bir kadınla yan yana yürüdüğü için kendisini şanslı hisseder. Romanın ikinci bölümü çok daha kısadır ve ailenin yaklaşık on yıldır gitmediği yazlık evini anlatır. Bu bölümde Mrs Ramsay'ın öldüğü de belirtilir. Üçüncü bölümde ise Mr. Ramsay çocuklarıyla birlikte deniz fenerine gider. Ancak bu gezi James için hüsrarla sonuçlanır. Çünkü hayallerinde yaşadığı deniz feneri bu değildir. Lily uzun zamandır uğraştığı tablosunu bitirirken, Mr. Ramsay ise onunla her daim ilgilenen karısının ölümünden sonra kendisini boşlukta hisseder ve ilgiye muhtaç durumdadır. Bu ilgiyi özellikle çocuklarından ve Lily'den bekler.

Biyografik Unsurlar Taşıyan Bir Roman

Virginia Woolf'un biyografisini yazan rahmetli Mina Urgan'ın, "annesine, babasına, çocukluğuna yakılan bir ağıt"¹ şeklinde tanımladığı *Deniz Feneri* adlı romanında Woolf, kahramanlarını yaratırken büyük ölçüde ailesindeki bireylerin karakter yapılarından faydalanır. Özellikle Ramsay çifti, Woolf'un anne ve babasının en temel özelliklerini taşır. Hatta Woolf bu karakterleri yaratırken Mrs. Ramsay'i öylesine derinlikli işler ki, kız kardeşi Vanessa romanı okumayı bitirdikten sonra; "Ölmüş birinin bu denli iyi canlandırılması bana neredeyse acı veriyor. Onun kişiliğinin o olağanüstü güzel yanını hissettirmeyi öylesine iyi başardın ki bu, dünyada yapılması en zor şey olmalı."² diyecektir. Romandaki baba figürü Mr. Ramsay de otoriterliği, sert mizacı, mantıksal yaklaşımı ve başarısızlık hissi taşıması gibi özellikleriyle Woolf'un babası Leslie Stephen'in kurgusal versiyonu diyebiliriz. Diğer yandan Woolf, romanında küçük kardeşi Adrian'a da yer verir. Hatta romanın çıkış noktası, kardeşiyle ilgili anılarının canlanmasından doğmuştur diyebiliriz. Çünkü Woolf henüz küçük yaşlardayken, kardeşinin deniz fenerine gitme isteğini anımsadığını günlüklerinde belirtir. Romandaki James karakteri de deniz fenerine gitme isteğiyle doludur.

Ressam Lily Briscoe karakterinde ise Woolf'un bizzat kendisinden izler görülür. Sanata geleneksel çerçevenin dışından bakışı, sanatsal bir uğraşı olması, özgüven sorunu ve özellikle evlilik hakkındaki görüşleriyle Lily, yaratıcısı Virginia Woolf'u anımsatır. Daha somut bir benzerlik gerekirse, Lily Briscoe romanda konu edilen tablosunu 44 yaşında bitirir. Bu da tam olarak Virginia Woolf'un *Deniz Feneri* adlı romanını bitirdiği yaşa tekabül eder.

Bilinç Akışı Tekniğinin Romandaki İşlevi

Deniz Feneri adlı romanda olaylar öylesine önemsiz, kısa ve silik cümlelerle anlatılır ki romanın başkışısı sayılabilecek Mrs. Ramsay'ın ölümü sadece tek cümleyle geçiştirilir. Hatta onun neden ve nasıl öldüğüne bile değinilmez. Çünkü Virginia Woolf romanlarında asıl mesele edilen şey, karakterlerin iç dünyalarında yaşadıkları çelişkiler bütünüdür. Bu çelişkileri öylesi derinlikli bir gözlemlerle kavrayıp yansıtır ki, "okurda tanıdık bir duygu bırakma gücü"³ şeklinde özetler onun dehasını çağdaşı yazar John Bennet. Bu nedenle romanlarında klasik anlatım şablonlarına sırt çeviren Woolf, olayları anlatırken kahramanlarının izlenimlerine yaslanır. Nitekim *Deniz Feneri*'nde yer alan irili ufaklı tüm olaylar, roman kahramanlarının perspektifinden yeni anlamlar yüklenerek okura iletilir. Zaten bu romanına "*Deniz Feneri*" adını vermesi tesadüf değildir. Bilindiği üzere, deniz fenerlerinin aydınlatıcı özelliği vardır ve Woolf, insan bilincinin en derin, en karmaşık ve en keskin noktalarına yoğunlaşarak onların düşünce akışını bir deniz feneri edasıyla aydınlatıp okura sunar. Gerçek ile düşü, geçmiş ve şimdiyi,

soyut ve somut mekânları iç içe kurgulayarak verir. Öte yandan Woolf, kahramanların fiziki yapısından ziyade ruhuna, mekânların dekorasyonundan ziyade kahramanlarındaki çağrışımlarına, genişlikten ziyade derinliğe yönelir. Yoğunlukla imge, sembol ve çağrışımlara dayanan biçimiyle Woolf'un, bu yapıtında geleneksel roman biçimini zorladığı ve hatta onu şiire yaklaştırdığı görülür. Zaten kocası Leonard Woolf da bu romanı "ruhbilimsel şiir" şeklinde tanımlamıştır. Özellikle anlatıcı pozisyonu, anlatım çeşitliliği ve zaman kiplerinde bonkör davrandığı bu romanında Woolf, tüm bunları yaparken kimi zaman dilbilgisi kurallarını, anlamı, mantığı, noktalama işaretlerini ve sentaksı bilinçli olarak yok eder. Aslında romanın okurlar nezdinde güç anlaşılmadığı temel problem işte bu bilinç akışı tekniğinde yatar. Zira Virginia Woolf'un, "Shakespeare hariç bundan daha heyecanlı bir okuma yoktur."⁴ şeklinde tanımladığı Dostoyevski'den ve yapıtlarında insan psikolojisine derinlemesine yer veren diğer klasik yazarlardan ayrıran kilit nokta, bu tekniğin kullanım biçiminde saklıdır. Dostoyevski, kahramanlarının düşüncelerini düzenli ve sıralı cümleler halinde okura sunar. Oysa insan zihni kompleks yapıdadır ve karmaşık düşünceler iç içe gelişir. Dolayısıyla tıpkı rüyalarda olduğu gibi birbirleriyle ilgisiz gibi görünen cümleler, eylemler ve kişiler insan zihninde ardı ardına sıralanabilir. Virginia Woolf ile aynı yıl doğup ölen (1882 - 1941) James Joyce'un "Ulysses" ve Amerikalı yazar William Faulkner'in "Ses ve Öfke" adlı romanları, bu yöntemin uygulandığı diğer önemli örneklerdir. Türk edebiyatında ise

özellikle Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Otel" ve Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar" adlı romanları, bilinç akışı tekniğinin oldukça başarılı uygulamalarıdır.

Romanın Feminist Okumalara Açık Alt Metni

Feminizm, Virginia Woolf dendiğinde akılda beliren ilk imgelerdendir. Gerek "Kendine Ait Bir Oda", gerek "Üç Gine" adlı deneme kitabında ve gerekse günlüklerinde kadın haklarıyla ilgili günümüzde dahi ilke edinilen görüşler dile getiren Woolf'un, böylesi biyografik detaylar içeren bir romanının da feminizm penceresinden yorumlara açık olması kaçınılmazdı. Woolf'un feminist duyarlılığı, özellikle Lily Briscoe ve Mrs. Ramsay karakterleri arasındaki farklılıklarda açığa çıkar. "Geçkin, bozulmaya yüz tutmuş bile olsa erkek zekâsı büyük şeydir, kadın ona baş eğmelidir." sözlerinde görüleceği üzere, Mrs. Ramsay gelenekçi bir zihniyete sahiptir. Erkeklerin kadınlardan üstün varlıklar olduğuna ve kadınların kısa sürede evlenerek eşine hizmet etmesi gerektiğine inanan Mrs. Ramsay'in Lily Briscoe hakkındaki fikirleri de bu tezi destekliyor: "Çinli gibi küçük gözleri, o buruşuk yüzü ile kızcağız belki de hiç evlenmeyecekti; insan onun ressamlığını da pek önemsemyordu." Mrs. Ramsay'in bizzat kendisi de ömrünü çevresindekilere ve özellikle kocasına adamıştır. Oysa Lily Briscoe, Mrs. Ramsay'in aksine kendi ayakları üzerinde duran, evliliğe soğuk bakan ve resim yapmasından hareketle, dönemin kadınlara nazaran entelektüel bir kişiliktir. Romanın sonunda, erkeklerle üstün cinsiyet gözüyle bakan gelenekçi Mrs. Ramsay ölümlük, modernist ve bağımsız görüşlere sahip Lily, uzun süredir üstünde çalıştığı tablosunu bitirir ve kendi ayakları üzerinde dimdik durmaya devam eder! Üstelik bu tablosunu, "dönemin sanat anlayışına uygun olmadığı gerekçesiyle" dostları tarafından dahi yadırganmasına rağmen bitirmiştir. Bir başka deyişle bu tablo, kadınların çevresel baskılara boyun eğmeden kendi seçimleri doğrultusunda hareket etmesi gerektiğini simgeliyor diyebiliriz.

Son olarak, Virginia Woolf'un günlüğüne *Deniz Feneri*'ni yazış nedenini açıkladığı alıntıyla bitirelim: "Bugün babamın doğum günü. Yaşasaydı, 96 yaşında olacaktı; ama çok şükür olmadı. Yaşaması benim hayatımı sonlandırdı. Ne olurdu? Yazı yazma yok; kitap yok; hiç düşünmüyorum! Onu ve annemi her gün düşünürdüm; ama *Deniz Feneri*'ni yazmak, zihnimde onların düşüncelerini yatıştırdı. Şimdi de bazen aklıma geliyorlar; ama farklı bir şekilde!"⁵ ■

Dipnotlar —

1. "Virginia Woolf", yazar Mina Urzan, Yayı Kredi Yayınları, 5. basım, sayfa 126.
2. "Kendine Ait bir Kadın - Virginia Woolf", yazar John Lehmann, Remzi Kitabevi, 1. basım, sayfa 52.
3. "Bir Okur Olarak", yazar Virginia Woolf, Alakarga Yayınları, 1. basım, sayfa 232.
4. "Virginia Woolf - Romanca Olarak Söylen", yazar John Bennett, Alaz Yayınları, 1. basım, sayfa 42.
5. "Virginia Woolf ve Benliği", yazar Günel Bakır, Çanta Kitabevi, 1. basım, sayfa 75.

VIRGINIA WOOLF: SON MEKTUPLA GELEN HAZİN SON

Nihal Yormaz

Bir Yavaş Yavaş Yokolma Güncesi

Virginia Woolf deyince akıllarda çok renkli bir portre canlanıyor. Her renk var bu portrede fakat kimi zaman hüzünlü renkler ağır basıyor. Woolf'un eserlerinden taşan zekâsına ve şapka çıkartılacak bilgi cümlelerine yakıştıramıyor insan bu hüzünü. Ancak yazarın kendine has üslubunda gizli bu hüzün, onun bir parçası.

Çok nefis ekmek pişiren, evi baştan sona kitap ve dergilerle dolup taşan, Çim Bowlingi'nde rakip tanımayan, yemek tabakları metal işlemeli ve mor renkte olan, kahvenin en kalitesini içen bu nevi şahsına münhasır kadını, popüler kültürün dayattığı "deli" portresi içerisinde bir yere koymaya zorlanıyor insan. Bazen öyle şeyler söylüyor ki, en güleç satırlarının arasından yüzünüze yüksek hızla bir hüzün bulutu çarpabiliyor. Fark etmeden kendinizi onun büyüüne kaptırmış buluyorsunuz ve aklınıza bir soru takılıveriyor: "Neden böyle bu kadın?"

1882'de Londra'da Sir Leslie Stephen'in kızı olarak dünyaya geldi Virginia Woolf. 1941 yılının 28 Mart günü ceketinin ceplerine ağır taşlar doldurarak kendisini Ouse Nehri'nin serin sularına bıraktığında ise 59 yaşındaydı. Baş edemeyeceği, etmek istemeyeceği, yıllar içinde defalarca nükseden ve bir kısır döngü halini alan öyle bir buhrandı ki yaşadığı, Woolf'a göre her şeyi geride bırakıp gitmekten başka seçenek kalmamıştı. Hayatı boyunca faklı farklı dönemlerde akıl hastalığıyla, ruhsal sorunlarla boğuşan Woolf, yıllarca bu sorunlar dolayısıyla yaşadığı acıların anılarından ve tedavi dönemlerinde edindiği deneyimlerden yararlanarak yazısını ve güncelerini zenginleştirmiş olsa da, aslında tüm bunlar onu her geçen gün sona biraz daha yaklaşıyordu.

Hiç okula gitmedi Virginia. İngiltere'nin seçkin entelektüellerinden biri olan editör babası, Virginia'nın evde eğitim görmesini sağladı. Bir yandan özel öğretmenlerden Latince ve Klasik Yunanca dersler alırken bir yandan da babasının görkemli kütüphanesinde

kendini geliştirmeye çalışıyordu. Daha minicik bir kız çocuğuyken ağabeyi Thoby ile evde Hyde Park Gate News adlı haftalık bir dergi çıkarmaya başlamış olması da onun gelecekte ne kadar başarılı bir yazar olacağına dair önemli ipuçları barındırıyordu. Annesi grip nedeniyle 1895'te aniden öldüğünde Virginia henüz 13 yaşındaydı. Bu ölüm onu derinden etkilemişti ve 2 yıl sonra, ömrünün geri kalanında sık sık karşı karşıya geleceği sinir bozukluğuyla kendini gösteren buhran nöbetleriyle tanışmıştı. Hayali yaratıklarla konuşma ve gaiten sesler duyarak halüsinasyonlar görme şeklinde zaman zaman kendini gösteren bu nöbetler, en azından o dönemde hayatının tamamını etkilemiyordu. Gelecekte ise durum biraz daha farklı olacaktı.

1904'te babasının kaybindan sonra yeni bir kriz dönemine daha giren Woolf'un bu süreci atlattığı ise çok kolay olmadı. Çözümü yedi tane hizmetçi, onlara yardımcı olan başka kadınlar ve aile üyeleriyle birlikte yaşadığı 22 Hyde Park Gate'teki altı katlı evden, kardeşleri Vanessa, Thoby ve Adrian ile birlikte Londra'nın Bloomsbury semtindeki bir eve taşınmakta buldu. Böylece Woolf, hayatında yeni bir sayfa açmış ve bu yeni sayfa ile ilgili de ilerleyen zamanlarda şu ifadeleri kullanmıştı:

"Yaşamın, görüntülerin altındaki derinlerine inebildiğim bir dönemdi."

1905'te Times Literary Supplement'e edebi eleştiri yazıları yazarak profesyonel olarak yazın hayatına başladı Virginia. Babasının ölümü sonrası yaşadığı ağır buhran ağabeyi Thoby'nin, kardeşleriyle çıktığı bir Yunanistan gezisi sırasında yakalandığı tifodan ölmesiyle nüksetti. Başa çıkılmaz bir hâl alan Woolf'un bu buhranının ilacı ise Londra sosyetesinin tanınmış hanımlarının da katıldığı toplantılar düzenlemek oldu. Bu toplantılarda hem açık sözlülüğü hem de sivri diliyle öne çıkıyordu Virginia Woolf. Gün geçtikçe de daha çok adı duyuluyordu. Zira Times Literary Supplement'in yanı sıra, aylık olarak yayınlanan "Cornhill" dergisine edebiyat eleştirileri yazmaya da başlamıştı. Bir yandan özel hayatında da gelişmeler olacaktı.

1912'de ağabeyi Thoby'nin arkadaşı, Cambridge'ten sol kanat siyaset kuramcısı Leonard Woolf'la tanıştı. Bu tanışma, Virginia Woolf'un hayatının dönüm noktası olacaktı. Çünkü Leonard, ömrü boyunca Virginia'nın yanında olmayı, onun ruh sağlığıyla ilgili yaşadığı sorunların üstesinden gelebilmesi için en büyük gözeticisi, ayrıca Virginia'nın yaratıcı zekâsının da en önemli destekçisi olmayı seçecekti. Leonard'ın tüm bu destekçi ve özverili tavrına karşın Virginia, evliliklerinin ilk yıllarında, 1913'ten 1915'e kadar, yaşamının en ağır çöküntülerinden birini geçiriyordu. Ve işte bu dönem, onun ilk intihar girişimine de tanıklık eden dönemdi. Yaşadığı

bu ruhsal bunalım, öncekilerin hepsinden çok daha şiddetli ve uzun süreli oldu. Çünkü kocası Leonard, birçok doktorla konuştuktan sonra evliliklerinin çocuksuz devamına karar vermişti ve Virginia bu kararı onaylamak zorunda kalmaktan hiçbir zaman hoşnut olmayacaktı. Hamilelik yaşayamamış olmayı büyük bir başarısızlık olarak gören ve kendisini bu nedenle asla tam olarak bir kadın gibi hissedemeyen Virginia, sonunda bir kliniğe yatırıldı. Fakat Virginia'nın sürprizleri bitmiyordu. Kendisine her türlü beyinsel uğraşın yasaklandığı klinikten evine tam olarak iyileşmeden geri dönmüş ve kocasının onu tekrar kliniğe yatırma girişimlerine şiddetle karşı çıkmıştı. Çaresiz kalan Leonard, Virginia'ya oyalamacağı bir uğraş bulmak amacıyla Hogarth Press'i kurdu. T.S.Eliot, Katherine Mansfield, E.M.Forster gibi günün öncü yazarlarının şiir ve öykülerini basarak kısa zamanda saygın bir yayımevi haline gelen Hogarth Press'in sahibi olmak Virginia Woolf'a da yazar olarak özgürlük kazandırıyor.

Profesyonel yazın hayatı boyunca birçok başarılı esere imza atan Woolf, kitaplarını yazmayı ve ölümü, sağlığı ve çılgınlığı, toplumu düzenini ve düzensizliğini işleyerek zaman içinde kendine has bir roman tekniği geliştirdi. Üzerine en çok eğildiği konulardan biri ise kadın haklarıydı ve 1929'da kadınların yazarlık ya da başka mesleklerde söz sahibi olabilmeleri için kendilerine ait bir oda ve bir gelire sahip olmaları gerektiğini savunduğu A Room of One's Own (*Kendine Ait Bir Oda*) ile toplumda büyük bir yankı uyandırdı. 1931'de The Waves'i (Dalgalar), 1937'de ise The Years'i (Yıllar) kaleme aldı.

Woolf, savaşın ve onun yıkıcı etkilerinden fazlasıyla etkileniyordu. Lytton Strachey, Roger Fry, Janet Case ve Lady Ottoline Morrell'in de aralarında olduğu tüm eski dostlarını kaybeden Woolf, yeni ve en ağır buhranlarından birini yaşamaya başladı. Artık sona, dayanma sınırının en son noktasına her geçen gün biraz daha yaklaşıyordu. 1939'da, II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Virginia bir kez daha intiharı düşünmeye başladı. Savaş artık iyice kapılarına gelmiş dayanmıştı. Londra'da Luftwaffe'nin hava saldırıları, evlerinin bir bölümüyle Hogarth Press'in bürosundan geriye koca bir enkaz bırakmıştı. Neyse ki Woolf çifti, büyük bir çabıyla Virginia'nın babasının kütüphanesinden kalan ve yayınevleri Hogarth Press tarafından basılmış binlerce kitabı kurtarmayı başardı. Lakin cilt cilt Fransız ve İngiliz klasikler ortalıkta dağınıklık yapıyorlardı ve yıllarca büyük bir özen ve düzen içinde duran kitapların yarattığı bu dağınıklık ne Leonard'ın ne de Virginia'nın sinirlerine iyi geliyordu.

Yaşadığı tüm bu sinir bozucu olaylar arasında kendine güveni olmadığı halde yazmayı sürdürdü Virginia. 26 Şubat 1941'de Between the Acts

(Perde Arası) adlı kitabını bitirerek müsveddesini Leonard'a verdi. Leonard kitaba bayıldı, hemen basılmasını önerdi. Fakat kitabı yazma döneminde kendini çok iyi hissedenden Virginia, kitabının son okumasını yaparken epey bir gözden geçirilmesi gerektiğine karar vererek romanın yayınlanmasını istemedi. Hazin son gelip çatmıştı. Artık ne okuyabiliyor ne yazabiliyor ne de düşünebiliyordu. Akılını tamamen kaçırmaktan korktuğu bir günde, 28 Mart 1941'de, ölmeye karar verdi. Son kez intiharı deneyecek ve bu kez başaracaktı. Kocasını Leonard'a bir veda mektubu yazan Woolf, bastonuyla Ouse ırmağına kadar yürüyüp ceplerine taş doldurdu. Ve kendini Ouse ırmağının sularına bırakarak hayatla ve korkularıyla vedalaştı.

1941 Martı'nda, intihar ettiği ay, Virginia güncesine sadece iki defa yazmış ve ikisinde de intihar olasılığından hiç söz etmemişti. Bu planı ne zaman ve nasıl yaptığı da bu nedenle büyük bir muamma. Woolf'un eşi Leonard'a yazdığı son mektubu ise konuyu biraz olsun açıklıyor. İşte o mektup:

"En sevdiğim,

Yine delirecekmışim; bu korkunç günleri atlatacağımız gibi hissediyordum. Ve sanki giden zamanı geri çeviremeyeceğim. Sesler dışarıya başlıyorum ve konsantre olamıyorum. Bu yüzden yapmam gereken şeyi yapıyorum.

Bana verebileceğin en büyük mutluluğu verdin. Kimsenin yapamayacağı şeyleri yaptın. İki insanın birlikte daha mutlu olabileceğini sanmıyorum. Ben artık savaşılamayacağım. Biliyorum, senin hayatını mahvediyorum, bensiz daha mutlu olacaksın. Görüyorsun bu mektubu bile doğru düzgün yazamıyorum. Okuyamıyorum. Hayatımdaki bütün mutluluğu sana borçlu olduğumu söylemek isterim. Bana karşı inanılmaz sabırlısın ve iyisin.

Şunu söylemek istiyorum -aslında bunu herkes biliyor- eğer biri beni bu durumdan kurtarabilecek olsa bu sen olurdun. Her şey beni terk edip gitti ama senin iyiliğin hep benimle kaldı. Artık senin hayatını mahvetmeyeceğim. Kimse, seninle mutlu olduğumuz kadar mutlu olamazdı.

V."

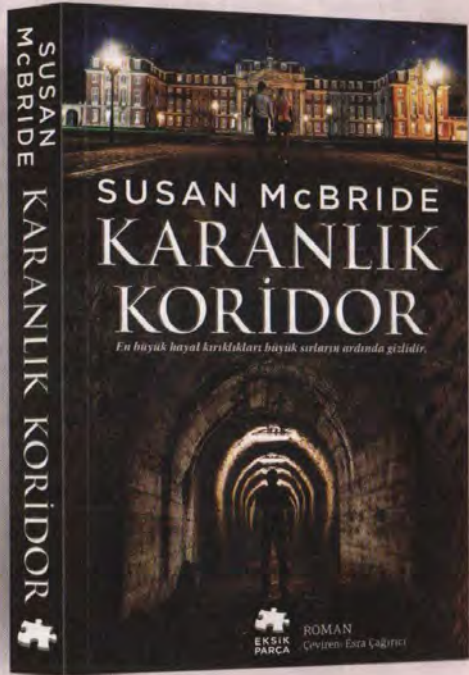
Leonard, intihar olayından 3 hafta sonra bulunabilen Virginia'nın cesedini yaktırdıktan sonra küllerini Monks House'daki evlerinin bahçesine, büyük karaağaçlardan birinin altına gömdü. Mezar taşına ise Virginia'nın *Dalgalar* adlı kitabının sonunda geçen şu cümlesini yazdırdı:

"Kendimi sana doğru savuracağım, yenilmeksizin ve boyun eğmeden, ey ölüm!" ■

Tüm kitapçılarda
ve marketlerde!

Susan McBride'dan

KARANLIK KORİDOR

En büyük
hayal kırıklıkları
büyük sırların
ardında gizlidir.

YAZMAK İÇİN NE GEREKİR?

'KENDİNE AİT BİR ODA' MI, 'BİR KALEM,
BİR MİKTAR DA KÂĞIT' MI?

Abdullah Yavuz Altun

Virginia Woolf, yaklaşık 90 sene önce “Kadınlar ve Kurmaca” başlıklı iki konferans verir. *Deniz Feneri*’ni yeni yayınlamış, *Dalgalar*’ı henüz yazmamıştır. Kadınlar için açılmış iki okulda, muhatabı kadınlardır. Belli ki konuşmaların amacı, kadın yazarların edebiyata kazandırdıkları hakkında genişçe malumat vermek ve genç kızları belki de yazarlığa cesaretlendirmektir. Ancak çok daha farklı bir şey yapar ve kadınların neden ancak ondokuzuncu yüzyıla gelince “görünür” olduklarını, dahası görünen kadın yazarların da hangi şartlar altında “yazabildiklerini” sorgulamaya karar verir. Daha sonra “*Kendine Ait Bir Oda*” ismiyle kitaplaştırılacak olan bu konuşmalarda Virginia Woolf, pratik anlamda “yazarlık” eyleminin günlük yansımalarını kullanarak, “yazar olmak” adına dezavantajlı konumda bulunan kadınların meselesini de teşhir eder. Neden kadınlar daha az yazar? Neden daha az kadın yazar adı biliyoruz? Ya da Woolf’un uydurmasıyla, Shakespeare’in kızkardeşi Judith, acaba onun kadar meşhur bir yazar olabilir miydi?

Woolf’un incelemesi kronolojik. Gözleriyle rafları tarayan bir kütüphane araştırmacısı gibi eski çağlardan yirminci yüzyıla kadar kadınların yazdığı kitaplardan bahsediyor. Evet, şimdilerde bazı isimlerden söz edilebilir ama bu geçmişte neden bu kadar azdı? Bunun sebepleri hakkında Woolf’tan önce söz söyleyenler de olmuştur ama meselenin pratik yanını onun kadar iyi ortaya koyabilen yok. Zira Woolf’a göre kadın yazarların sayısının azlığı, yoksulluklarındandı. Erkekler zenginliği tatmış, kendilerini yazılarına adayacak ekonomik bağımsızlığa erişmiş, birçoğunun babalarından dedelerinden kütüphaneler miras kalmış, nihayet “yazar” olabilmışlerdi. Gelgelelim kadınlar bütün bu süreçte erkeklerle hizmet etmiş, evde çocuklara bakmış, yemek yapmış, ütü ütülemiş, “kendilerine ait bir odaları” dahi olmamıştı. İşte bu kadar yalın bir sebebi vardı kadınların daha az yazmasının. Woolf’un sözgelimi yazarlığa adım atabilmesini sağlayan şey, teyzesinden kalan mirastı. O sebeple, “havadan gelecek şekilde yılda 500 pound” kazanmak da en az “kendine ait bir oda” kadar önemliydi Woolf’un gözünde.

Jane Austen’in, çocuklarla dolu salonda, yemek masasına koyarak kâğıt ve kalemini, romanını yazmaya çalışması kederli bir sahne. Woolf bütün kadın yazarların hayatları boyunca benzer süreçlerden geçtiğini, geçeceğini anlatıyor. Sadece kadınlar da değil üstelik. Kendi yüzyılının en meşhur ön erkek şairine bakıyor ve bunların içerisinde sadece John Keats’in parasız pulsuz, kelimenin tam anlamıyla fakir olduğunu fark ediyor. Saf yetenek belki de öyle bir şeydir ve Keats de, Tanpınar’ın “fakirlerin kaderidir” dediği talihsizliğin pençesinde kıvrılarak genç yaşta ölüyor. Ancak Woolf’un bu gözlemi, bizi farklı bir noktaya götürüyor. Yazarlık mesleği adına, avantajlı ve dezavantajlı olmak üzere iki kategori belirliyor. Bu iki kümede, kümelerine uygun olmayan, misal avantajlıken yazar olamayan veya dezavantajlıken yazar olabilen insanlar çıkacaktır. Yine de ama bu iki kategori, tıpkı zengin kuzey ve sömürülen güney gibi, burjuva ve proleterya gibi, mağrur ve mağdur gibi konumlara

Kendine Ait Bir Oda
Virginia Woolf
Çev.: İlknur Özdemir
Kırmızı Kedi

yerleşip kendi hikâyelerini yazıyorlar ve Woolf, öncelikle böyle bir sınıfsal ayrıma gidiyor.

Böyle olunca, mesela Alice Walker'ın Woolf'un makalesinde göremediği siyahi kadınlarla ilgili husus da kendiliğinden ortaya çıkıyor. Ama evet, Woolf hayli Batı merkezli kalıyor. Hatta daha da fazla, Britanya'nın dışına pek çıkmamayı tercih ediyor. Ortaya koyduğu bir "kuram" den bahsedeceksek ama, bu kuram kendisini yenilemeye müsait ve eleştirilmesini de içererek zamandan ve mekândan sıyrılabilir. "Kendine ait bir oda ve yıllık 500 pound" kuramı.

Hayatı boyunca bir işte tutunamayan, gündüzleri ağır işlerde çalışıp bulabildiği daracak zamanlarda öyküler yazan Raymond Carver gibiler biraz daha modern-zorunlu kalıyor belki de. Hatta burjuva-sonrası. Zira Woolf döneminde bile hâlâ yazmak fazlasıyla entelektüel bir eylem. 1960'tan sonraysa yazmanın türlü türlü çeşitleri var. Carver entelektüel yazmıyor anlamına gelmez bu ama. Şu anlama gelir: Yirminci yüzyılın sonlarına doğru herhangi bir taşra şehrindeki, herhangi bir kitapçıdan beslenen ortalama bir insan bile, Woolf'un bahsini ettiği geç on dokuzuncu yüzyıl kütüphanelerinden daha çeşitli imkânlarla sahip olmuştur. Yani aslında "bilginin demokratikleşmesi" mi demeli bilinmez ama, bugün internetteki bilgilerle de "yazar" olunabilir. Düşünsenize, watt-pad diye bir şey var ve artık "saf yetenek" çağılamak için yayınevlerinin boyunduruğundan kurtulmuş bile olabilir. Yani Virginia Woolf gibi yazdıklarınızı ciddi alınıp kılmak için bir "entelektüel çevresi" (Bloomsbury grubu) edinmeniz gerekemeyebilir.

Bu sebeple belki de; Ursula K. Le Guin'in "*Balıkçı Kadının Kızı*" (1988) isimli hoş makalesi daha bugüne dair şeyler söylüyor. Açıkça söylemek gerekirse, Le Guin aslında Woolf'un makalesinden alınmış görünüyor. Zira ona göre yazmak için sadece yazmak gerekir. Bolca kâğıt ve bir kalem. Şartlar biraz ikincildir. O kadar ki "İnek nasıl ot yiyorsa, ben de öyle yazıyorum." cümlesini alıntılıyor bir başka kadın yazarın günlüğünden. Hatta kendisinin de o sıralarda aynen öyle yazmakta olduğunu belirtir. Kadınların "ya kitap, ya bebek" ikilemine sokulmasını bir çeşit yenilgi sayar Ursula K. Le Guin. Tam da erkeklerin dediği şeyin, yani "erkekleşmeden yazılamayacağı" fikrinin tasdik edilmesidir. Le Guin, akademisyen olan kocasıyla yaptıkları iş bölümünde, gönüllü olarak ev işlerini ve çocukların bakımını üstlendiğini söyler. Kocası, karşılığında, onun yazarlıktaki başarısıyla övünmesine özgürlük tanımıştır. Evet, tam da bu durum, aslında kadınların neden daha az yazdığını gösterir: Erkeklerin hasedi, iktidarlarını kaybetme korkuları, kadınlarla üstü kapalı mücadeleleri...

İnanın bana, ki ben son on yılının büyükçe bir bölümünü üç yüz yirmi ilk öğretim okulunu gözlemleyerek geçirdim, demokrasimiz var diye boş boş konuşabiliriz ama İngiltere'de yoksul bir çocuğun, büyük yapıtların doğduğu o entelektüel özgürlüğe kavuşma umudu, Atinalı bir kölemen oğlununkinden biraz fazladır.

Arka Kapak: Virginia Woolf- Kendine Ait Bir Oda

Bu konuda Woolf biraz daha samimi geliyor nedense. "Kendine ait bir oda ve yıllık 500 pound" kuramı, her ne kadar işin yayıncılar ve reklam tarafını içermese de, düşmanlara ihtiyaç duymuyor. Gerçi Le Guin de, erkekleri düşman olarak benimsemeyi önermiyor ama şunu da diyor: "Yerleşik olanın gücü budur işte: Verilmiş rolü bilmeden oynarsınız." Kadınlar bu rolü bilmeden oynuyor; "ya bebek ya kitap" dayatmasına düşüyor her defasında. Erkekler de "dezavantajlı" durumdan faydalanan yarışta rakiplerini saf dışı bırakmak için çabalyorlar. Kadınların ne yazacağına, kadınca yazının ne olacağına bakmak istemiyorlar belki de. Ama Woolf'un Coleridge'den alarak söylediği gibi yazar olmak biraz da içindeki karşı cinsin ortaya çıkmasına, onu dengeleyerek fırsat vermektir. Kadın için erkek, erkek içinse kadın. Tolstoy'u daha "erkeksi" buluyor sözlümlü Woolf. Onun kont olmasıyla, Anna Karenina'yı trenin altına atmasıyla, karısını terk edip gitmesiyle filan ilgilidir muhtemelen. Ancak bu kadını erkekler ve erkeksi kadınlar meselesi belli ki Ursula K. Le Guin'in de pek ilgi alanına girmiyor. Onun derdi daha çok cinsiyet kodlarını tamamen dışarıda tutabilmekle. İdeal bir eşitlik hayaliyle. *Karanlık Sol Eli*'ndeki (1969) gibi cinsiyetin olmadığı fantastik bir ülkede yaşadığı gibi.

"Kendine ait bir oda ve yıllık 500 pound kuramı" ya da "Balıkçı Kadının Kızı", her ikisi de hayalgücünün önüne çekilen setleri yıkanın yollarını arayan kadınların ürünü. Hayalleri ellerinden alınan bütün çocukların nasiplenebileceği bir eşitlik idealini gösteriyor ikisi de. Woolf sadece edebiyatta bilinç akışı tekniğini icat etmedi, bir kadının iç dünyasından kopup gelen kelimelerin, tıpkı bir erkeğinki gibi, utanılacak bir şey olmadığını da gösterdi. "İlk kadın yazar" değildi ama erkeğin onayını aramayan, kendi bildiği gibi yazmaya cesaret gösteren ilk kadın yazardı belki de. Ursula Le Guin, Woolf'un açtığı yoldan yürüyerek bilgelige erenlerden. Kadın-erkek diyalektiğinin bir yanını güçlendirmek için değil, bu diyalektikten kurtulmak için yazıyor. Woolf kendini dalgalara bıraktı. Le Guin ise garip efsane söylemeyi sürdürüyor. ■

DENİZ FENERİ: GERÇEK İLE HAYÂL ARASINDA BİR PENCERE

Özkan Ali Bozdemir

Yaşam bakışık bir biçimde sıralanmış görüntülerden oluşmaz, yaşam bizi tüm bilincimizle sarıp kuşatan ışıklı bir ayla, yarı saydam bir zardır.

Arka Kapak / Virginia Woolf - Deniz Feneri

Roman sanatının tarihsel serüveni, yazıldıkları ülkelerin siyasi dönüşümleri ekseninde buhran yıllarına, kriz dönemlerine ve en çok da global dünyanın içinde bulunduğu mevcut politik koşullara göre şekillenmiştir. Tarih sahnesinde kitleleri etkisi altına alan her baskıcı yönetim, beraberinde yeni bir sanat akımını veya var olan sömürü anlayışına başkaldıran bir düşüncüyü de ortaya çıkarıyor. Kraliçe Victoria'nın hüküm sürdüğü ve Britanya Sanayi Devrimi'nin de yükselişe geçtiği 1837-1901 arasında geçen yıllar, Britanya halklarının çöküşe sürüklendiği karanlık bir dönemin de başlangıcı oldu. Sosyal eşitsizlik; iktisadi, kültürel ve ideolojik yapılanmalardaki tahribatın ağır bir biçimde hissedildiği bu yıllar yalnızca Britanya İmparatorluğu'nu değil, gelişmekte olan başka ülkelerin de siyasal ve toplumsal hayatına büyük bir darbe vurmuştu. Böylesine karanlık bir dönemin toplumsal hayata karşı tutulduğu mesafeli bakış belirlir bir zaman sonra yerini daha soyut ve gerçekçi bir anlayışa, elbette edebiyata bırakacaktır. Virginia Woolf da bu 'parlak' çağın gölgesinde büyümüş ve dönemin 'karanlığına' başkaldıran bir aydın olarak ülkesinin yaşadığı yozlaşmayla yüzleşebilmişti. Henüz on üç yaşındayken hikâyeler yazmaya başlayan Woolf, kısa bir süre içerisinde farklı bir yazı disiplini geliştirerek dönemin diğer yazarları arasından sıyrılmayı başardı. Virginia Woolf edebiyatı için öncelikle modernist bir yaklaşımdan söz etmek mümkün. Buradaki 'modern' ifadesi, az önce sözünü ettiğimiz Victoria Dönemi'ndeki yazarların gelenekçi ve muhafazakâr yazı ahlâkını elinin tersiyle iten son derece yenilikçi bir edebiyat anlayışdır. Virginia Woolf insanı yücelten, sistemin başarısını mutlu karakterler

üzlerinden dile getiren, farklı yaşam biçimlerini adeta göz ardı ederek yerleşik ve sıradan bir aile düzenini tasvir eden eserlere karşılık olarak daha somut, gerçekçi ve çözümleyici bir bakış açısı geliştirir.

Belirgin üslup anlayışının açık şekilde görüldüğü ünlü romanı *Deniz Feneri*'nde, küçük bir aile yaşantısı etrafında çağının değerlerini sorgulamaya ve bunu yaparken de kalıplaşmış düşünce biçimlerini kırarak olaylara basit duygularla yaklaşmaya çalışmıştır Woolf. *Deniz Feneri*'ni, otobiyografik öğelere ve bilinç akışı tekniğiyle sınırları zorlayan bir yazı biçimine sahip olmasıyla yazarın öteki eserleri arasında farklı bir yere koyabiliriz. *Deniz Feneri* üç bölümde sonlanan, kimi kez geri dönüşler ve zamanlar arası göndermelerle çok boyutlu bir dünya yaratan etkili bir eser.

Romanın 'Pencere' adlı ilk bölümünü hikâyenin geçtiği, karakterlerin duygu dünyasının en net hatlarıyla ortaya konduğu kısım olarak yorumlayabiliriz. Buradaki 'pencere' sözcüğü hikâyedeki somut bir mekânı tasvir etmesinin yanı sıra bir hayatın içerisi ile dışarı arasındaki sınırı işaret etmesi bakımından da önemli. Romanın ünlü giriş cümlesini hatırlamakta fayda var:

"'Evet, yarın hava iyi olursa, elbette,' dedi Mrs. Ramsay."

İllerleyen cümlelerden anladığımızı göre Mr. ve Mrs. Ramsay'ın küçük çocukları olan James, *Deniz Feneri*'ne gidebilmek için annesinden izin istiyor. Mrs. Ramsay'ın bu iyimser cevabından az sonra, hikâyenin baskın karakterlerinden biri olan Mr. Ramsay'le tanışıyoruz. Yazarın Mr. Ramsay'ı konumlandığı yer, aslında tüm hikâyenin de bir özetini taşıyor:

"'Ama' dedi babası salon penceresinin önünde durarak, 'olmayacak'."

İlk bölüm süresince –ki yaklaşık birkaç güne denk düşer– Ramsay ailesinin karakterlerini yer yer monologlar, alan tasvirleri ve çoğunlukla da bilinç akışı tekniği sayesinde tanımaya başlarız. Hikâyeye belirgin bir olay örgüsüne sahip olmasa da bu kesik kesik ifadelerle birliktedir dağınık, ama kendi içerisinde

tutarlı bir dünyanın içerisinde dahil eder bizi Woolf. Romandaki başlıca nesneler, o zamanların tipik bir aile yaşantısını üstü kapalı bir biçimde özetliyor aslında. Uzaktaki ve oraya gidilmesi oldukça güç olan Deniz Feneri, ütöpik bir hayal olarak yer alıyor kitapta. Olayların düğüm noktası olarak da yorumlayabileceğimiz Mr. Ramsay ve onun baskın karakteri ise, yazının başlarında sözü geçen gelenekçi aile yaşantısını resmedebilmek için uygun bir metafor. "O ne derse doğruydu. Hep doğruydu. Yanlış yapması imkânsızdı; gerçeği hiç çarpıtmazdı; herhangi bir ölümlünün keyfi kaçmasını diye nahoş bir sözcüğü yumuşatarak söylediği olmamıştı hiç..."

Virginia Woolf küçük bir İngiliz ailesi üzerinden geleneksel toplum yaşantısını aktarıırken, karakterlerin davranışlarını veya fiziksel özelliklerini betimlemekten özellikle kaçınıyor; gerçeği ancak onların duygu dünyalarındaki çatlaklardan görebileceğimize bizi inandırıyor. *Deniz Feneri*'ni modern romanlar arasında ayrıcalıklı kılan özellik belki de tam olarak budur. Gerçeği ortaya çıkarmaya çalışırken insani olan duyguları temel alır Woolf. Düşüncelerin, davranışların ve eylemlerin çoğu zaman bir yaşamı betimlemek için yetersiz olduğuna inanır. Karakterlerin psikolojik derinliklerine inerek mutlak gerçekliği ulaşmayı dener böylelikle. Bu derinlikte elbette insana ait olan her duygu –güven, özveri, hırs, kibir, masumiyet–bütün saflığıyla karşımıza çıkar. Romanın ilerleyen bölümleri aynı izlek etrafında gelişse de büyük bir kırılma vesa nihai bir dönüşümden söz etmek oldukça güç. James Ramsay uzun bir süre sonra ablası ve babasıyla birlikte nihayet *Deniz Feneri*'ne gider. Fakat çocukluk zamanlarındaki o büyüdü dünya, yani deniz fenerinin ışıldayan cazibesi yerini donuk ve sıradan bir gerçekliğe bırakmıştır artık. Masumiyetini kaybeden her birey kadar büyümüştür James. Bir hayalin gerçekleşmesinin, aslında en büyük hayal kırıklığı olduğuna öğrenecek kadar hem de.

Virginia Woolf, yaşamın düzensizliği ve tekrarı karşısında duygu dünyamızın hiçbir zaman mutlak bir gerçekliğe ulaşamayacağını belirtir. İşte bu sonsuz devrimin, ancak bilincin kırılması, dağılması ve çoğalmasıyla mümkün olacaktır. Bu algısal gerçekliğin üstesinden gelebilmek için de romancının ödevini şu cümlelerle ifade eder Woolf: "Yaşamı bakışık bir biçimde sıralanmış görüntülerden oluşmaz, yaşam bizi tüm bilincimizle sarıp kuşatan ışıklı bir ayta, yarı saydam bir zardır. Romancının görevi, ne denli düzensizlik, ne denli karışıklık gösterirse gösterson, durmadan değişen bu bilinmeyen, bu başboş ruh, elinden geldiğince, yabancı ve dış öğeler karıştırmadan anlatmak değil midir? Biz yürekliği ve içtenliği savunuyoruz, romanı oluşturan gereçlerin, geleneğin gösterdiğinden biraz daha farklı olduğunu anlatmak istiyoruz." ■

Evren 101’i gezegenlere, yıldızlara, galaksilere doğru gezintiyi çıkarırken, evren ve astronomi hakkındaki temel bilgileri sunuyor ve son zamanların en büyük astronomi keşiflerini anlatıyor.

Carolyn Collins Petersen
Çeviren: Özlem Özarpaç • 288 sayfa

Matematiği konu alan bir kitabın "sürükleyici" olabileceği hiç aklınıza gelirmiydi? *Öklid'in Penceresi* bizi geometride gerçekleşen devrimler arasında bir yolculuğa çıkarıp, alternatif bir matematik tarihi anlatıyor.

Leonard Mlodinow
Çeviren: Sibel Eraltın • 360 sayfa

Peter Jones
Çeviren: Fatma Sezer • 460 sayfa

Mehmet Bayraktar
724 sayfa

internet satış: www.saykitap.com

Tel.: (0212) 512 21 58 • e-posta: dogum@saykitap.com
• www.facebook.com/saykitap • www.twitter.com/saykitap
• www.instagram.com/saykitap

SAY

WOOLF'UN YAZDIKLARI HAYATI YANSITIYORDU, İNSANA DAİR BÜTÜN SORUNLARIYLA...

Röportaj: Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan

Editör, eleştirmen ve biyografi yazarı bir babanın ve sanatsever bir ailenin soyundan gelen bir annenin kızıydı Virginia Woolf. 1882 yılında Londra'da dünyaya geldi, kalabalık bir ailede, babasının kitaplarının arasında büyüdü, o kitaplardan beslendi ve evde eğitim gördü. Çok önemli kitaplar yazdı. Woolf hiç kuşkusuz ki feminist literatürde önemli yeri olan ve bugün feminist çalışma yapanların düşünsel kaynak olarak eserlerinden faydalandığı bir yazar. Woolf'u Kırmızı Kedi Yayınları'ndan, Türkçeye çevirdiği 50'ye yakın çeviri eserlerinden tanıdığımız İlkur Özdemir'le konuştuk.

Özel bir yazardı Virginia Woolf. Roman yazmanın ötesinde, hem iyi bir edebiyat okuru hem bir eleştirmendi. Mezar taşına yazdıkları cümlede bile isyan var: "Kendimi sana doğru savuracağım, yenilmeksizin ve boyun eğmeden, ey ölüm!" Woolf sizce neye isyan etti?

Bu söz *Dalgalar* adlı yapıtının kapanış cümlesi. Virginia Woolf öncelikle kadının toplumdaki yerine, konumuna, kısıtlı haklarına isyan ediyordu. *Kendine Ait Bir Oda*, bu konudaki fikirlerinin en açık yer aldığı kitabıdır. *Dalgalar*'daki, dolayısıyla mezar taşıdaki o cümle ise hayata bakışını

yansıtıyor. Hayata meydan okuma da okunur o sözlerde, hayatı kendi algıladığı biçimde kabul edışı de. *Varolma Anları* isimli kitabından alıntılıdığım şu cümle onun daha ilköğrençliğinde nasıl travmalar yaşadığını ve dolayısıyla sonraki yaşamında içine düştüğü bunalımların ipuçlarını gösteriyor: "*Sanki ev ve içinde yaşamış ve onca ölümle, onca duyguyla, onca gelenekle adeta birbirine yamamış aile sonsuza kadar devam edecekti. Sonra ansızın, bir gecede ev de aile de yok oldu.*"

Böyle başlamış bir hayatta isyan olmaması mümkün mü?

Hayatın mutluluğuna hep katılmak istese de başağ-rısı, uykusuzluk, depresyon ve kafasında dönüp dū-ran seslerden nefes alamayan bir Woolf var. Genç kızlığından beri belli dönemlerde kafasına űşūen hayali sesler en çok kitaplarının yayınlandığı gūnūn ertesinde çoğalan, cūnkū eleştirilmekten delice űrken bir Woolf... *Dalloway* yayınlandığında dūnyanın en zeki, en hoyrat kalemlerinin kendisini yerdere yere vuracağına inandığı için űşūyen, dehşete kapılan, habisleşen, kendi yaşamasını bizzat engelleyen, hal-sizleşen, gūn boyu yatakta uzanıp tavana bakarak katıla katıla ağlamak isteyen, "Hırpalanacağım, bana gūlecekler, alay ve eğlence konusu olacağım." diyerek hırpalanan bir Woolf.

Sizce eleştirilmekten neden bōyle korktu? Kadının toplumdaki yerinin ne olduğunu ifade etmesini kendi adına cūretkār bulduğundan mı, eserinin zayıflığına dōnūk eleştirilerin oluşabileceğinden mi?

Eleştirilmekten korktu, cūnkū ailesinde de babası, ağabeyleri tarafından eleştiriliyordu. Giyiminden sözlerine kadar hep kontrol altındaydı. Woolf ken-dini asla cūretkār bulmamıştır bence, yoksa o yaz-dıklarını hiç yazamazdı. Virginia Woolf'un cōcuk-luk yıllarına gidersek baba baskısı altında geçtiğini gōrūrüz. Evdeki dūzen, yaşama biçimi, belirli saat-lerde yenen yemekler, davranış biçimleri hep baba-nın kontrolūnde ve yōnetimindeydi. Bu nedenle bir űzgūven eksikliği olduđu kesin. Hep kendini babaya beğendirme dūşūncesi hakimdi cōcukluğunda. Ba-bası onun için hem sevilen hem nefret edilen bir fi-gūrdū. Baba yanında ikisi ağabeyin baskısı da az sayıl-mazdı. Kişiliğindeki űrkeklik, eleştiriden korkması vb. bunlarla açıklanabilir.

Woolf'un kitaplarında yansıttığı duygu ve dūşūnce dūnyasının belli bir sosyal kesime ait olması, top-lumsal ve tarihsel bağlamlarının işlenmemesi hep bir eksiklik gibi gōrūldū... Joyce, Kafka, Woolf, Proust gibi modernist yazarlara yōnelik en ciddi eleştiri de budur. Yani "gerçeklikten kopmaları"... Woolf bu noktada Victoria dōneminin sona erdiği, geleneksel deęerlerin parçalandığı bir toplumsal yapıdaki insa-nın -özellikle kadının- durumunu anlatarak bize ne gōstermek istedi?

Joyce, Woolf'un sevdiği bir yazardı. Hatta ilk baş-larda ona "dişı Joyce" diyenler vardı. Woolf bence, en iyi bildiği konuları, insanları, ortamları yazdı. İnsanla ilgiliydi o, insanları sūrekli gözlemlerdi. Kalabalık bir ailede yaşaması, daha sonra Blooms-bury grubuna katılması cōvresini gözlemlemesinde cōk yararlı oldu. Buralardan beslendi. Alt sınıfa dā-hil bir aile değildi onunkisi, o da kendi sınıfından kopmadı yazarken, o sınırlar içinde gezindi, cūnkū inanılmaz malzemeler vardı orada. Eđer bir misyon

edindi diyebilirsek, öncelikli misyonunun kadını ve insanı anlaması ve anlatması olduğunu dūşūne-biliriz. Az şey de değildir bu. İngiliz toplumu gibi tutucu bir toplumda kadınlara yeni yollar açmaya çalışmak az sayılmaz.

"Bir kadın olarak benim űlkem yoktur. Bir kadın olarak bir űlke de istemiyorum. Bir kadın olarak tūm dūnya benim űlkemdir." Virginia Woolf'u, 1938'de yazdığı *Three Guineas*'ı en cōk bu alıntısıyla bi-lijyoruz. Milliyetçilik, savař ve militarizmle kadın olarak nasıl mūcadele edilebileceğı űzerine yazılmış bir mektuptur "*Ŭç Kuruş*". Woolf'un çıkış noktası, savaşı nasıl űnleyebiliriz sorusudur. Ancak savařla-rın sorumlusu bōyūk űlde erkeklerdir Woolf için: Ŭniversite kapıları kadınlara kapalıdır, çalışma ha-yatında erkekler űstündür, ekonomik ve siyasi kar-rar alma mekanizmalarında kadınlar yoktur. Bugūn geldiğimiz noktada, Woolf'un kitaplarının etkisini gōrebiliyoruz muyuz sizce? Edebiyat yapıtı, insan ve toplum iliřkilerinde sorunları ne derece cōzebilir?

Elbette ki bir tek edebiyat yapıtı ya da bir tek ya-zarın gōrūřu toplumun sorunlarını, gōrūřūnū de-ęiřtirmeye yetmez. Ancak bařlatılan akımın, ortaya konulan farklı dūřūncelerin pekişmesiyle olur bu. İnançla sūrdürölürse olur. Edebiyat, hayatı yansı-ttığı űlde etkili olabilir. Hayatın izdūřūmū olma-lıdır. Woolf'un yazdıkları da hayatı yansıtıyordu, insana dair bōtūn sorunlarıyla. Bunu dolaylı yoldan yapıyor olabilir ama sonuçta akıllarda iz bırakan, yapıtının temel dūřūncesi oluyordu. Edebiyat yapı-tının insan ve toplum iliřkilerinde elbette bōyūk rolū ve payı vardır. Kadının toplum yaşamında cōk geri planda kaldığı, űniversiteye bile gidemediğı yıllardı o yıllar. Virginia da okula gōnderilmemiřti, ancak etrafında entelektűellerden oluřan bir dūnya vardı. Evlerine zamanın aydınları girip çıkıyordu, babası

Deniz Feneri, Proust ve James Joyce gibi yazarların izinden giden bir roman. Kurgu ikinci planda kalıyor ve yazarın kahramanlarına yönelik iç gözlemleri ağırlık kazanıyor. Önemi, bilinç akışı yönteminin gerçekten ön plana çıktığı bir yapıt olması...

Arka Kapak / İkinur Özdemir

bir yazardı. Genç kızın bunların baskısı, etkisini hissetmesi doğaldı. Dolayısıyla yaratıcı kişiliği nedeniyle isyanı da doğaldı. En iyi bildiği şekilde kullandı isyanını: Bildiği, tanıdığı insanları yazarak. Şunu da unutmayalım ki Bloomsbury Grubu Woolf'un yazar kimliğinin, kişiliğinin oluşmasında en önemli rolü oynamıştır ve Bloomsbury elitist bir topluluktur. Woolf, yazar kimliğinde sadece kendisi değildir, Bloomsbury'nin bir temsilcisidir. Kimilerine göre züppe bir topluluk olan Bloomsbury'de dönemin meseleleri (Birinci Dünya Savaşı'nın gölgesinde) konuşuluyordu: Kadınların seçme ve seçilme hakkı, savaş karışıklığı, çağdaş sanat ve edebiyat, iktisat reformu vb. Bunları İngiltere'nin en parlak kişileri tartışıyor. Ve Woolf böyle bir ortamda geliyordu.

Kadınların okula ve üniversiteye gitmesi, Virginia Woolf için çok önemlidir. *Kendine Ait Bir Oda* kitabında Woolf, Shakespeare'in hayali kız kardeşi Judith'ten bahseder. Judith de çok yeteneklidir; aynı abisi gibi. Ancak ailesi Judith'in okula gitmesine izin vermez-zaten çok yakın bir zamana kadar tiyatro eğitimi alabileceği okulların ve üniversitelerin kapısı kadınlara kapalıdır. Ailesi Judith'i evlendirmek ister. Judith evden kaçarak ve Londra'nın yolunu tutar. Ancak hayalleri gerçekleşmez, kimse Judith'e tiyatrodan iş vermez. Bir tiyatro menajeri kendisine acır, onu himayesine alır. Ancak hikâyenin sonu mutlu değildir, Judith menajerden hamile kaldığını öğrenir ve intihar eder.

Judith'in sonu, Woolf'un da sonu gibi intihar. Woolf'un intiharını burada "gerçekleşmesi zorunlu bir eylem" olarak mı tanımalı, yoksa bir kaçış yolu mu, ümitsizlik göstergesi gibi mi?

Woolf'un intiharı her iki türlü de yorumlanabilir. Bu dünyayla artık başedemiyordu. Hastalığını yenemiyordu. Kocasına bıraktığı intihar mektubunu hatırlarsak, orada şöyle der: "O korkunç dönemlerin birinden daha geçemeyeceğimizi hissediyorum. Bu sefer toparlanamayacağım da. Sesler duymaya başlıyorum, dikkatimi toplayamıyorum. Bu yüzden, bence yapılacak en iyi şey neyse onu yapıyorum." Bu

açıdan zorunlu bir eylem gibi görünüyor, ama görül-düğü gibi aynı zamanda bir kaçış yolu da.

Woolf cinsiyet farkından söz ederken, kendisiyle diğer kadınlar arasındaki sınıf farkını görmezden geliyor. Three Guineas'de, üst orta sınıf bir kadın olarak hitap ettiği kadınlar da aynı sınıftan kadınlardır. Ekonomik eşitsizliği kadınların karşı karşıya olduk-ları eşitsizlikle bağdaştırırken kendi gelir grubundan olmayan kadınları tartışma konusu bile yapmaz. Bu bir çelişki değil mi?

Daha önce de söylediğim gibi, Woolf kendi sınıfının, o sınıfın atmosferinin dışına az çıkmıştır ve daha çok bildiği insanları, ortamları yazmıştır. Sınıf farkını görmezden gelmiyor, sadece öbür sınıfları tanımıyor, yazmıyor ama bütün kadınlar adına konuşuyor. Elitist olmakla eleştirildiği doğrudur. Ama kendi grubundan olmayan kadınları tartışma konusu yapmadığı doğru değil. *Kendine Ait Bir Oda* doğru okunursa, bütün kadınlara yönelik fikirler taşıdığı görülür. Amacı, kendi sınıfının kadınları üzerinden, bütün kadınlar adına konuşmaktır.

"*Deniz Feneri*" kitabı Woolf'un edebiyat anlayışını ortaya koyması açısından önemli. Klasik hikâye anlatımın uzağında, olay örgüsü bilhassa gevşek tutulmuş bu roman, Delucze'e göre; "Dünyanın bir anını nasıl kalıcı kılmalı ya da onu kendisi tarafından nasıl var etmeli?" sorusuna yazı için olduğu kadar resim ya da müzik için de geçerli bir yanıt veriyor: "Her atomu doyum noktasına getirmek..." Sızce o dönem *Deniz Feneri*'nin başarısı nedir?

Deniz Feneri, Proust ve James Joyce gibi yazarların izinden giden bir roman. Kurgu ikinci planda kalıyor ve yazarın kahramanlarına yönelik iç gözlemleri ağırlık kazanıyor. Önemi, bilinç akışı yönteminin gerçekten ön plana çıktığı bir yapıt olması... Kurguda diyalog yok denecek kadar az, eylemler ise sınırlı. Buna karşılık düşünceler, gözlemler, algılamalar ince ince işlenmiş. Sübjektif bir bakışla yazıldığını düşünüyorum. Başarısı biraz da kendi hayatından alınmış olmasında, dolayısıyla inandırıcılığı biraz da yaşanmışlıktan ve çocukluğunda iz bırakan gözlemleri başarıyla romana katmasından oluşuyor. Doğrudan klasik roman kalıpları içinde yazsaydı bu kadar başarılı olamazdı belki, başarısı ustalıklı işlediği bilinçakışı yönteminde yatıyor bence.

Çevirilerinizi konuşalım biraz da; Woolf'un hemen hemen tüm romanlarını Türkçeye çevirdiniz. *Deniz Feneri*'ni ise sanırım Kıvınc Güney çevirmişti...

Evet, o kitabımızla ilgili okurlardan ilginç mesajlar aldık bu arada. Woolf, biliyorsunuz, feminist

yaklaşımları olan bir yazar; metinlerinde de görülebilen bir durum bu. Erkeğin, bu derece feminist tarafı ağır basan bir yazarı çok anlayarak çeviremeyeceğini söyleyenler oldu. Bence böyle bir ayırım yapmak doğru değil. Ama ben de yoğun erkek bakışıyla yazan bir yazarı ne derece doğru çevirebilirim, bilemiyorum.

İlk çevirdiğiniz Woolf kitabı hangisiydi?

İlk “Mrs. Dalloway” ile “Kendine Ait Bir Oda”yı çevirdim. Mrs. Dalloway’i Tomris Uyar bundan 40 yıl önce çevirmişti. Tomris Uyar’dan sonra büyük bir cesaretti bu işe kalkışmam ama güzel eleştiriler ve yorumlar aldım. Tomris Uyar tabii aynı zamanda bir yazar, çevirisine yazar üslubunu ve kimliğini de kattı. Çeviri yapan her yazarda görülen bir durum bu...

Hoş, sizin de bir öykü kitabınız var. (gülüşmeler...) Peki, sizce iki çeviri arasında nasıl farklılıklar oldu? Bakabildiniz mi sonradan? Bu durum olumlu bir şey mi, yoksa çevirinin ruhuna aykırı durumlar da oluşabiliyor mu?

Yazar, ister istemez kendi yazar dilini, üslubunu, yorumunu katıyor. Ben yazara olabildiğince sadık kalan bir çevirmenim. Örneğin; yazar isterse devrik cümle kullanabiliyor, ama orijinalinde kullanılmamışsa ben onu Türkçeye çevirirken devrik cümlelerle çevirirsem o üslup benim üslubum oluyor, yazarın üslubu kayboluyor. Ben yazarın üslubunun bozulmamasından yanayım. Yazar kısa cümlelerle anlatabilir, uzun cümlelerle ya da devrik cümlelerle de anlatabilir. Bir yazarın çevirisinde bu durum kendiliğinden oluşabiliyor; sonuçta kendisinin de yerleşik bir dili, üslubu var. Ancak bu asla çeviri kötü oluyor, yanlış oluyor anlamına gelmez tabii. Hele usta bir yazar çevirmişse elbette bir okuma şöleni oluşur.

Burada belirli bir kıtas var mıdır peki okur nezdinde?

Bir okur, kitabın kapağına bakmadan okumaya başladığında, o kitabın bir Virginia Woolf kitabı olduğunu bilmeli... Anlamıyorsa bir sorun var demektir. Bazen bana şunu diyenler de oluyor: “Çeviriyi okuduğum zaman sizin çeviriniz olduğunu anıyordum.” İşte o zaman biraz rahatsız oluyorum, acaba kendi dilimi mi katmışım diye... Kolay bir yazar değil Woolf, ilk dönem kitapları klasik roman kalibinde yazılmış, sonrakilerde bilinç akışına geçiyor, farklılaşıyor. Son kitaplarından olan *Perde Arası* çok zor bir kitap mesela, bilinç akışının çok farklı boyutlara geldiği bir kitap. İlk kitapları daha rahat anlaşılıyor, o kitapları okuyup kitabın yazarına Virginia Woolf demesiniz bir başka isim de diyebilirsiniz.

Tüm dünyada en popüler kitabı “Deniz Feneri” değil mi?

Evet. Orada açıkça kendi yaşamını da görüyoruz. Kitapta anlatıldığı yer kendi çocukluğunda, gençliğinde ailesiyle gittiği yerler, çok özyaşamöyküsel notları var kitapta. Derinliği fazla olan bir roman.

Telifi 2011’de kalktı diye biliyorum, nasıl karar verdiğiniz yayımlamaya?

Evet, *Kırmızı Kedi*’ye başladığımda klasik ve kalıcı işler yapmak istiyorduk, arkadaşlar da ısrar edince Woolfu çevirip yayımlamaya başladık. Benim akıldında yoktu aslında. Yıllar önce ben Michael Cunningham’ın *Saatler*’ini çevirmiştim, hatta o kitapla 2000’de Dünya Kitap Çeviri Ödülü’nü almıştım. Cunningham’ın *Saatler*’i Mrs. Dalloway üzerine oturan bir romandır; aynı kişileri alır farklı bir kurgu içinde yazar. 16 yıl önce *Saatler*’i çevirirken Mrs. Dalloway’in çevirisine zaman zaman bakmıştım, yorumlarda tutarsızlık olmasın diye. Ama kitabı çevirirken çeviriye hiç bakmadım, çünkü etkilenebilir çevirmen.

Çevirdikten sonra baktınız mı?

Evet, epeyce farklı iki çeviri... Woolf’un şu anda öyküleri var elimde, kitapları tamamlamak istiyorum. Çok ilgi gördü çünkü... Günlükleri, denemeleri var...

Mektupları da olabilir mi? Hatta son mektupla bitirilebilir...

Evet, o dönem epey yazılmış mektubu da var. Son mektup, çok acı bir mektup... ■

SİYAH-BEYAZ TARİH: ARYANİZM vs. SEMİTİZM

İshak Arslan

Felsefi düşüncenin ve ona bağlı gelişmelerin münhasıran Antik Yunan'la başladığı inancı, Avrupa aydınlanmasının öncüllerinden biriydi. 19. yüzyılda bilimsellik katına yükselen bu varsayım eleştirilere uğramakla birlikte yakın zamanlara kadar hakimiyetini sürdürdü. Modern dünyada kutsanan temel değerlerin atası sayılan felsefi kurgu, eleştirel düşünce, doğrudan demokrasi, vatandaşlık bilinci, bireyselleşme gibi değerler ile spor, şiir, tiyatro ve mimari gibi *bilimsanatların* tarihsel koşullardan, sosyo-kültürel bağlam ve etkileşimlerden izole edilmiş kurgusal bir "Yunan Mucizesi"ne atfedilmesi, geleneğin ve Kilise'nin kısılcısından kurtulmak isteyen modern akıl için bulunmaz bir nimetti. Osmanlı/İslam mirasından uzaklaşma kaygısıyla kendisine İslam öncesi/ötesi kökenler arayan Cumhuriyet rejiminin refleksleriyle benzeşen bu tavrın ilk ve önemli ihtiyacı, halletti ruhiyesine ve ütopyasına uygun bir geçmiş inşasıydı.

Avrupa özelinde yaşanan köken tartışmasının -zaman zaman tonu azalsa da- gündemden hiç düşmemesinin, akademik ilgilerin ötesinde çok daha derin bağlamları olduğu muhakkak. Nedenler ve bağlamlar değişse de kolektif bilinçleri ayakta tutan temel motivasyon varlığını muhafaza ediyor: Seçkinlik, üstünlük hiyerarşisinin en tepesine oturmak isteyen asabiyelerin amansız yarışı. II. Dünya savaşının sona ermesiyle dondurulan, şimdilerde yoğun göçler ve mültecilerle yeniden gündeme gelen "Avrupa neresidir?", "Avrupalı kimdir?" tartışmasını bu seçkinlik dahilinde okumak mümkün. 20. yüzyılın ikinci yarısında Holokost travmasıyla sarsılan Yahudilik kimliğine ilaveten Avrupa İslamı'nın sahneye dahil olması tartışmayı yeni bir safhaya taşımışa benziyor.

Çin Tarihi ve Yakın Doğu Tarihi uzmanı Martin Bernal (1937-2013) 1980'lerde yayımlanan ünlü

eseri *Black Athena*'da küllenmiş köken tartışmasına yeniden dönerek, iki yüz yıldır (1785-1985) hakimiyetini sürdüren "Aryan Modeli"ne karşı ağır bir saldırı başlatmıştı. Marksist gelenekten gelmesine rağmen Yahudi kökenine sadık kalan Bernal'ın amacı ister kan, ırk ve dil gibi maddi unsurlar, ister düşünce ve güzel sanatlar gibi soyut kriterler üzerinden ele alınsın, Avrupa medeniyetinin kurucu unsurunun Afro-Asyatik kültürler olduğu, daha özelden Mısır-Levant ekseninin bir karışımı olduğu iddiasını ispatlamak. Ancak iddialarının ciddiye alınması için öncelikle Aryan tezinin çürütülmesi gerektiğini düşünen yazar, kitabın büyük bir bölümünü, alt başlığından da anlaşılacağı üzere "Eski Yunanistan Uydurmacası Nasıl İmal Edildi?" sorusuna ayırmıştı.

Bernal'e göre Avrupa medeniyetinin kökenine ilişkin iki temel iddia vardı: Aryan Modeli ve Eski Çağ (Kadim) Modeli. Aydınlanma ve pozitivist çağının sonradan ve kasıtlı olarak ürettiği Aryan Modeli'ne göre "Avrupa'nın hem ana kucağı hem en yüksek timsali" sayılan Antik Yunan, ırklar hiyerarşisinde aşağı, duragan ve ilkel sayılan ırk ve medeniyetlere hiç bulaşmaksızın, biricik bir mekanda, biricik bir tarihte ve biricik koşullar altında, Atina merkezli Ege havzasında doğmuştu. 18. yüzyıla kadar geçerliliğini sürdüren Eski Çağ Modeli'ne göre ise, Yunan kültürü ve medeniyeti başta Mısır ve Fenike olmak üzere Afro-Asya ve Levant kültürlerinin çağlar süren etkileşiminin doğal bir parçasıydı. Semitik kültürün başat rol oynadığı uzun etkileşim sürecinde Yunanlılar felsefi/dini/bilimsel pek çok unsuru Ege havzasına taşımışlar, kolonileştirme ve fetihler yoluyla da ırksal olarak birbirlerine karışmışlardı.

Atina nezdinde Yunan kültürünün Avrupa ve insanlık tarihi açısından kritik önemini inkar etmeyen

Bernal'in Aryan Model'inden ayrıştığı asıl nokta *Atina'nın rengiydi*. Zayıf yönleri atılmış, arkeolojik ve linguistik delillerle güçlendirilerek revize edilmiş Eski Çağ modelini savunan Bernal'in kitabın başlığında kullandığı "kara" sıfatı, Aryan modelinin oluşturmaya çalıştığı *beyaz Atina* vurgusunu tersyüz ederken alt başlık ise doğrudan Eski Yunan'ın katıksız Aryanlığı iddiasını hedef alıyordu. Ona göre Atina'ya rengini veren dominant unsur, Kuzey Afrika kültürleri ile Fenike uygarlığının başını çektiği Levant/Sami formlarıydı. Hiksosların Akdeniz-Ege havzasını kolonileştirmesi ve Fenikelilerin alfabe üzerinden pek çok dil-kültür ürününü ihraç etmesiyle zirveye ulaşan bu etkileşimin somut kanıtlarını arayan Bernal'in argümanları arkeolojik bulgulardan çok sözel anlatılar ve dille sınırlıydı.

Kitap boyunca Aryancılık ve Semitizm arasında süregelen tarihsel gerilimin kayışak noktalarını kronolojik bir akış içinde vermeye çalışan Bernal'in zikrettiği örnekler arasında Hristiyanlığın Eski Mısır kaynaklı Hermetik geleneğin nüfuzunu kırma arzusu, 17. yüzyıl doğa filozoflarının Kilise ve Aristoteles etkisine karşı Hermetik-okült gelenekleri canlandırma çabaları, Yahudilik ve Eski Mısır hayranlığının gizlemeyen Masonlугun faaliyetleri dikkat çekiyor. Ancak Bernal'in sözü getirmek istediği asıl gerilim noktası, Avrupalı Hristiyan Beyaz Adamı ırklar hiyerarşisinin en tepesine yerleştiren ve diğer bütün kültürleri ikincil sayan ırkçılık sorunu. Yaratıcı ve üstün olma kriterlerini pür ve ari ırka mensubiyetle eşleştiren ve ırksal-kültürel karışımı kan-temelli üstünlük vasıflarına tehdit olarak gören, dolayısıyla mensup olduğu saf ve üstün ırkı aşağı ırkların kanyıyla karıştırmaktan özenle kaçınan Aryancı ideoloji, Kadim Yunan'ı kara ve aşağı ırkların etkilerinden olabildiğince uzak tutmaya, Mısır, Fenike ya da diğer Ortadoğu kültürlerinin muhtemel katkılarını örtbas etmeye çalışıyordu. Kökenini Kadim Yunan'a dayandıran üstün Aryan ırkı teorisi 1820'li yıllardan itibaren Göttingen Üniversitesi'nde, özellikle Karl Otfried Müller'in öncülük ettiği çalışmalar sayesinde akademik çerçeveye kazandı. 19. yüzyıl boyunca daha çok Alman müteşebbis ve arkeologların Mikene ve Troya benzeri antik yerleşim yerlerinde yürüttüğü arkeolojik araştırmalar ve elde edilen bulgular 'bilimsel dayanak' peşindeki Aryan Modeli'nin tezlerini güçlendirdi.

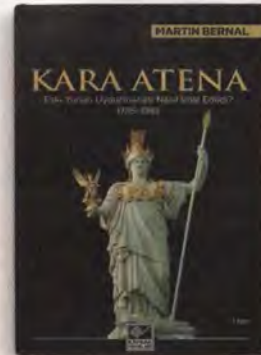
Aryan Modeli'nin en aşırı versiyonlarına sahne olan 20. yüzyılın başları, Semitik Model'in karşı ataklarının doğuşuna tekabül eder. Cyrus Gordon ve Michael Astour gibi Yahudi araştırmacıların öncülük ettiği Semitik Model, pozitivistimin nispeten zayıflamaya başladığı bu süreçte Aryan Modeli'nin temel varsayımlarını sorgulamaya başladı. Bernal'in de vurguladığı üzere Semitik Model'i güçlendiren asıl dönüm noktası İsrail'in kuruluşuydu. Arkasında resmi devlet desteğini ve küresel Yahudi dayanışmasını hisseden Semitik anlatı, Aryan Model'ini

eleştirmekle kalmamış, Eski Çağ Modeli'ne dönüşü ichar eden kapsamlı bir intikam hareketine dönüşmüştü. Bu hamle, son ve güçlü temsilini Martin Bernal'in *Kara Atena*'sında buldu.

İddiaları, argümanları ve ulaştığı sonuçları tartışmalı olsa da *Kara Atena*'yı çekici kılan özelliklerden biri, Aryancılık ve Semitizm arasında yüzyıllardır gizli açık süregelen üstünlük yarışının güncel bir örneğini başarıyla sunabilmesi. Elbette iki asabiyenin entelektüel-politik alanın hemen tamamına yansıyan söylem üretme, yaygınlaştırma ve kabul ettirme yarışını ayıplamak yersiz. Yıkıcı yönleri ve yan etkilerine rağmen yeterli gücü, aklı ve iradesi olan her asabiye geçmiş, kendi gelecek tahayyül ışığında kurgulamaya çalışır. Garip olan; bu yarışın gerisinde kalan ve hasbelkader izleyici konumuna düşen "ötekiler" tedbir ve teyakkuza elden bırakarak heyecana kapılması, koşullara bağlı olarak şu ya da bu söylemin pasif bir tüketiciye haline gelmesi. Aydınlanma projesinin ürünlerine ve Avrupalımerkezi tavra yöneltilen yerli yersiz her türden eleştirinin seyirci tribünlerinde naif bir coşkuyla karşılanması anlaşılır olsa da alternatif tezlerin sonuç ve maliyetlerinin hesabı katılması izahattan varestedir.

Acaba Bernal'in açtığı pencereden bugüne ve geleceğe bakılabilir mi? Örneğin cari düşünme-araştırma gündeminin biçimlenişinde, sosyal bilimlerin güncel eğilimlerinde ya da kimi bilimsel araştırmaların devasa bütçelerle desteklenmesinde bu tür motivasyonların katkısı ve rolü ne kadardır?

Komple teorilerine düşmeden düşünmeye değer! ■

Kara Atena
Martin Bernal
Çev.: Özcan Buze
Kaynak Yayınları

BATMAN vs SUPERMAN:

LONDRA KİTAP FUARI vs FRANKFURT KİTAP FUARI

@kitapolog

İhsan Sönmez

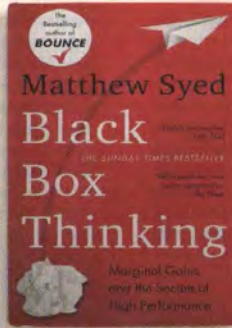
Joker'i Heath Ledger'dan daha iyi kimsenin oynayamadığı yerde yeni bir Batman gerekli miydi emin değilim, ama X-Men'in yıllardır yaptığını sanki yeni keşfeden çizgi romancılar, film sektöründe üçlü beşli birbirine dalıyorlar. Kitap sektöründe de görünmeyen bir dalaşma, bir soğuk savaş var gibi. Yıllardır hem Londra hem Frankfurt kitap fuarlarına gidiyorum. Frankfurt gösterişli, şaşıklı, her yerde ve herkes iken Londra sakın, ulaşılabilir, arkadaş canlısı demek benim için. Frankfurt küçülürken Londra mekân değiştirip Book and Screening Week ile vitrinini yenilemeyi başardı (Asansör meselesine de çözüm bulsalar tadından yenmeyecek). Frankfurt'ta hiç kimse hiçbir yere yetişemezken Londra'da koridorda yürürken bir selam verip oturup iki kitap seçmek mümkün. Frankfurt tam bir endüstriye dönüşmüşken Londra tam bir kitap butiği...

Belki Frankfurt şaşaaasını sürdürmeye devam edecek daha yıllar boyu, Allah var, Jürgen Boss iyi çalışıyor. Ama itiraf edeyim, gayri benim kitapsever gönlüm Londra'da. Anlatamadığım çok şey var tabii ki. Watkins Book Store, Hachette UK'in yeni binası, Wiley'nin ofisinin sessizliği, 12 km'lik Londra yürüyüşümüz, Pierre Herme'nin makaronları, Foyle's'un rafları...

Peki Londra'da hangi kitaplar var sokaklarda, kitapçılarda? Buyrun efendim, welcome to Piccadilly Circus:

J.R.R. Tolkien
A Secret Vice

Black Box Thinking
Matthew Syed

Blade Artist
Irvine Welsh

Yeni dil nasıl oluşturulur, formülü nedir, Tolkien baba nasıl oldu da dil ve grammar fikirlerini geliştirdi? Tekmili birden Londonerlar ve tüm meraklılar için bu kitapta.

Metrolar trenler kitapçılar her yer bu kitapla dolu. Farklı düşün farklı ol modunda bir kitap. Bir bildikleri vardır, diyerekten listeye olan kitaplardan. Sanırım Türkçe'ye satılmış hakları. Bekleyelim görelim.

Bilen bilir (bilmeyenler bir zahmet öğrensin) Trainspotting, Tutkal ve dahi birçok kitabın dâhi İskoç yazarı. Blade Artist'in hem kapağına hem kendine vuruldum. Çevrilsede hemen okusak.

Not 1: Londra'da Foyle's'a uğramadan gitmeyin. Acıkınca da hemen soldaki NYFold'a mutlaka uğrayıp Grandmama's Pizza yiyin. Frankfurt'a burada da gol atılıyor, haberiniz olsun.

Not 2: Byron'un yemek kitabını görmüştüm ama yemek nasip olmamıştı. Gömüldük resmen. Bulduğunuz yerde sakın kaçırmayın. Kitabı canım, tabii ki kitabı.

Fool Me Once
Harlan Coben

A Whole Life
Robert Seethaler

The Lost Time Accidents
John Wray

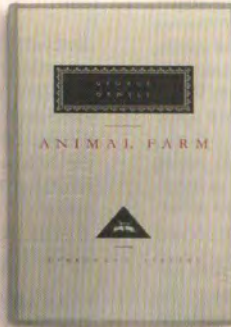
Fool Me Once daha önce Amerika kapağı ile dikkatimi çekmişti ama UK'de farklı bir kapakla çıkmışlar. Kitap literaly her yerde. Kandır beni Harlan Koben!

Man Booker listesi yayınlanınca havalara uçtuğum kitap. Yine tabii ki bütün kitapçılarda en nadide yerlerde. Rakibi Orhan Pamuk, gerisini siz düşünün. Yıkında Türkçe'de de kitapçılarda.

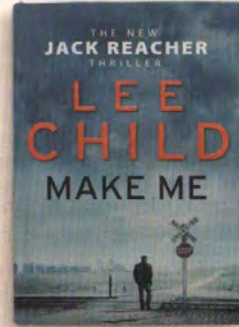
Aylar önce ilk gördüğümde "Bu kitapta iş var." dediğimi hatırlıyorum, Foyles'da Waterstones'da kitabı görünce hoş bir sürpriz oldu. Takipteyiz John.

Dr. Faustus
Christopher Marlowe

Everyman's Library

Lee Child
Make Me

Kitabı değil ama oyunu her yerde gördüm. John Snow'un hatrına mı dersiniz, PR çılgınlığı mı dersiniz bilmem ama Londra Kit Harrington'lu Dr. Faustus ile dolup taşıyor. Ben de sorayım, John Snow ölmedi değil mi abi?

Her kitapçada mutlaka olan bir seri, Everyman's Library. Fuarda Randomhouse'un bir alt markası olan Everyman's Library'in yayıncısı David ile tanıştık, süper adam. Bize de lazım böyle markalar.

WHSmith mi, Waterstones mu yoksa kösedeki kitapçı mı? Lee Child hakikaten İngilizlerin karnasına işlemiş. Jack Reacher'ın son macerası Make Me benim için biraz fazla kanlı bıçaklı ama beklemeye değer.

AÇ GÖZLERİNİ EY "İNSAN"!

Mehmed Ali Çalışkan

New York Times meydanında tek başına bir adam. Işıklı tabelalar, dev ekranlar, meydana çepeçevre saran bütün o renkli dünya tek bir adam için: David Aames. O bu dünyada ezel ebed bir yalnız. New York'ta henüz akşam olmamış, ama günün ışığı reklam panolarının kendilerini gösterebileceği kadar azalmış, David meydana bir uçtan diğer uca koşuyor. Panik ve telaş içinde... Bu garip yalnızlığa anlam vermeye çalışıyor.

Bu sahneyi Vanilla Sky (Vanilya rengi gökyüzü anlamına geliyor) filmini izleyenler hatırlayacaktır. Birazdan David uyanacak, çünkü bu bir rüya. David Aames'in hikayesi aslında bir yalnızlık hikayesi. Ve film boyunca bize eşlik edecek olan insanlığın yalnızlık trajedisini bu güçlü rüya alegorisiniyle başlıyor. İnsan bu dünyada yalnız, hem de yapayalnız.

Film başına gelen talihsiz bir kaza sonucu yüzü sakatlanan ve eski yakışıklı ve neşeli günlerini kaybeden zengin genç David'in hikayesi. David, eski yüzüne kavuşabilmek için sayısız operasyon geçiriyor ancak hiç biri tam anlamıyla başarılı olmuyor. Sevgilisinden ayrılıyor, işleri bozuluyor, harçlaşıyor, insanlar tarafından terk ediliyor. Filmdeki bu talihsiz akış, belirli bir süre sonra hızla daha mutlu bir hikayeye

dönüyor, tam dibe vurduğunda David için her şey rast gidiyor, ameliyatlara işe yarıyor, yüzü düzeliyor, sevgilisine tekrar kavuşuyor, işi yoluna giriyor vs. Filmdeki bu mutlu hikayenin arkasındaki gerçeği ise biz sonlara doğru öğrenebiliyoruz. Aslında filmin yarısından itibaren gerçek hikayeyi değil, David'in arzuladığı bir hikayeyi seyretmişiz. Özel bir beyin şirketi ile anlaşmış vücudunun dondurulmuş uyutulduğu ve David'in beynine her şeyin daha iyi olduğu yeni bir hikayenin yaşatıldığını anlıyoruz.

Filmin adı şimdi daha iyi bir anlam kazanacak çünkü Vanilla Sky aslında David'in çok beğendiği bir resim tablosu. Ressam gökyüzünü vanilya rengine resmetmiş; belki tatlı bir hüznü yansıtsın, biraz yalnızlık, biraz trajedi andırsın istemiş. David de kendisine sunulan bu yeni yaşamda farkında olmadan vanilya rengi bir gökyüzünün altında yaşıyor. Etrafında gördüğü diğer her şey gibi hatta kendisiyle konuşup iletişim kuran diğer tüm insanlar gibi bu gökyüzü de David'e özel. Gökyüzü David'in kendisine ait. Kimseyle paylaşmadığı kimseyi ortak edemediği, altında sadece kendisinin bulunduğu vanilya rengi bir gökyüzü. Aslında hikaye tam burada bize bir alan açıyor, durup kendi gerçekliğimizi kendi gökyüzümüzü düşünmek için.

Kendi gökyüzümüzü düşünmeye başladıkça ispanyol filozof Ortega Y Gasset'e geri dönelim. İnsan ve Herkes adlı eserinde Gasset kendi ontolojisini kurarken tutkulu bir dille tek gerçeğe yani insana yöneliyor. Gerçeklik tam olarak insanın kendi iç dünyasında yaşadığı bir uzay-zamandır. Ve iç dünyamızda bize özel varolan bu gerçekliği bir başkasıyla paylaşamayız. Gasset, "İnsan ve Herkes"te iki kere ikinin dört etme örneğinden yola çıkar, herkesle paylaşımına açık gibi duran bu matematiksel ve mantıksal olgunun, bizim zihnimize berraklaşırken, iki kere ikinin dörde gittiği bize ait eşsiz bir zihinsel tecrübeye dönüşürken ortaya çıkan varoluşun nasıl hiç kimseye paylaşılamayacak bir yalnızlık içerdiğini net bir şekilde ortaya koyar. Gasset'de bu trajik yalnızlığın adı kökten yalnızlıktır.

İşte bu kökten yalnızlıkta herkesle ortak bir gökyüzü altında yaşadığımızı zannediriz ama gördüğümüz mavi sadece bize ait bir mavidir. Sosyal bilimlerde veya sinirbilimde artık bir klişe haline geldi, tekrar etmeden biz de geçmeyelim, mavi renginin veya başka bir rengin bizim algıladığımız biçimiyle diğer insanlarla özdeş olduğuna ilişkin elimizde hiç bir kesin kanıt yoktur. Kendi mavimizle baş başayız, diğer insanlar kim bilir nasıl bir mavi algılıyor. İşte David'in vanilya rengi gökyüzü kendi mavisini başkasıyla paylaşamayan ve başkalarının mavisine kör doğan insanoglundun acıklı hikayesini anlatıyor.

İnsan için en büyük trajedi bu kişisel tecrübenin paylaşımına kapalı olması. Yine aynı şekilde belki de cennetimiz, herkesle ve belki de Tanrı'yla şeyleri aynı tecrübi uzay-zamanda paylaşmamız olurdu. Rüzgarın her birimizin tenine temas etmesi veya yağmurun hepimizi aynı şekilde ıslatması gibi, hakikatin her birimizin idrakine akarken, içimizde kırılıp yürürken yarattığı o biricik tecrübeyi herkesle aynı şekilde yaşayıp birbirimizin gözünün içinde aynı aydınlanma ışığını görebilmek insan için mutlak huzur olarak nitelenebilirdi. Ölünce uyanacağımız şey bu mu acaba? Kaf dağının ardında daha önce hiç görmediğimiz bir rengi anlatabilmek gibi, hakikati aynı tecrübenin varoluşuyla paylaşabilmek. Tanrı'nın mavisine kavuşmak.

David'in uykusu bir alegori; insanoglundun tarihsel uykusuna gönderme yapıyor. Hepimiz gerçekte iç içe yaşadığımızı zannediyoruz, oysa hakikate çok uzagız, sanki Tanrı bizi hakikatten koparıp dünyaya atmış gibi. Tıpkı David'in dünyadan koparılp uyku kabine atılması gibi. David uykusunda hakikat zannettiği ama beyniyle makinenin uyumu sonucu ortaya çıkan bir yalana inandı. Tabii ki yalan gerçeğin karşısında her zayıftır, David'in eski gerçek hayatının parçaları beynindeki yeni yalanı taciz ediyor, mutlu

hayatını zihinsel bir ızdıraba dönüştürüyor, eski gerçekleri rüyalarını kabusu çeviriyor. Bu alegori de Platon'un fiziksel dünyasında gerçek zannettiğimiz cisimlere bakarken idealar dünyasındaki hayatımızdan hatırladığımız gerçek parçalarının (idealar) bize rehberlik etmesini tasvir ediyor gibi. Filozofun, gerçeğe temas ettikçe, ızdırabı artacaktır. Şeyler ona artık mutluluk vermez çünkü onların yalan olduğunu bilir.

O zaman sahneye peygamberin girmesinin zamanı gelmiştir. David'i gerçek zannettiği hayat konusunda uyarmak, bu hayatın onun seçimiyle ona yaşatılan bir yalan olduğunu, etrafındaki her şeyin onun beyni tarafından veya onun beyni için üretilen, her bir görüntünün, her bir uzay-zaman parçasının ona hizmet eden bir kurgu olduğunu ona hatırlatacak ve ona tercih sunacak bir peygambere ihtiyaç var: Ya ölüme koşup sefil, talihsiz, mutsuz ama gerçek olan gerçeğe uyanacak ya da bu koca yalanın içinde yaşamaya mutlu uykusuna devam edecek.

New York'un bir gökdelenin tepesindeyiz. Peygamber tüm gerçeği anlattı. David seçimini yapacak. Sevgili Sofia sıcak tebessümü ile orda duruyor. David'in zihni ne kadar iyi bir kadın istiyorsa o kadar iyi Sofia. Yüzündeki ifade muhteşem, belki de bu yalan dünyanın en sahici yüzü. Sofia gülümsüyor, yalana katlanabilmenin belki de en iyi yolu olan aşkı gösteriyor. Vanilya rengi gökyüzünün altındayız, gökyüzü hüzün taşıyor, David'in trajedisini, yalnızlığını taşıyor, vanilya bulutlar yağmur olup boşalsa, Tanrı ağlıyor zannedeceğiz. Yağmur yağmayacak, Tanrı ağlamayacak, çünkü David kendine ait bu gökyüzünü istemiyor, herkesin aynı şekilde gördüğü mavi gökyüzünün altında sefil ve mutsuz hayatını yaşamak istiyor.

David koşuyor, vanilya gökyüzünün altında, kendini boşluğa atıyor.

Aç gözlerini ey Adem, bak bu bizim gökyüzümüz, bu mavi ikimizin, aç gözlerini, hakikate hoş geldin. ■

İnsan ve Herkes
Ortega y Gasset
Çev.: Neyire Gül Işık
Metis Yayıncılık

BİR FİLİSTİN VARDI, BİR FİLİSTİN GENE VAR!*

Yunus Emre Tozal

Koç Üniversitesi Yayınları'nın yayımladığı iki önemli kaynak kitap, 1910'lu yıllar ile 1925 arasında Osmanlı'nın son dönemine denk gelen bir zaman diliminde, Filistin coğrafyasına dair yaşananları ve imparatorluğun merkezinden Filistin'e nasıl bakıldığını anlamak açısından hayli önemli. Filistin'deki Osmanlı yönetiminin son yirmi yılına ışık tutan bu çalışmalarla, Filistin'in bir prizma görevi görerek Osmanlı politikalarını inceleyip değerlendirmeye çalıştığını görüyoruz.

Jön Türklerin Filistin'i

Kitaplardan ilki, "Jön Türklerin Filistin'i", 1908 Devriminden hemen önce değişime yönelik yüksek beklentiler doğurup birçok siyasi ve toplumsal hareketi tetikleme adımlarını ele alıyor. Yunanistan'ın Girit adasını Osmanlı'dan koparmak istemesine eş zamanlı olarak Osmanlı topraklarının daima "Osmanlı" kalacağına dair inanç yurdun her tarafında dillendirilirken, Filistin'de II. Abdülhamit'in halifeliğinin bitiminden sonra yeni özgürlükler gündeme getiriliyor, yeni rejimin kamuoyunu oluşturuluyordu. İmparatorluğun tüm tebaalarına eşit haklar verilmesi çağrısı ve yeni rejimin imparatorluğun tüm vilayetlerinde ilerleme, refah ve çağdaşlık getirmeye kendini adanmış olduğuna dair oluşan

inanç, nüfusun büyük bir kesimini imparatorluğun siyasi merkeziyle yeni ilişkiler kurmayı heveslendiriyordu. Böyle bir ortamda şüphesiz Jön Türkler'in her hareketi siyasi çevrelerce takip edilmiş, birçok etnik grup Osmanlı topraklarında kendi bağımsızlıklarını ve geleceğini de düşünerek ihtiyatlı davranmaya gayret etmişlerdir.

Jön Türkler, 1908'den Birinci Dünya Savaşı'na kadar esas maksatlarının daha kapsamlı bir toplumsal bütünleşme ve idari kaynaşma olduğunu belirtirler de, kitle siyaseti özgür basın ortaya çıkmasıyla birlikte durumu kendi aleyhlerine çevirmiş, üstelik eğitim fırsatlarının çeşitlenmesiyle gündem yoğunluğu oluşturmuştur. Jön Türkler'in özgürlük ve eşit haklar söylemi, belirli grup ve topluluklarda etnik cemaat bilincini arttırmıştır. Jön Türkler, kendileri dışında gelişen gündem yoğunluğundan arınmaya çalışmışlar, Filistin'de özellikle Tanzimat ruhuyla başlatılan modernleşme misyonunu sürdürmek istemişlerdir. Abdülhamid döneminde başlatılan altyapı projeleri ile birlikte imar işleri, stratejik önem haiz bölgelerde devam ettirilmeye çalışmış, Filistin'deki genç nüfusun merkezle olan ilişkileri bu açıdan güçlendirilmeye istenmiştir. Kitap, 1908 devrim öncesindeki Filistin'de en önemli sorunlardan biri olan

yurttaşlık meselesiyle açılıyor, farklı alanlardan makalelerle Filistin'deki Arap nüfusunun devrim sonrasındaki karmaşık durumunu ve aynı anda birden fazla kimliğe bürünme faaliyetlerini aydınlatmaya çalışıyor. İlk makale, Filistin'de Müslüman bir aileye mensup olan Gazzeli Sa'id Ebu Hadra adlı gencin bakışına ve çalışmalarına odaklanarak inceliyor. Ebu Hadra, 1912'de Filistin'de ilk seçim broşürlerinden birini kaleme alan önemli bir karakter. Makaleyi yazan Michelle U. Campos'a göre Ebu Hadra, Osmanlı'nın imparatorluk projesine sadıktı ama Filistin vilayetine merkezde daha fazla söz sahibi olması gerektiğine inanıyordu. Ne var ki Filistin'deki çeşitli cemaatlerin Jön Türkler'in devrimini kendi tikelli gündemlerine göre nasıl da farklı algıladıklarını kitaptaki analizlerden ve bölgede yapılan çalışmalarından anlayabiliyoruz. Bu yaklaşımlar, Filistinlilerin birçoğunun kısa sürede 1908 devrimi hakkındaki görüşlerini ve yaşadıkları hayal kırıklıklarını anlamak açısından önemli... Çünkü Osmanlı yönetiminin Filistin'den çekilip bölgenin Britanya mandasına girmesinden sonra da Filistin, bir Osmanlı mirası olarak korunmuş, hatta bazı yasalar ve hükümler günümüzde İsrail anayasasına dahi yerleşmiştir. Yapılan araştırmalarda Filistin'in, Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle de hukuk ve toprak rejimi gibi alanlarda mirasının devam ettiği en uzun süre ayakta kalan bölgelerden biri olduğu tespit edilmiştir. Britanya mandasının Osmanlı hukukunu yasal sisteme katması, bugün İsrail hukuk sisteminde bile devam eden bir takım hukuk ve yasalari günümüze kadar getirmiştir. Filistin, Osmanlı'dan ayrıldığı halde Osmanlı'nın mirası gibi kalan bir bölge olduğu için Balkanlar gibi değildir. Balkanlar; bağımsızlığını kazanıp Osmanlı yönetimiyle ilişkisini kesince bile isteye kopmaya; Osmanlı'nın etkisinin ve mirasının izlerini silmeye dönük çabalara sahne olmuştur. Balkanlarda birçok Osmanlı yasaının ve pratiklerin ilga edilip yerine başka yasaların ve hukuk sistemlerinin getirilmesine zemin hazırlanmıştır ama Filistin, bir miras olarak bugün de varlığını devam ettirmektedir.

Yerinden Edilenlerin Coğrafyaları: Filistin Köy Tarihleri

Filistin tarihine ilişkin yayımlanan ikinci kitap, Rochelle A. Davis'in "Yerinden Edilenlerin Coğrafyaları Filistin Köy Tarihleri" adlı kapsamlı proje çalışmasından oluşuyor. Ürdün, Suriye, Lübnan ve Filistin bölgesinde yaklaşık on beş yıl önce araştırmasına başlayan Davis, 1948 Arap-İsrail Savaşı'nda boşaltılan ve büyük ölçüde yok edilen dört yüzü aşkın Filistin köyü hakkında bilgi toplamaya başlamış. Şimdiye kadar yayımlanan 120'yi aşkın köy kitabına ulaşmaya çabalayan, köy köy gezerek Filistinlileri dinleyen Davis, bu köylerin bir zamanlar "var" olduklarını ve "harita üzerindeki noktalar"dan daha fazla anlam ifade ettiklerini belirtiyor.

1967'de İsrail'in galip geldiği Altı Gün Savaşı'ndan önceki sınırlar, İsrail'in Batı Şeria ve Kudüs'ün büyük bölümlerinden geri çekilmesini gerektirirken, İsrail, 1967'den günümüze Filistinli mahalleleri bir bir alıyor ve kendi sınırlarına katıyor. Bu noktada birçok yöntem uygulayan İsrail, Filistinlileri oturdukları mahallelerden ve köylerden çıkmaları için sürekli farklı yöntemler geliştiriyor. Örneğin önce Filistinlilere ait bir mahalleye iki yaşlı İsrailiye prefabrik bir konutla yerleştiriliyor. İki yaşlı insanın yanına zamanla başka yaşlıları da yerleştiren İsrail, zamanla yaşlı nüfusunu artırıyor. Belirli bir süre sonra ise isyan çıkartıp Filistinlilerin yaşlıları rahatsız ettiğini öne sürerek mahalleli almaya kalkışıyor. Davis, geçmişten bugüne zorla alınmış ve bir şekilde yok edilmiş köylerin ve onların tarihlerinin, insanların bugünkü hayatlarının bir parçası olduğunu inceleyerek, Filistin mültecisi olmanın ne anlama geldiğine yönelmiş.

Peki, Filistinliler neden artık gerçek hayatta olmayan köylerine ilişkin kitaplar yazıyorlar? Çünkü bir mülteci gibi hayatlarını yaşıyorlar ama geleceğe ait hayallerini kaybetmemek, çocuklarına aktarmak ve onlara bir zamanlar nasıl bir ülkede yaşadıklarını aktarmak istiyorlar. Bu yüzden birçoğunun evinin anahtarı bile duruyor, mülteci kamplarında anahtarları bir araya getiriyorlar, birbirlerine geçmiş günleri, hatıraları ve anıları anlatıyorlar. Anahtar gibi birçok sembole gelecek kuşaklara Filistin'i aşıyorlar. Bu görevi kendilerine ulusal bir sorumluluk addeden yaşlı Filistinliler, yaşadıkları sürgünleri, dışlamaları, ötekileştirmeleri unutmamaya çalışıyorlar. Boşnak lider Aliya'nın "Soykırımı unutmayın, çünkü unuttulan soykırım tekrarlanır" sözündeki bakış açısını, Filistinliler de hayatlarının en önemli vazifesi gibi görüyorlar. Bu yüzden Davis'in çalışması, hem bir kültürel analiz olarak, hem Filistinlilerin geçmişten günümüze tarihi hem de bugün yaşanan zorlukları anlamanın da bir çabası olarak okunabilir. ■

* *Filistinli yazar Mahmud Deray'ın "Filistinli Seçili" türünden. Çeviri: A. Kadri Süleyman Salem*

"TÜRK"

MEKANİK TÜRK
YAZAN VE ÇİZEN: BOULET
ÇEVİREN: ALİ HASAR

GELGELELİM, İSTENEN BAŞARIYA SIRADAN BİR OTOMATTAKİNDEN DAHA ÇOK ULAŞILIYOR.

YAŞAYAN HİÇBİR DAHI BOYLE BİR MEKANİZMA YAPAMAZ!

AH! BÜTÜN BUNLAR NE HOŞ!

1836'DA YAYINLADIĞI "MAELZEL'İN SATRANÇ OYUNCUSU" ADLI MAKALEDE EDGAR POE, TÜRK'ÜN İŞLEYİŞİNİ AÇIKLAMISTI.

AÇIKLAMANIZ VE BU SIRADIŞI TÜRK İÇİN TEŞEKKÜRLER. BUNU HİÇ...

...UNUTMAYACAĞIM ARTIK.

ASIL OYUNCUNUN OTOMATIN GÖVDESİNDE SAKLANIP OMUZLUNDA GİZLİ BİR MEKANİZMAYLA KOLLUNU HAREKET ETTİRDİĞİNİ DÜŞÜNÜYORDU. YANILIYORDU.

1838'DE MAEL-
ZELİN ÖLÜMÜN-
DEN SONRA, TÜRK
AÇIK ARTIRMADA
SATILDI.

...SON OLARAK DA, PHİ-
LADELPHIA ÇİN MÜZE-
Sİ'NE BAĞIŞLANDI.

GÖRKEMLİ KARIYERİNİ,
AVUSTURYA İMPARATORİ-
ÇESİ'NİN ÖNÜNE İLK
ÇIKIŞINDAN 84 YIL
SONRA...

...5 TEMMUZ 1854'TEKİ
ŞİDETLİ BİR YANGININ
ALEVLERİ ARASINDA
TAMAMLADI.

GERÇEK SİR, 1857'DE
MAKİNEİNİN SON SAHİ-
BİNİN OĞLU SİLAS
MITCHELL TARAFINDAN
AÇIKLANMIŞTI
YALNIZCA.

BİR DİZİ MAKALEDE; ASIL OYUNCU-
NUN SAKLANIP MAKARA VE MİKNA-
TISLI DÜZENEKLE MASA ÜZERİNDEKİ
OYUN TAHTASINA BAĞLI...

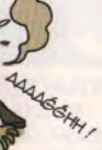
...BİR SATRANÇ TAHTASINDA HAMLE
YAPTIĞI BİR ÇİFT DİPTİ, KABİNDEKİ DİŞLİ
ÇARKLARIN GİZLEDİĞİNİ AÇIKLAMIŞTI.

EVET

BAKIN BURADA
KİM VAR!

ZINK!
HE!

TÜRK VARKEN 15 SATRANÇ
USTASI BU ŞEKİLDE İÇİNE
GİRMİŞTİ.

1984'TE SİHİRBAZ KOSTÜMLERİ
ÜRETİCİSİ JOHN GAUGHAN,
KEMPELEN'İN TÜRK'ÜNÜN BİR
BENZERİNİ YAPMAK İÇİN 120
BİN DOLAR HARCADI...

BU UYARLAMA, ASLINA
ÇOK SADIK; BUNDAN
BOYLE BİR BİLGİSAYARI
GİZLESE DE SADECE...

KASPAROV'U
YENDİM.

BEN DE BENJAMİN
FRANKLİN VE
NAPOLYON'U.

KISA BİR
"STREET
FIGHTER" A
HAZIR
MISIN?

AH EVET!
AMA HARBI
HARBI!

ZINK!

ZINK!

PIUUU ♪ ♪ PIUUU ♪
"BUFFF" BUFFF //

BUFFF ♪

"BITTI"

POUET - PHILIP HARS 2014

Küre Yayınları MUSTAFA ÖZEL KİTAPLIĞI'nı takdim eder.

ISBN 978-605-9125-27-7 | 170 sayfa

Modernizm her şeyden önce Aklın iş görme ve idare etme ilkelerini operasyona tâbi tuttu. Bizi taşıdığı son istasyonda Aklın *karışıklığı*, *tıkanıklığı* ve *dalaleti* kaderimiz oldu. Bu *Kılavuz* saplanıp kalınan labirentten çıkmak isteyen ve Akla güvenen Aklıkarişikler'a sesleniyor, şu vaazla: Yolun başındayım, hepimizi bekliyorum.

Tel: 0212. 520 66 42
Faks: 0212. 520 74 00
satis@kureyayinlari.com

 facebook.com/kureyayinlari
 twitter.com/kureyayinlari

www.kureyayinlari.com

İYİ İNSANLAR VE DİP BALIKLARI

Serkan Murat Bardakçı

Milenyum üçlemesi ile önemli bir popülerlik kazanan İskandinav polisiyesi bu çıkışı dizilerle sürdürmüş ve Amerikan yeniden çevrimlerle bir anda ihracatçı mertebesine de yükselmişti. Kuzey ülkelerinin havası, olaylara hep yukarıdan bakışı, insanların da hep çok net oluşuyla İskandinav işleri polisiye sevenler için neredeyse bir bağımlılığa doğru yürüyor. Şimdilik dizi ve filmlerle tatmin olmaya çalışanların gördüğü roman açığı da artık giderek kapanıyor. İskandinav polisiyesi damarı artık Türkçede de kendine bir kanal açtı. Kjell Eriksson'un romanı "*Burundi Prensesi*" re-vaçtaki türe yeni bir soluk getiriyor.

1953 doğumlu İsveçli yazar Kjell Eriksson'un yedinci romanı "*Prinsessan av Burundi*" 2002 yılında yayımlanmış. Ülkesinde yılın romanı ödülleriyle taçlanmış. 1999'da dördüncü romanı "Den upplystastigen" ile başlayan "*Ann Lindell serisi*"nin dördüncü romanı. On romanlık serinin dünya dillerindeki ilk adımı olarak ününü duyurmuş. 2007'de, İngilizce çevirisiyle dünyaca tanınan yazar haline getirmiş Eriksson'u.

Uppsala. Sert geçen kış mevsimi ve Noel arefesindeyiz. Bıçaklanmış bir adamın cesedi kar küreme alanında bulunur. Şehirdeki herkesin tanıdığı bir sima, bir eş ve baba olan adamın öldürülmesi herkes için şaşırtıcıdır.

Romanın türe getirdiği yeni soluk özellikle nordik polisiyeyi dizilerle tanıyıp sevenler için haz verecek anlamı, kurgusu ve bakış açısı. *Burundi Prensesi* mükellef bir sofa gibi. Sofradaki her şeyin üreticisinin hayat hikayesi hakkında bilgi sahibi olduğumuz, yemeklerdeki her malzemenin sofraya kadar nasıl geldiğinin öyküsünü öğrendiğimiz bir sofa. Üstelik sofraya da hep geniş açıyla yaklaşan bir roman...

Eriksson, cinayeti bölgenin huzuru ve sosyolojik çözümlemeleri için kullanırken tepkileri de buna paralel olarak veriyor. Cinayet haberi gazetede kendisine şöyle yer buluyor: "Şiddet ve korku şehri. Hareketli öğrenci yaşamı, saygın eğitim gelenekleriyle durgun, huzurlu bir üniversite şehri görüntüsü gitgide daha fazla şiddet görüntüsüyle yer değiştiriyor. İç çekişmelerle bütçe kısıntılarından bezmiş polis ne yapacağını bilemiyor." "Kim bir insanı bıçakla öldürür?" sorusuna "Ancak sadist biri", cevabını vererek cinayeti araştıran bir polisiye bu. Bu sadistler komşumuz, akrabamız, sıra arkadaşımızdı bir zamanlar. Şüphelilerden birinin bir kadını taciz etmesiyle oluşan üçlü de bu sosyolojik derinliği sağlıyor. Üçünün de okul arkadaşı olduğunu öğrenen polis vasıtasıyla yazar toplumun, sistemin etkisine değiniyor: Bugün okul dağıldığında

ortalıkta gördüğümüz çocuklar yarın belki birer katil, hırsız vs. olacak. Üzerimize düşenleri yapmalıyız.

Akvaryum metaforunu kullanan Eriksson, insanları da iyi insanlar ve dip balıkları olarak sınıflandırıyor. Bu balıkların dibe itilmesinde sistemin ne kadar payı olduğunu da sık sık sorguluyor. Suçlunun kim olduğunu gerçekten önemi olup olmadığını soruyor. Dedektiflerin araştırmaları sırasında vatandaşların polise gösterdikleri tepki de benzer tonda. Kurbanın eşi: "Sınırlarda yaşamak, yine de hayattan zevk almaktır." diyerek hayıflanırken Lindell de; "Hiçbir meslektaşım çok yönlü değil. Bazıları bu kelimenin ne demek olduğunu bile bilmez. Onlar sadece çalışır." diyerek çalıştığı kurumu sorguluyor.

Cinayetin açtığı kapıdan giren ama bunun sadece bir örnek olduğunu vurgulayan *Burundi Prensesi*, katilin kim olduğunun önemsiz bir detay olduğunu altını çiziyor. Yaşanan yer eğitilmiş bir bölge olsa da, hayallerinin peşinde sınırda yaşayan insanların bu koca akvaryumda giderek diplerde yüzmeye mahkum olduklarını belgeliyor. Suyu bulandıran ve kirlüten sistem oldukça bir katil ve kurban hep olacak. Cinayeti çözebilmek için kurbanın hayatını mercek altına alsak ne fayda... "O insanlara hayattayken bu ilgiyi göstersek ne olurdu?" sorusunu okurun kucagina bırakan bir şaheser polisiye. ■

Burundi Prensi
Kjell Eriksson
Labirent Yayınları

EĞLENCELİ BİR ROMA TARİHİ: GELDİM GÖRDÜM YENDİM

Ali Kayaalp

Bugünkü İtalya'nın Latium bölgesinde, Tiber Irmağı'na bakan tepelerde kurulmuş birkaç köyden oluşan eski Roma, sonradan dünyanın en büyük imparatorluklarından birinin merkezi oldu. Romalılar tarihte pek çok ülkenin dilini, edebiyatını, yasalarını, yönetim biçimini ve mimarlığını etkiledi. Kuşkusuz, bizim de parçası olduğumuz büyük bir coğrafyanın tarihinin bir parçası Roma tarihi. Biz ne kadar "Millî Tarih'i" kendi mevcudiyetimizin en temel taşı sayarsak da, bütün yolların Roma'ya çıkıyor oluşu gibi tarihi bir gerçeği maalesef görmezden gelemiyoruz. Devasa bir tarih bu ve de çok zengin; klasik tarihin en önemli kısımlarından birini oluşturduğu da muhakkak. Bu yüzden de "zor" tarihlerden biri. Kişileriyle, kurumlarıyla, siyasi ilişkileriyle, savaşlarıyla, toplumsal yapısıyla vb. bu tarihin karşılaşılabileceklerimiz arasında en hacimli olan tarih olacağı açıktır. Gibbons'ın çok ünlü ve altı cilde ancak sığdırabildiği eseri bile (*The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*) başlığında, Roma'nın belli bir dönemini öne çıkarmaktan çekinmez (ve bu anlatı, altı cilde yayılır; uzadıkça uzar). O yüzden, kısa bir Roma tarihi kaleme almak inandırıcı gözükmez; hepsinden önce, kolaya kaçmak gibi görülür. Fakat bu iddiaları boşa çıkaracak bir metinle karşı karşıyayız. Say Yayınları tarafından piyasaya sürülmüş olan, Peter Jones'un *Geldim, Gördüm, Yendim: Romalılar Hakkında Bilmek İsteyeceğiniz Her Şey* isimli kitabı, zor bir mesele olan Roma tarihi kaleme almanın kendine göre güçlüklerini (ki yukarıda sayılanlar bunların sadece bir kısmıydı) İngilizlere özgü bir soğukkanlılık ve mizah duygusuyla halletmeyi başarmış, son derece eğlenceli bir kitap.

Peter Jones, İngiltere'nin en uzun zamandır çıkmakta olan süreli yayınının, *The Spectator*'ın yazarlarından biri. Jones'un ilgi alanı Yunan ve Latin klasikleri, kendisi Homeros üzerine bir doktora çalışması hazırlamış ve uzun seneler boyunca University of Newcastle upon Tyne'da klasik edebiyat dersleri vermiş. *The Spectator*'daki köşe yazılarında bazen didaktikleşebilen, ancak her koşulda eğlenceli ve iğneleyici bir mizahla dolu olan bir yazı biçimi tutturmuş. Bunun bir benzerini bu kitapta da görüyoruz. Jones, ciddi bir Antik Çağ uzmanı olarak eserini kronolojik

bir kurguyla hazırlamayı seçmiş; gayet yerinde bir tercih bu. Her bölüm, çekici ve düşünmeye teşvik eden kısa sorularla örülü; bunlar sayesinde, hiç de kuru olmayan bir anlatımla Roma tarihinin çok temel bilgilerini edinmek mümkün. Sahiden de temel bilgiler bunlar; örneğin vergi sistemi ve kölecilikle ilgili hiç de kısa olduğu söylenemeyecek olan paragraflar, Roma'nın toplumsal yapısına dair önemli bilgiler içeriyor.

Tarih eğlenceli olabilir, neden hep ve sadece asık yüzlü bir saha olarak hayal ediyoruz tarihi? Onunla çok daha zevkli ve yine de amacına ulaşan (çünkü eninde sonunda, 'bilgi'yi 'bilmek' için araştırdığımız bir alanın adı tarih; vakit geçirmek için okunduğunu görmedim açıkçası ama günümüz kolaycılığında inanın "bunu yapan yoktur" diyemiyorum) karşılaşmalar gerçekleştirmek mümkün. *Geldim, Gördüm, Yendim* bu bakımdan başarılı bir kitap; özellikle tarih metinlerinin ciddiyetinden sıkılanlara önerilir, elbette "ciddi" metinlerle dengelemeyi de ihmal etmeyerek... ■

Geldim Gördüm Yendim
Peter Jones
Çev: Funda Sezer
Say Yayınları

BÖYLE SUSTU ZERDÜŞT

Burçin Aydoğdu

O kitabın adını herkes duymuştur: Böyle Buyurdu Zerdüş'tü... Zaten Böyle Sustu Zerdüş'te de Nietzsche'nin malum eserine bu şekilde değinilir:

- Hani şu herkesin adını bildiği ama kimsenin okumadığı kitap...

Mark Twain'in "Herkesin okumuş olmak istediği ama kimsenin açıp da okumadığı kitaplara klasik denir." aforizmasıyla birleştirip Nietzsche'nin Böyle Buyurdu Zerdüş'ünün bu açıdan tam bir 'klasik' olduğunu söyleyebiliriz. Peki ya Nicolas Wild'in Böyle Sustu Zerdüş'ü? Böyle Buyurdu Zerdüş'e bir antitez mi? Tabii ki hayır. Yarı masal yarı gerçek çizgi romanımız bu "klasik" eserin ismine atıf yapıyor ama kendisi, tıpkı en eski hikayeler olan İlyada ve Odyssea gibi, Aenidas gibi bir yolculuk hikayesi. Wild bu hikayeyi küçük ölçekte mizah, büyük ölçekte ise drama kullanarak sürükleyici bir biçimde aktarmış.

Hikayede, Cenevre'deki mahkeme sahnesinden sonra flashback yapıp Fransa'dan başlayıp İran'ı geziyor ve tekrar Avrupa'ya geçip Cenevre'deki mahkemenin duruşmasına kaldığımız yerden devam ediyoruz. Anlatıcı Wild'in izini sürdüğü esas adamımız Yazdanî Yazdanî'nin³ biyografisi ise 1960'lı çeyrek çocuk yıllarında Boston Üniversitesi'nde başlıyor. Oradan Fransa'ya geçen, anavatanı İran'a 70'lerde, yani Şah zamanında dönüp İslam devrimine maruz kalan, 1990'larda tekrar İran'a yerleşmesinin ardından 2000'lerde Avrupa'da son bulan benzer bir döngüden oluşuyor ama Cenevre'deki mahkeme tamamen Yazdanî üzerine... Avrupa ile İran arasındaki tüm bu olayların Zerdüşlük merkezinde geçmesi isim benzerliği için doyurucu bir ortak payda. Bir sergüzeşt Avrupa ile İran arasında geçer de arada Türkiye olmaz mı? Elbette var. Türkiye'nin adı az geçse de Türkiye'deki her okurun aşına olacağı çok detay var:

- * 70 milyonluk bir Ortadoğu ülkesine ABD, Fransa, Irak, Çin, İsviçre ve sair ülkelerin kurduğu küresel komplolar ve şoför koltuğundan bu komploları çözen taksicilerin ürettiği çeşit çeşit senaryo...
- * Komşu ülkedeki iç savaştan kaçıp Avrupa'ya geçerek kaçak iş bulmaya, hayatını kurtarmaya çalışan milyonlarca mültecinin en az 2 milyonu, bu 70 milyonluk Ortadoğu ülkesine yerleşmiş, hatta onun yeni alt sınıfını oluşturmuş bile.

İki örnekte de bahsettiğim Ortadoğu ülkesi İran... Mülteciler ise Afganistanlı. Hikayenin tamamını

kendi gözünden aktaran, yazar ve aynı zamanda çizer olan Nicolas Wild ise bir Fransız. Fakat doğu kültürüne kesinlikle Fransız değil. Hatta gerçekte renkli gözlü, tipik bir beyaz Avrupalı olmasına rağmen kendini çizgi roman boyunca kara saçlı kara kaşlı resmetmesi de Nazım Hikmatvari bir "Kardeşlerim; bakmayın mavi gözlü olduğuma, ben Asyalıyım," mesajı olabilir. Kendisine sormak lazım.

2005 yılında bir animasyon için üşenmeyip Afganistan'a gitmesiyle başlayan macerasında Wild, İran'ı, Afganistan'ı ve Pakistan'ı yakinen, Türkiye'den bakınca görebileceğimizden de iyi tasvir etmiş. Animasyon tecrübesinin ardından bölgede yıllar geçiren Wild Böyle Sustu Zerdüş'ü 2013'te yazmış ve hala Ortadoğu'da İran kültürünü gözlemlemeyi sürdürüyor. Wild, İran kültür çevresine o kadar vakıf ki bazı diyaloglarında cümlelerin Farsça orijinalini bile vermiş. Onun İran kültürünü yazılı ve resimli aktarışına, çevirmen İbrahim Şahin de üslubuyla önemli katkıda bulunmuş. Dikkatli okuyunca görüldüğü ki çevirmen, Fransızcadan Türkçeye çeviri yaparken Farsçadan alıntılanan kelimelerin anlamını en iyi yansıtabilecek şekilde kelime seçimine gitmiş. Hem doğu kültürüyle ilgilenen hem de Nietzsche ve Marx hakkındaki çizgi edebiyat çevirilerinde payı bulunan bir çevirmenden beklenecek bir özveri.

Böyle Buyurdu Zerdüş'te Zerdüş şöyle buyurur: "Ve iyilikte de kötülükte de yaratıcı olmak zorunda olan kimse, önce yok edici olup değerleri paramparça etmelidir.

Böylelikle en büyük kötülükle en büyük iyilik arasındaki bağ oluşur; bu yine de yaratıcı iyiliktir. Kötü olsa bile bundan bahsedin bilgiler. Susmak daha kötüdür; bastırılan gerçekler zehirli hale

Böyle Sustu Zerdüş
Nicolas Wild
Çev.: İbrahim Şahin
Esen Kitap

Böyle Buyurdu Zerdüş
Friedrich Nietzsche
Çev.: A. Tüban Oflazoglu
İz Yayıncılık

gelir. Gerçeklerimizle yıkılabilecek her şey varсын yıkılsın! Daba yapılacak çok ev var!”

İşte hikayede hayali biyografisi verilen profesör Cyrus Yazdani'nin düşünce özgürlüğü mücadelesi, Nietzsche'nin satırlarındaki gibi bir mücadele. Tıpkı filoloji profesörü olan Nietzsche gibi o da bir mitoloji uzmanı. Ömrünü Nietzsche gibi varoluşçuluğu değil Nietzsche'nin ikonlaştırdığı Zerdüştlüğü anlatmaya adanmış bir hümanist. Kaşları kalın olduğu kadar gözü de kara bir idealist olan Yazdani'nin en büyük yoldaşı hiç kuşkusuz fikirleri. Hayat yoldaşı olan eşi, öykünün başından sonuna kadar izleyeceğimiz büyük kızı Sophia ve kitap kapağında gördüğümüz küçük kızı güzel sesli Ava da onun izinden onun kadar kararlılıkla giden karakterler. Ancak en sıradışı karakter İranlı bir Zerdüşt rahibi olan profesör. İran'da yasaklanan kitapları (ki bunlardan birinin Wild'ın bir önceki kitabı *Disko Kâbil'i* olduğunu görüyoruz) ve tabloları yüzme havuzunun içinde saklayan bu çilgin adamın illüzyonunun sırrını ancak Wild ile David Copperfield bilebilir fakat yarattığı bu "bilgi havuzu"na atlarken ağzından çıkan "Es muß sein!"'in -moda tabiri- şifresini çözmeyi deneyebiliriz.

Almanca "Olmalı" [olmak zorunda] anlamına gelen bu söz, *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*'nin gözde cümlesidir ve varoluşçu Nietzsche'nin kaderini sevmeye (*amor fati*), yani olmuşa ve olacakra barışık olma yaklaşımına açık bir göndermedir. Nietzsche'nin 'Üstün insan' (Übermensch, Superman) kavramını romanda bulmak mümkün. O ne bir Alman ne de bir Kriptonlu; Hint göçmeni bir İranlı olan Yazdani ahirete değil hayata inandığı için dünyadaki hiçbir haksızlığa tahammül edemiyor. İyilikleri menfaati değil vicdani gereği yaptığı için ("İyi düşünce, iyi söz, iyi eylem") 'amel'lerinin karşılığını çok nadiren alıyor ve sonunu da biraz bu iyilikseverliği getiriyor.

Böyle Sustu Zerdüş bize, ömürlerini adasalar bile bilgelerin de insanlara sözle anlatamayacakları düşünceler olduğunu gösteriyor. Yani Wittgenstein'in dediği gibi:

- Söylenecek sözün olmadığı yerde susmak gerek. Galiba Zerdüş o yüzden susmuş. ■

Dipnotlar —

1. "Also Sprach Zarathustra" adını Türkçeye "Böyle Dedi Zerdüş", "Böyle Konuştu Zerdüş" ve benzeri şekilde çevirmeler mevcuttur. Turan Ollaçoğlu'nun yorumu ise mo-a-sus olmasına da en yaygın bilimsel ve bize de en işbeşli yorumdur. Nötkim Kuran meallerinde de "denek" fâli özne Allah olduğu zaman "bayanmak" diye aktarılır.
2. "Ollu Haca" adıyla tanınan, 1950'lerde yaşamış Mustafa Camaz hocanın bu konudaki hikayesi şöyledir: Bir öğrencisi Kuran'ı okuyup ahlakını aktarmaktadır. "Kâllâllâlu" قال الله (Allah dedi ki) konusuna "Allah buyurdu" diye aktarıyor. Doğru bulamaz. Derken "Kâlepeystani" قال الشيطان (Şeytan dedi ki) yazan bir yer gelir. Onu da "Şeytan buyurdu" diye aktarıncaya hocası kızarak bağırır: "Şeytan buyurdu mü? Şeytan b...k yedi! Çık dışarı!"
3. Batı dünyada Cyrus diye geçen ve kitapta belirtildiği üzere "Kürs" da derken bu isim Zerdüş İran hükümdarının adıdır. Farsçada Kürs (کورس) diye geçmektedir.
4. Literatürümüz Yazdani isminde de aşınmıştır. Zerdüş dünyada asırlık tanrıların safatı olan yezdan, İslam dinine geçipen sonra Hazret-i Yezdan şeklinde Allah'ın adlarından biri olarak da kullanılmış, bu halıyla Osmanlı edebiyatında da geçmiştir.

Klasikleri OKUMUŞ gibi YAPAMAZSINIZ!

insan kitap.com

kitapyurdu.com

İstiklal cad. no:96 Beyoğlu / İstanbul tel: 0212 249 5555 faks: 0212 249 5556 www.insankitap.com

GOETHE: IŞIK, DAHA ÇOK IŞIK!*

Ekrem Sakar

"Doğu da Allah'ındır
Batı da Allah'ın
Kuzey ve Güney tarafları dahi
O'nun kudretiyle sulh içindedir"

Arka Kapak / Goethe

Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında cereyan eden sayısız savaşlar nedeniyle Batı'da mütemadiyen İslâm'a karşı düşmanca bir duruş sergilenirken, önyargısız ve daha tarafsız bir görüş noktasına yükselme kudreti gösteren münferit kişiler yaşamıştır ve bunlardan biri de Goethe'dir. İncil'den sonra Kur'an, onun en çok hâkim olduğu esas dinî metin

olmakla birlikte bilhassa Hz. Muhammed'e içten bir alâka geliştirmesi ve henüz 23 yaşındayken Peygamberimiz hakkında harikulâde bir kaside yazması, şairin hayatında en hayret verici fenomendir. Yaşamı boyunca hayranı olduğu Voltaire'in, *Le fanatisme ou Mahomet le Prophète* başlıklı tahkir edici manzum trajedisine mukabil "Hz. Muhammed'i asla bir sahtekâr olarak göremeyiz." diyen Goethe'nin İslâm'a duyduğu ilgi, hayatının bir döneminde heves ettiği bir şey değildir. Zira 70 yaşlarında bir şair olarak, Kuran'ın tümüyle Hz. Peygamber'e indirdiği Kadir gecesini huşu içinde kutlamak istediği düşüncesini alenen itiraf etmesi ve kendisinin Müslüman olduğu yolundaki söylentiye reddetmemesi bunu ispatlamaktadır. Buna rağmen Goethe'nin gizlice ihtida ettiğini söylemek mümkün değildir, çünkü

başka bir dine geçmeye az önem vermiş müellif, İncil ve Kuran'a müsavi ölçüde saygı duymuş ve kesbettiği ilmi Doğu ile Batı arasında bir köprü kurmak için kullanmıştır.

28 Ağustos 1749'da, Frankfurt şehrinde doğan Johann Wolfgang von Goethe'nin, daha küçüklükten annesinden ve büyükannesinden dinlediği *Binbir Gece Masalları* ile hayal dünyası şekillenmiş, üniversite yıllarında (1771-1772) hocası Herder vasıtasıyla Arap şiirine ve Kuran'a karşı derin bir merakı hâsıl olmuştur. 1814'te meşhur şarkiyatçı Hammer'in *Hâfız Divanı* tercümesiyle Fars kültürü ve edebiyatı, Friedrich von Diez'in çalışmalarını takip ederek Türk kültürü ve edebiyatı hakkında malûmat edinmiş olan müşarüniyleyin, gençlik yıllarından beri İslâm'a karşı geliştirdiği pozitif ilişki sayesinde Müslüman ülkelerin hususiyetlerini anlama gayreti, geniş bir bilgi donanımı kazanmasıyla sonuçlanmıştı. Doğu'yu asıl şiirin vatanı olarak gören Goethe, şark şiirinin esasına ve hangi şartlardan doğduğuna yoğunlaşması neticesinde ve hassaten *Hâfız Divanı*'nın tesiriyle *Doğu Batı Divanı*'nı kaleme almıştır. Goethe'nin yaşlılık döneminde yazdığı mezkûr kitap, İslâm'ın kıyas kabul etmez tarzda tebci edildiği bir eser statüsündedir.

Elbette divan deyince hamdele ve salvele ile başlayıp tevhid, münacaat, na't nazım türleriyle devam eden, kitabın sonunda da "min kütübi'l-fakîrû'l-hakîr Goethe Efendi" ibaresi bulunan bir şey zannetmek yanlış olur. Goethe'nin eseri her ne kadar divan adını taşısa da gerek muhteva gerek şekil bakımından doğu kültüründe yazılmış divanlarla anyilik hususiyeti taşıyor. Ancak benzeyen yönleri dikkate alınarak bildiğimiz divanlara "eşsiz bir nazire" olarak kabul edilebilir. Şarkılar, Hâfız, Aşk, Murakabe, Sıkıntı, Hikmetler, Timur, Züleyha, Sâki, Mecazlar, Persler, Cenner adlı on iki kitaptan müteşekkil olan bu *Divan*'da yaklaşık 250 şiir yer almakta. Goethe, Kuran'dan aldığı ilhamla yazdığı pek çok şiirde yeri gelir esmâ-i hüsnâdan bahseder yeri gelir cennet tasviri yapar; lâkin bununla da kalmaz, şark dünyasına ait tarihî şahsiyetleri ve unsurları, Doğu edebiyatı şiirlerinde sıklıkla rastlanan mazmunları ve mecazları şiirlerine dâhil eder. Düşüncelerini nakşettiği şiirlerinde Kuran'ın mahlûk olup olmadığı ve cennet dilinin ne olduğu gibi itikadî münakaşalara katılır, kadının toplumdaki yeri ve şarap yasağı gibi toplumsal hadiseler çerçevesinde fikirler serder. Hatta bizim Ebussuud Efendi'nin *Hâfız Divanı* hakkında verdiği fetvayı, metne sadık kalmakla beraber içinden geldiği gibi yaptığı bir çevirisiyle ve Niyazi-i Mısrî'nin şiirleri hakkında bir fetva manzumesini de eserine dâhil eder.

Doğu-Batı Divanı'nı anlamak, Goethe'nin bunu yazarken neyi amaçladığını kavramak adına edebiyat otoritelerinden Katharina Mommsen'in kaleme aldığı ve tercümeleri yine Senail Özkan tarafından yapılmış *Goethe ve İslam* ile *Goethe ve Dünya Kültürleri* isimli çalışmalara da mutlaka başvurulması gerekiyor. *Goethe ve İslam* kitabı, Goethe'nin İslâm'a bakış açısını, hangi unsurlardan istifade ettiğini, İslâmî konulardaki görüşleri vb. konular hakkındaki yazılardan müteşekkil bir çalışma. Buradaki yazıları okuyunca sadece Goethe'nin İslâm dini ile olan ilişkisini değil, aynı zamanda bir Batılı mütefekkirin ve mütecessis bir gayrimüslimin İslâm'a perspektifini de öğrenmiş oluyoruz. *Goethe ve Dünya Kültürleri* adlı kitaba gelirsek; Goethe'nin Arap hikâye sanatından İran hayal dünyasına kadar olan ilgisini, hatta müellifin üzerindeki Türk tesirini de inceleyen yazılar mevcut. Bitmez tükenmez bir merak ve iştiaqla farklı kültür ve medeniyetlere dair okuyan ve öğrenen Goethe'nin bunları eserine nasıl ve ne şekilde yansıttığını konu edinen makaleler hakiki manada ilgi uyandırıcı ve ufuk açıcı nitelikte.

Fransız ilim adamı Buffon'un "Le style est l'homme même" şeklindeki meşhur şu sözü dilimizde "Üslub-ı beyan aynıyle insandır" biçiminde yer bulmuş olup, ancak ve ancak yüce şahsiyetli insanların güzel üslup sahibi olabilecekleri anlamında bir deyiştir. Buna istinaden, kullandığı lisan itibarıyla Alman literatürü içinde değerlendirilebilen fakat beynelmîl ve çağlarının ötesinde bir söylem geliştiren Goethe'nin muhteşem üslubunu başka bir dile yansıtmamanın pek müşkül bir iş olacağı aşîkârdır. Yazı boyunca mevzubahis ettiğimiz kitapların çevirmeni olan Senail Özkan, Almancaya olan vukûfiyeti, Goethe'nin eserlerine olan hâkimiyeti ve fevkalâde Türkçesiyle harika çalışmalar ortaya koymuş. Yıllarını harcadığı bu kitapların başında verdiği hazırlayıcı yazılar ve sonlarına eklediği açıklayıcı bilgiler sayesinde dört başı mamur çalışmalara imza atmış. ■

* 22 Mart 1832 yılında ölen Johann Wolfgang von Goethe'nin son sözleri...

HUMMINGBIRD

E-KİTAP PERAKENDECİLİĞİNİ NASIL DEMOKRATİKLEŞTİRİYOR?

Kristine Hoang / Çeviri: Meliha Merve Şimşek

Herkesin e-kitap satabildiği ve Amazon, Apple ve Barnes&Noble'la başarıyla rekabet edebildiği bir dünya hayal edin. Bu Hummingbird Dijital Medya'nın gerçeğe dönüştürmeyi umut ettiği dünya...

Bir American West Books iştiraki olan Hummingbird, Hummingbird'ün başkanı Stephen Blake Mettee ve iş arkadaşları BookExpo America'dan ilham aldığından doğdu. Mettee "Üç firmanın e-kitap satışlarını tekellerine aldığı ve diğer herkesin dışarıda bırakıldığını fark ettik" diyor. "Amerikan West Books'un sahibi oğlum Joshua Mettee, ortağımız Christopher Robins ve ben bunu değiştirmenin yolları üzerine konuşmaya başladık".

"Bağımsız kitabevleri ve diğerleri e-kitap perakende pazarına girmeyi denediler ancak herhangi bir nedenden ötürü daha az sağlam olan çözümleri kullanmadılar" diyor Mettee şöyle devam ediyor: "Bu bize nerede ihtiyaç olduğunu gösterdi".

Birkaç ay bu fikir üzerinde düşünüp taşındıktan sonra, Hummingbird oluştu ve Hummingbird platformuna teknoloji sağlaması için 15 yıllık bir firma olan Papertrell ile ortaklık kuruldu. Hummingbird'ün çözümü herkesin e-kitap vitrini kurabileceği bir platform yaratmaktır. Potansiyel tüccarlar bağımsız kitappeverlerinden kar amacı gütmeyen örgütlere ve profesyonel gruplara kadar dağılım gösterebilir. Tüccarlar e-kitap satabilecekleri markalaşmış bir vitrin ve müşterilerinin e-kitap indirebileceği veya sesli kitapları dinleyebileceği markalaşmış bir uygulama elde ediyor. Ne zaman bir kişi bir vitrinden bir e-kitap veya sesli kitap satın alsa, vitrin sahibi perakende fiyatının % 12'si ile 23'ü arasında bir miktar alıyor. "Söylemek istediğimiz şu ki biz çokluğun gücünü serbest bırakarak e-kitap perakendeciliğini demokratikleştiriyoruz".

Mettee için e-kitap perakendeciliğini demokratikleştirmek, içeriği ve görüş açılarını çeşitlendirmekle eş anlamlı. Mettee, "Amazon harika bir şirket. Biz Anti-Amazon veya Anti-herhangi biri değiliz" diyor

ve devam ediyor: "Ancak, bir firma perakende kitap pazarının % 65'ini ve e-kitap satışlarının yaklaşık 80'ini elinde bulunduruyorsa bu endüstri için de toplum için de sağlıklı değildir."

"Bu kamuya bilgi sunmaya dayalı bir endüstri ve bu alanda sadece bir oyuncu olduğunda endüstriyi çarpıtıyorlar" diyor Mettee devam ediyor Mettee: "Dünyaya farklı gözlerle bakan kişilerin de görüşlerini sunabilmesi için endüstride daha geniş skalada faaliyet gösteren oyunculara ihtiyacımız var". Platformu kullanacak ve kitap alacak tüketicileri bulmak Mettee ve şirketinin karşılaştığı bir zorluk oldu. Mettee "Scribd'in karşılaştığı temel sorunlardan biri okuyucuya varlığını duyurmak ve okuyucuların kayıt olmasını sağlamak olmuştur. Amazon, Apple, Barnes&Noble okuyuculara daha kolay erişebiliyor çünkü onlar zaten yüksek sayıda insanla bağlantı halindeler" diyor. Hummingbird 2017'nin ilk çeyreğinde her biri Hummingbird dünyasına kendi müşterisini getirecek olan 2000'den daha fazla vitrin sahibini bünyesine katmayı planlıyor.

Mesele yayıncıları Hummingbird bünyesine katmaya geldiğinde ise Mettee her bir yayıncının farklı şekilde cevap verdiğini söylüyor: "Bu hayatta hiç bir şey kolay değil. Bazı yayıncılar, 'Evet, biz de bunun bir parçası olmak istiyoruz' dediler ve diğerlerini ikna etmek her nedense daha zor oldu" diye açıklıyor Mettee. "Bazı küçük yayın evleri bir takım açıklamalara ihtiyaç duydu. Ancak, genel olarak, bizim için gerçekten iyi bir deneyim oldu. Bugün kataloğumuzda 2700'den fazla yayıncımızın kitapları bulunuyor ve direkt olarak tüketicilere satış yapmak isteyen yayıncıların bir çoğu vitrin sahibi olarak bünyemize katılıyor."

Geçen yıl boyunca, Mettee ve ekibi platformun sorunsuz bir deneyim sunması için gerekli adımları attı ve bir sanal vitrin açmayı mümkün olduğunca kolay veya Mettee'nin dediği gibi "Facebook sayfası açmak kadar kolay" hale getirmek için ince ayarları yaptı. ■

KİTAP BLOG

Erkan Şimşek

Edebiyathaber.net

Ekim 2010 yılından beri yayın yapan ve kitap / edebiyat dünyasının en popüler bloglarından biri olan Edebiyat Haber'in, sadece kitap ve edebiyatla sınırlı olmayan geniş bir içerik yelpazesi var. Kitap okurlarının yanında kültür-sanat takipçilerine de hitap ediyor. Hatta yayıncılığa dair bazı haberlerle ilk kez burada karşılaşıyoruz. Sinema, müzik, dans, tiyatro, sergi haberleri, etkinlik takvimi, edebiyat ödüllerine ayrılmış özel alanı ve portreler bölümüyle okurlarını doyuruyor. Blogun kaptan köşkü ise Köpek Adamlar, Yüzler, Alocu Tilki'nin Serencamı romanlarıyla tanınan Emrah Polat var.

Sık güncellenen, dinamik, renkli ve arşiviyle güçlü olan blog'un söyleşi bölümü de özgün röportajlardan oluşuyor. Bilhassa yeni romanı çıkan yazarları buradan takip edebilirsiniz. Didaktik dilin ve sade suya tirit üslubun tuzağına düşmeyen, mütevazı bir okur rehberliği yapan Edebiyat Haber'in çocuk edebiyatı bölümü de kayda değer.

Her türden her yaştan okurun kendine göre bir içerik bulabileceği ve yazıdan ziyade atlayacağı, temiz tasarımı, hızlı bir blog burası. Portreler bölümü ise özellikle genç okurlar için çok kıymetli. Hiçbir zaman eskimeyecek kalıcı, kaynak metinler bunlar. Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Arkadaş Zekai Özger'e, Sevgi Soysal'dan Thomas Mann'a kimler yok ki burada?

Okuryazar.tv

Değişik tasarımı, yoğun içeriği, videoları, uzun söyleşileri, çok kapsamlı kitap incelemeleri ile neredeyse ansiklopedik bir içeriği olan okuryazar.tv, ülkenin kültür ve düşünce gündemini kitaplar üzerinden izlemeyi ve tartışmayı hedefliyor.

Kitaplar, türler, kategoriler arasında ayırım ve önem sırası yapmadan tüm kültürel ürünlerle eşit mesafede ilişki kuran ve bunu okurlarına aktaran blog, günceli de yakından takip ediyor. Blog, matbu degilere göre online olmanın avantajını da özellikle söyleşilerde çok iyi kullanıyor. Yazarın tüm derdini kendini kısıtlanmış hissetmeden aktardığı söyleşiler çok önemli.

Sanat, yaşam, ilişkiler gibi bazı kategorileri maalesef güncel olmasa da mevcut içerikleri de oldukça güzel ve ilgi çekici. Edebiyat ve düşünce bölümleri ise sürekli güncel içerikle zenginleşiyor. Yeni çıkan kitaplar hakkında derinlemesine incelemeler, derinlemesine mülakatlar ise genç okurların bazılarını muhtemelen sıkıyor olsa da başka bir okur kitlesi için de nimet...

2012'de açılan site 2013'te birinci yılını kutlamak için kendi içerikinden süzdüğü zengin bir seçkiyi de kitaplaştırmıştı. *100 Kitap, 100 Yazar, 100 Söyleşi* adını taşıyan kitap Destek Yayınları'ndan çıkmıştı. ■

BİR OSMANLI BAŞKENTİ GÜNCEİ: BURSA'YA DAVET VAR!

Ilyas Koç

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*'de masalsi bir destan gibi anlattığı Bursa bahsinde okuru önemli bir istifham ile sarsar: "Niçin Bursa'yı bu kadar seviyoruz?" Sübjektivitenin çok uzağında olan bu yalın suâli şöyle devam ettirir Tanpınar: "Kendimize bir güzellik dini, geçmiş zaman kokulu bir âlem, çinilerden, su seslerinden, kemer ve oymalardan, eski kumâşlardan ve geçmiş modalardan, isim ve hâtıralardan bir dünya yaratıp onun içinde, o yapma cennette bir takım zihni uyuturucular veya coşturucularla, yaşadığımız zamandan uzakta sarhoş olmak mı istiyoruz?" Okur, tabir yerindeyse bu suâlin ifade ettiği anlam yoğunluğu karşında zıncı diye kalıverir olduğu yerde. Öyle ya, bahsolunan şehir, salt evden-duvardan, yoldan-handan, mâbetten-parktan oluşan bir kütle yığını mıdır? Yoksa bütün bunların ötesinde, âdeta ruh ve mana köklerimizden özü, usâresi; yitip bir medeniyetin en muazzez ve en muallâ hikmet burcu; cenk gülbanklerinin, zafer neşidelerinin, aşk âvâzelerinin bağrında nazlı nazlı salındığı kalp karargâhı ve âhir zamandaki "ba'sû ba'del-mevtimizin" yegâne

duracağı olma mâhiyetini hâiz ulu bir şehir midir? Bu hâliyle onu elfâzın dar kalıplarının elverdiği ölçüde lâayık-ı veçhiyle anlatmak zor mesele. Böylesi ağır bir işe soyunan Samet Altıntaş, "*Bursa'nın Daveti*" adını verdiği kitabı ile bize bu efsunkâr kentin sırlarını anlatıyor. Ve Tanpınar'ın okuru sarstığı o pek mühim suâlin peşinde, önümüze içinden Bursa geçen bir kelimeler hazinesi serdediyor.

Şeyh-ül Müverrihin Halil İnalçık, Osmanlı'nın tabir yerindeyse Bursa'ya düşülmüş dipnot olduğunu şu sözlerle anlatır: "Bursa bu memleketin tarihidir, temelidir. Bunda hiç mübalâğa yok. Eğer Anadolu yarımadasındaysak, burada oturuyorsak, Bursa'dan başlıyoruz her şey." Bir diğer mütefekkirimiz Sâmihâ Ayverdi ise aynı hakikati bambaşka bir tonda terennüm eder: "Ne olursa olsun, ne denirse densin, Bursa Osmanlı Medeniyeti tarihinin karakterini toprağa çizen, sanki bir efsâne kahramanıdır. Öyle bir kahraman ki içi ile, dışı ile, geçmişiyile, hâliyle muhteşem bir tarihin rast konuşan dudagıdır." Peki, nedir Bursa'nın efsûnu, câzibesini? Samet Altıntaş, *Bursa'nın Daveti* ile bu "masal

sultanın” yüzündeki peçeyi indiriyor. Hünarlı ve zarif dokunuşlarla mazinin, şehrin üzerine vakit be vakit serdiği o nazenin tülü kaldırıyor.

Kitap, dolu dolu dört bölümden oluşuyor. *Bursa'nın Osmanlı Padişahları* adını taşıyan ilk bölümde, kuruluş evresinde Osmanlı'ya padişahlık yapmış ilk altı padişahın Bursa serencâmı anlatılıyor. Osman Gazi'nin Bursa'nın fethini görmeyen vefatı; “savaşların ve zaferlerin adamı” oğlu Orhan'ın Bursa'yı alması ve cihan siyasetinin merkezine dönüştürmesi; Bursa üslubunun ilk örneğini teşkil eden yapıların küşâdı; Murat Hüdavendigâr'la birlikte ilk imparatorluk taslağının ortaya çıkması; mağrur ve mağdur padişah Yıldırım Bayezid'in sahneye çıkışı ile tadılan büyük zaferler ve ağır yenilgiler; fetret devriyle birlikte şehzadeler arasında Bursa'ya hâkim olmak üzerine verilen mücadele ve II. Murad devrinde kabına sığmayan devletin İstanbul üzerine yürüme şecaatini göstermesi gibi konular büyük bir titizlik ve hassas bir işçilikle okura aktarılıyor. Burada istidrâdî olarak belirtmek istediğim bir husus da Altıntaş'ın, tarih kitaplarından âşına olduğumuz bu bilgileri hasıraltına süpürülmüş onlarca anekdotlarla bezemesi ve okuyanın damadında tat bırakan edebî bir şerbet ile sunması.

Kitabın, *Zamana Yolculuk* adını taşıyan ikinci bölümünde ise okuru şaşırtan bir çok “underground” bilgi yer alıyor. Örneğin; yazarın ifadesiyle “İmparatorluğun romantik devrimcisi” Cem Sultan'ın Bursa'da II. Bayezid'e karşı padişahlığını ilân etmesi, hacca giden ilk Osmanlı evlâdı olması, Rodos Şövalyeleri'nin eline esir düşmesi ve vatan hasreti içinde ölmesi pek rakik ve şairâne bir dille anlatılıyor. Yine büyük velî, rind-meşrep Niyazi Mısırlı Hazretleri'nin Bursa günlerini, şehrin muhtelif yerlerinde tekke olarak mesken tuttuğu camileri ve günümüzde PTT binası olarak kullanılan yapının aslında Mısırlı'nın dergâhlarından biri olduğunu bu bölümde anlatılanlardan öğreniyoruz.

Bu bölümde şahit olduğumuz şehre özgü “devrimci dinamiklerden” bir tanesi de Cezayir bağımsızlık mücadelesinin sembol ismi Emir Abdülkadir'in Bursa'da geçirdiği yıllara dair anlatılanlar. 1800'lü yılın ikinci yarısında Fransızlara karşı verdiği mücadele ile halkının bağımsızlığı yolunda önemli işler başaran Emir Abdülkadir bir süre sonra Fransızlara teslim olmak zorunda kalır. III. Napolyon'un oluru ile Osmanlı topraklarına sürgününe izin çıkar. Abdülkadir, önce İstanbul'a sonrasında da yeşili ve zeytin ağaçlarının kendisine Cezayir'i hatırlattığı Bursa'ya gelir. Üç sene Bursa havasını teneffüs edip Şam'a giden Abdülkadir, içindeki Bursa aşkını şu mısralara döker: “Şu gönül Bursa anılarını unutmak için direndi/ Sinemde Bursa an be an tazelendi..”

Bursa toprağında boy gösteren bir diğer sürgün ise Şair Nazım Hikmet'tir. “*Yatar Bursa Kalesi'nde*” isimli şiir kitabı ile Bursa'ya olan merbutiyetini en kalbî bir sûrette mısralara döken Nazım'la ilgili

kitapta göze çarpan çok ilginç bir ayrıntı yer alıyor. Altıntaş, Bursa Cezaevi'ndeki ilk mescidin Nazım'ın gayretleri ile açıldığı bilgisini veriyor. Buna göre cezaevi savcısı Nazım'dan koğuşlardan birini mescide çevirmek için ricada bulunur. Nazım'ın “Neden olmasın!” cevabının ardından Ressam İbrahim Balaban'ın da desteği ile mescit kısa sürede açılır. Mescidin mihrap teyzinini ise Balaban yapar.

Kitabın *Mekâna Yolculuk* adını taşıyan üçüncü bölümünde ise Alaaddin Paşa Cami, Ulu Cami, Yeşil Türbe ve Muradiye gibi uhrevî yapıların, şehrin asırlar ve asırlar boyunca içten içe terennüm ettiği bir şarkının lâhûti notaları olduğu aktarılıyor. Bu yönüyle Bursa özelinde yapılan mekânsal yolculuğun aslında kişinin kendi içine yaptığı devrimsel bir seyahat olduğu de temayüz ediyor.

Altıntaş, *Dibace* adını verdiği son bölümde ise kitabı hazırlanırken atfı yaptığı 350 farklı kaynağın, kendi ruhu ve düşüncesi ikliminde beliren yansımalarını alabildiğine özelleştirerek ortaya ne'î şahsına münhasır bir dantela çıkarıyor. Başa dönecek olursak Tanpınar, “Niçin Bursa'yı bu kadar seviyoruz?” sorusuna “Onda en saf şekilde kendimizi gördüğümüz için Bursa'yı seviyoruz.” cevabını vermişti. “Millî lisanım” dediği Bursa'yla uzun uzun halleşen Altıntaş ise şunları söylüyor: “Medeniyet coğrafyanızın iç denizi olan Bursa II. Yeni şiiri gibidir. Kapağıdır, kendisini hemen ele vermez. O anlamı açmak, sabır ve emek isteyen kelimelerin arkasındaki tahkiyyi bilmek için azami gayret gerektiren meşakkatli bir çaba aslında.. Bursa şimdiye kadar sakladığı el değmemiş mazi rüyasıyla içimizde konuşan en geniş davettir. Öyleyse davete icabet etmek gerekir.” ■

Bursa'nın Daveti
Bir Osmanlı Başkenti Güncesi
Samet Altıntaş
İlgi Kültür Sanat Yayınları

80'LERİN MELANKOLİK ÇIĞLIĞI: BERGEN

Selçuk Küpçük

Müzikal hareketleri sosyolojiden bağımsız çözümlenmek mümkün değil. "Kültürel çalışmalar" olarak nitelendirilen ve "yüksek" sanatsal verimler dışındaki üretimlere kıymet biçmeyen (Frankfurt Okulu'nun popüler kültür karşısındaki eleştirel tutumu gibi), hatta üzerinde kafa yormaya değer bile görmeyen yerleşik seçkinci üslubu terk ederek daha evvel çalışılmamış alanlara yönelen bakış açıları sayesinde müzik ve sosyoloji arasındaki irtibatın ne kadar derin olduğu fark edildi. Bu manada Türkiye'de 1990'ların başına kadar hem Marksist çevre, hem kabaca "sağcı" biçiminde değerlendirebileceğimiz düşünce biçimi mesela, "arabesk" müziğin varlığı karşısında yok sayıcı tavır takınmakla kalmamış, onu yozlaşmanın, kimliksizleşmenin göstergesi olarak algılamışlardır. Örneklendirmek gerekirse, sağcı dünyanın saygın tarihçilerinden Yılmaz Öztuna, Türkiye Günlüğü dergisinin bir sayısında (Ağustos 1989, Sayı 5) aynen şöyle diyor: "Arabeskin arkasında Asala, bölücü güçler ve bunların destekleyicisi yabancı mihraklar vardır(s.51)".

Oysa 1950'lerden itibaren geleneksel mekanından (taşra/kır) koparak büyük kentlere akmaya başlayan toplumsal kütlelerin sadece yaşama pratikleri, hayatı anlamlandırma biçimleri değişmedi. Beraberinde getirdikleri müzikal birikimleri de bu değişimin bir parçası halinde dönüştü. Dolayısı ile arabeskin, kendisi dışında kurgulanan Batı tipi modernleştirme basıncı karşısında toplumun duygu durumuna eşlik eden en önemli sosyolojik enstrüman olduğu söylenebilir. 60'ların ikinci yarısından itibaren formel özelliklerini kazanmaya başlayan bu müziğin 70'lerdeki seyri ile 1980 sonrasının dünyasına paralel gelişen macerası

farklıdır. Bu yüzden 80'lerin arabeskinin, derdini anlatma konusunda tam bir "özgüven patlaması" içerisinde şekillendiğini gözlemleriz. Ki Nurdan Gürbilek, "Vitrinde Yaşamak" kitabında bu yılları çözümlerken "iç dökmenin, anlatma istencinin, ifşa etme arzusunun" ilk kez böylesi öne çıktığını belirtir.(s.9)

Asıl adı Belgin Sarılmışır olan ve trajik ölümüyle geniş kitlelerin ilgisini çeken Bergen bu "iç dökme, duyguları ifşa etme arzusu"nu 80'lerde en melankolik biçimde sesiyle bütünleştiren bir kadın sanatçı olarak ortaya çıktı. Melankoli deyince her ne kadar

Acıların Kadını Bergen
Yavuz Hakan Tok
Alfa Yayıncılık

Müslüm Gürses'e gitmemiz gerekiyorsa da Bergen gerek yaşamı ve gerekse sesinde taşıdığı hüznün frekansı ile bu kavramın içini dolduran önemli bir başka isim. Gürses'in, temsil ettiği toplumsal katmanın çığlığını içe doğru akıtan bir ses taşıdığı iddia edilebilir ama Bergen'in, içinden süzülüp geldiği sosyolojinin 80'lerde ulaştığı özgüveninin etkisi ile bu sesi feryat halinde dışa doğru savurduğu üzerine de düşünmek mümkün. Çok tanınmadan evvel 1970'lerin ikinci sınıf gazinolarında sahneye çıkan, kimi zaman müziği bırakıp düzenli bir işe girmeyi deneyen ama yapamayan, annesinin uyarıları varken gerçekleştirdiği talihsiz evliliğinin acı sonuçlarını yaşamak zorunda kalan fark edilmemiş bir isimdir Bergen. 1982 yılında İzmir'de yüzüne atılan kezzap O'nun bütün hayatını değiştirdi. Artık ömrünün geri kalan bölümünü gözünün birisini kaybetmiş ve vücudunun önemli kısmında kezzap izleri taşıyan, acılar içinde bir kadın olarak geçirecektir.

Yaşanan bu olayın Bergen'e bütün kapıları açtığını söyleyebiliriz. 1983'te ilk kasetini yapma imkanı bulmuş, -her ne kadar beklediği ilgiyi uyandırmasa da- birileri tarafından sesinin sıra dışılığı fark edilmiştir. Bu kişilerin başında ünlü yapımcı Yaşar Kekeva geliyordu. 1980 sonrası arabesk müziğinin geniş kitlelere ulaşmasına hem yaptığı kıymetli besteleri hem de yönetmenliği ile damga vuran Ugur Bayar da yine bu isimler arasında sayılabilir. Ama Bergen asıl popülerliğini -yine- Ugur Bayar ile çalıştığı, Bayar'ın kendi söz-müzikleri yanı sıra Unkapanı'nın en önemli söz yazarlarından Ali Tekintüre, Gönül Şen'in güftelerine yaptığı bestelerden oluşan "Acıların Kadını" kaseti sonrasında elde etti. Çıktığı dönem müzik listelerinde ilk sıraya oturan ve kendisine "Altın Kaset" ödülünü getiren "Acıların Kadını" albümünün arabesk müzik tarihinde artık kült bir çalışma olduğu tartışma götürmez.

Müzik yazarı Yavuz Hakan Tok, içerisinde benim bu aktardığım bilgilerin de bulunduğu ve belgesel nitelik taşıyan romanı "Acıların Kadını" ile Bergen'in sıra dışı hayatını anlatıyor. Belgesel nitelikteki roman kaleme alınırken başta Bergen'in yeğeni olmak üzere yakın akrabaları, yapımcısı Yaşar Kekeva, doktorları ve sanatçı için yıllar boyu özel arşiv tutan Garip Özdel, Anıl Gürsun'un bilgi ve belgelerinden yararlanıp birebir kronolojik sıra takip edilmiş. "Acıların Kadını" romanını sadece trajik biçimde öldürülen bir sanatçının hikayesi biçiminde okumak yeterli olmaz kanaatindeyim. Onu da içinde barındıracak şekilde, Türkiye'nin, 1970'lerden 80'lerin sonuna kadar olan kısa tarihini, müzik sektörü üzerinden gözlemlemek mümkün. Sesinde taşıdığı melankolik

buğuyu, okuduğu şarkılarla içselleştirip adeta hayata yönelik attığı çığlığa, haykırışa çeviren Bergen'in yıllar geçmesine karşın unutulamaması onu dinleyerek varolan kuşakların duygu dünyasında bıraktığı özdeşlik ile de ilgili olduğu muhakkak.

Kuşkusuz roman, Bergen'in 16 yaşında genç bir kız olarak Ankara'ya gelişi ve sıradan hayat yaşarken eğlenmek için gittikleri gece kulübünde arkadaşlarının sahnedeki sanatçıya ismini verip şarkı söylemesi için mikrofona davet ettirmesinden başlayan olaylar dizisini belgesel anlatımlarla da destekleyerek gayet sürükleyici biçimde okuyucuya veriyor. Büyük umutlarla çıkardığı ilk plağının hiç satmamasından Müslüm Gürses ile aynı sahnede şarkı okumanın hayallerini kurduğuna -ki bu dileği sonra gerçekleştiriyor-, hayatında önemsemediği anlar için günlükler tutmasından hak etmediği parayı almayacak kadar yüksek ahlaki karakter taşıdığına kadar birçok özel bilgiyi roman sayesinde öğrenmek gerçekten benim gibi yıllar boyu Bergen dinlemeyi ayine çeviren ilgili birisi için bile etkileyici anlatımlar. Ancak romanın hemen başında yeğeni Esra Zorlular'ın yazdığı önsöz de, okuyucuya nasıl bir öykünün kendisini beklediğini hissettirmesi bakımından önemli: "O'munla çok güzel vakit geçirir, çok eğlenirdik, ama ağladığında korkardım. Çok ağlardı, hep ağlardı teyzem... Saatlerce süren, o çok korktuğum şiddetli ağlamaları da gördüm, konserlerde başından aşağı gül yaprakları dökülürken de. Sahneye çıkarken gözümün önünde bıçaklandığını da... Sanki 'bir gün hayatımı roman yapın' der gibi kendi el yazısıyla tarih düşülmüş notlar, gazete kupürlerini kesip biriktirerek hazırladığı albümleri kuanarak sevgili teyzem..." cümlelerinin yer aldığı önsözle başlayan "Acıların Kadını" romanı sayesinde, arabesk müziğinin gelmiş geçmişi en önemli kadın seslerinden Bergen'in öyküsü üzerinden adeta 1980'lere masalsı bir yolculuk yapıyoruz. ■

SAHİPLENİLEMEYEN ŞEHİR: CİNLERİN İSTANBUL'U

İdris Çakmak

Orhan Pamuk ile Tanpınar arası bir vagonun seslenen bir art ses gibi geliyor sahiplenilmiş (possessed/ ecinniler) İstanbul'a bu ağıt. Cinlerini başından atamayışından her şey, yani *requiem* ile muzdarip; bir rüya için ve onun içinden, bozgundan çok sonra. Pamuk'un yayvan ve mekanik Türkçesinin üzerinden atlayıp Tanpınar'ın oluk oluk kalkışan çavlanına doğru ilerleyen ama ulaşamayan bir nehir güzergâhı (riverrun) izliyor *Cinlerin İstanbul'u*.

Her Enis Batur kitabı gibi paramparça başlıyor ve bitiyor, bütünden yoksunluk kendine ait bir üslup kaygısına dönüşmüş, çatısı farklı zamanlarda çatılmış, modern sonrasının karmaşık çatısını bünyesine sokan bir alaşım. Kaptı duruyor ve bir bütüne varıyor mu; cevap evet değil. Tanpınar değil, Orhan Pamuk değil, belki biraz Koçu bozması. İstanbul'u konuşturmasıyla bir şairin sesi, ama Yahya Kemal'den çok ayrı, kuşağının kompozisine özenen kopuk kopukluk Berk gibi, Edgü gibi, Karasu gibi. Şehrin kendisini mesken tuttuğu bir cin ruhuna ev sahipliği yapan şişe gibi.

İstanbul ses aynı zamanda, arşivi çıkarılması lazım gelen "ses ve öfke"; çünkü bütün sesleri yutan bir dev anası şehir, ifritlerin kol gezdiği bu meydan patırtısız düşünülemez. Bir "ses ve öfke yumağı" oluşturmam, bunamama delalet etmez diyor İstanbul dile gelip. "Fantom ağrı"larıyla içinden tüm cerahati akmaya devam ediyor "şahken şahbaza dönen", "bellegi zehir" gibi taşan bu "çoksesli şehir"in.

Walter Benjamin Paris'i nasıl kurduysa Batur da içinde duran "amansız fotoğraf okuru"nu sularcasına, bir görsel arşive dönüşecek İstanbul okuması öneriyor fotoğraflar üzerinden. İstanbul fotoğrafçılarının doğuşunu ve hazinelerini yutan büyük yangını anımsamadan geçemiyoruz. Fotoğraf okuma faslında, eski fantezilerinden İstanbul'un pencerelerinin sayısını çıkarmayı günyüzüne salıyor yazar; çünkü bu şehrin sakinleri şehre pencerelerden bakarlar. Her bakış'ın kendine ait bir fotoğrafı ve okuması vardır, her bakış kadar İstanbul vardır.

İstanbul'un kendini salıvermeyi başardığı yer, haremlik-selamlık bir imparatorluğun ortasına "derin bir yırtmaç gibi giren" Beyoğlu biraz da Zaman'dır. Adalardan birini satın alan, ardından da Mısır hidivine satan İngiliz sefirini çam bitleriyle beraber görürüz Adalar faslında. Başlıkla en uyumlu bölüm olacakken başka bir çatının direği olduğundan Rum

Yetimhanesi'nin hayaleti kitabın arasına sıkıştırmış gibi iğreti duruyor cinlerin arasında.

Orhan Pamuk'la karşılaşmadım yıllarca diyor, yavuz bir dostluk aralarından akıp giden, birbirine kavuşamayan paralel ırmaklardan, birinden bal birinden süt, belki öbüründen de kan akan, yüksünmez bir anlatıyla *Masumiyet Müzesi*'ne dokunuş. Dünya edebiyatında belki de bir ilk diyor Batur, romanla müzenin içiçeliğini vurgulama sadetinde, *Masumiyet Müzesi* roman olarak tercüme edilebilir ama müze olarak çevrilemez ona göre. Bu yüzden, Pamuk'u kıskanmıyor ama imreniyor ona. Bir şehrin sözcüsü olan eşyanın, aynı zamanda, tıpkı Auswitch'teki gibi, ölüm atmosferi de içerebileceğini vurgulamadan geçmiyor. Pamuk'un iş'ini kendi özel ansiklopedisi ve annesinin kıtlıkla birleşen sakıncı toplayıcılığıyla birleştiriyor durup dururken.

İstanbul'a Yahya Kemal ve Tanpınar gibi bakmadığını söylerken, artık bir şehir değil birkaç şehre dönüşen bu garip yığını, "*Bu İstanbul*"u, onlar kadar şehri içerden ve derinden yazan, yani "kökünden tutan," başkasının çıkmadığını da teslim ediyor cinlerin yazarı. Artık "Şu İstanbul" zamanındayızdır, o da yazarını gözlemlektedir. ■

Cinlerin İstanbulu
Enis Batur
Remzi Kitabevi

TÜRK SERİ KATİLLER

1960'lardan bugüne

SEVİNÇ YAVUZ

KÖTÜLÜĞÜN KARANLIK AKTÖRLERİ

Seri katilleri anlamak modern psikiyatrinin en önemli konularından biri. Akıl sağlıkları yerinde olduğu halde, gözlerini dahi kırpmadan öldürebilen bu insanlar kim?

Her seri katilin, kendine has bir ritüeli ve öldürme güdüsü olsa da uzmanlara göre ortak özellikleri şunlar: Anormal kişilik bozukluğu, seksüel içerik, otuz günden uzun bir zaman diliminde cinayet ve en az üç kurban.

“biz kitaba inanıyoruz”

www.profilkitap.com

/profilkitap

/profilkitap

İNZİVA MI, FİRAR MI, YENİLGİ Mİ?

Taner Afsar

Masumiyetin aydınlık dünyasının içinde tahtı olanlar dedim mi aklına Gökhan Özcan gelmeli. Yaşamı kendi dünyasından seyreden insanları, eşyaları vardır Özcan'ın. Bu seyredişler kimi zaman sessizcedir kimi zamansa gürültülü. Masumiyetin rengi ne diye sorsalar cevabımız ne olurdu? Siyah, beyaz, gri, kızıl... Hiç şüphe yok ki masumiyetin en iyi renklerini ve tonlarını Özcan'ın o gizemli dokunuşlarında yakalayabiliriz.

"*hiçbişey*." Gökhan Özcan okurlarının aşına olduğu ve yine Özcan'ın okurları tarafından artık neredeyse klasikleştirilen bir eser. İlk yayın yılının üzerinden yirmi beş yıl geçse de hala kendinden bahsettiren eser, sayfalarını size sunmadan önce daha kapak tasarımıyla davetkâr bir bakış atıyor. Bu kadar çok rengin, ögenin, anlatılmak istenenin zorla insanlara ilgisine sunulduğu dünyada sade kapak tasarımı ve sade başlığı ile ilk anda dikkatleri çekiyor. Kitap başlığının baş harfinin küçük, tek kelime ve sonunda nokta olması yazarın anlatacağı çok şeyi olduğunun göstergesi gibi.

Masumiyet modern zamanlarda bir yasak meyve, Gökhan Özcan modern zamanların haram kıldığı yasak meyveye uzanma günahını *hiçbişey*. kitabındaki öyküler ile işleyen bir yazar! Gökhan Özcan son dönem modern edebiyatımızın en ilginç isimlerinden birisi. Onu ilginç kılan ise içinde bulunduğu dönemin edebi tarzında yazmamasıdır; zaman ve mekân tanımaz. *hiçbişey*.de zaman ve mekân aktarması yapmamıştır; çünkü derdi anlatmak değildir; nitekim anlatılan şey unutulabilir. Özcan öyküleriyle bir şeyleri okuyucuda hissettirmeye çalışmış. Sizi kurguya hapsedmemiş, hatta yer yer kendinizi yazarla birlikte kurguyu hazırlarken bile bulabilirsiniz.

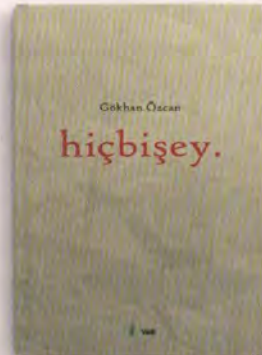
Kahramanlarının kah ceket cebi kah doğmamış bir çocuk kah sağ ayak baş parmağı olduğu birbirinden ilginç yirmi üç kısa öyküden müteşekkil bir kitap var elimizde. Yeterince yorulmuş olsa gerek ki yazar, kimseleri yormamaya söz vermiş gibi yazmış öykülerini. Sadeliği basitliğe kurban etmeden dokunmuş metinlerini. Çoğu öyküsünde kahramanları kendi kendine konuşturmuş ve size de sorular sordurmuş yazar. Soru sorma alanı açarak sizi esere davet etmiş bir nevi.

Öyküleri okurken kahramanları tanımaya çalışırız, sonra tanımının anlamsızlığına ikna olur sadece anlamaya başlarız. Saygı da duyarız bu yaklaşıma, çünkü okuru ile göz teması kurduğu bir diyalogdur onunki. Gökhan Özcan'ın kişisel hassasiyetlerinin

ve yaşamının iz düşümlerini de bulabiliriz *hiçbişey*.de. Ruhunun sancısını dinleyip kahramanları üzerinden okuyucuya aktarmasını hikâyeleştirilmiş formda görsek de hissedebiliriz, biz de onunla dertleniriz. Kendi ruhunu boy aynasında gözlemleriz. Birde bakmışsınız ki kitaptaki çoğu hikâyesinin sonunda hüznün yükünü yazarla omuzlanıvermişsiniz.

Öykülerinde; garip bir vehime kapılıyorsunuz. Kendinizi: "Acaba Gökhan Özcan'da da bir "olric"i var da onunla yaptığı sohbet bizi şahit mi tutuyor?" demekten alıkoymuyorsunuz. Ya da her bir okuyucusu Özcan'ın birer "olric"i midir diye soruyorsunuz. Bunun kararını şüphesiz hiçbir zaman net olarak veremeyeceğiz; ancak Özcan'ın satırlarında hissettirdiğiniz samimiyet bu kararı doğru vermenizden birinci dereceden ilgilidir.

Bitmek bilemez dünya işlerinin arasında sakin bir sığınak, huzurlu bir mabed, şırıldayan bir suyun ferahlığıdır Özcan'ın satırları. Öykülerini, satırlarını okuyun diye de yazmaz Özcan; satırları adımlarsınız; kelimelerle tek tek tanışsınız. Özcan edebiyatıyla kimliğini yitirmeye yüz tutmuş, insan olmaktan ziyade beşer olarak yaşayan kurnaz bir kimliğe bürünenlere dahi köklerdeki özü, masumiyeti, sevgiyi hatırlatacak kadar güçlüdür. O yazarken bulutsuz bir gökyüzünden kalbimize incecikten bir yağmur çiseler. ■

hiçbişey.
Gökhan Özcan
Vadi Yayınları

HER ŞEY ŞİİRE DÂHİL, LEYLÂ HARIÇ!

Samet Altıntaş

Ahmet Haşim, “Şiir, bir hikâye değil, sessiz bir şarkıdır.” diye konuşur, *Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar*’da. Üstad’ın bu sözünü, N. Cihan Taşan’ın *Leyla Da Şiire Dâhil* kitabı üzerinde gezdirdiğimizde, kulağımıza pekâlâ rock’n roll mısralar çalınıyor. Mesela arka kapakta yer alan; “Garanti savaş, bak canım burası Mezopotamya/Aşk İsa’dan önce de vardı, görüyorsun ve hâlâ/Karanlığım geçmiyor, sen hani güneş, hangi kıtada/Gölgelerle yaşanmıyor bak canım burası bildiğin mağara.” dizeleri, okuyanı Cat Stevens’in ‘Wild World’ şarkısına götürüyor. Genç şairin ritimleri, Beat Kuşağı’nın gür seslerinden Allen Ginsberg’ü hatıra getirmiyor değil. ‘Bir Kez Ateş Et’ başlığı altında, “Biraz Amerikanvari olduysa aşkımız sevgilim, kusura bakma...” diye konuşuyor. Onun şiirlerinde Sartre, Sigmund Freud, Edward Murphy gibi ‘Batılı’ düşünürlerle göndermeler var. Şair, bu isimleri bilerek, daha düz bir ifadeyle bilinçaltının akışına bırakarak seçiyor. Çünkü anlatısının ardında hani Jean-Jacques Rousseau’nun kendisinden sonraki felsefeye terim olarak monte edeceği Dekadans duruyor, bütün haşmetiyle. Bu, 19. yüzyıl Fransası’nda toplum ve kültürlerdeki bozulmayı, dejenerasyonu anlatmak demek. 1987 doğumlu bir şair olarak, Dekadanslarla aynı dili konuşuyor o da. ‘Banyo Günleri’nde dozağı yüksek şu dizeler, kişisel tarihini de aydınlatan malzemeler aslında. Tıpkı Ginsberg ile Bob Dylan’ın fotoğrafındaki akustik-şiir gibi; “İsrarla sordular/Soruldukça nefesimi daraltan soruyu/Büyüyünce ne olacaktım/Sosyal alkolik anasını satayım/Var mı?/Ama eksik, yine eksik/Üst kattakilerin yok hayırsız damadı...”

Bugün hava kapalı, ses siyah, söz siyah!

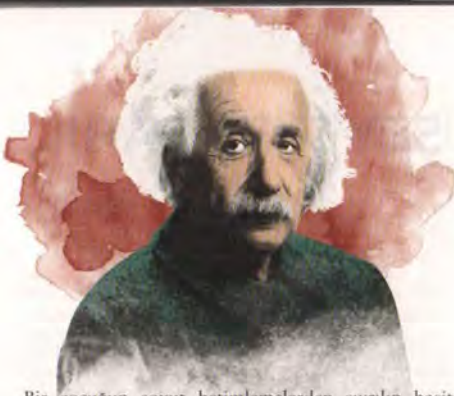
Fransız şair Luis Aragon’un, ünü kendisini de aşan o meşhur ‘Mutlu Aşk Yoktur’ şiirini bilenler bilir. N. Cihan Taşan’da da benzer tonu görebiliyoruz. Kitabın adına dolaylı olarak isim babalığı yapan Atilla İlhan’ın ‘Ayrılık Sevdaya Dâhil’ şiiriyle kan bağı taşıyan bir yapıda inşa ediyor mısralarını. Her bir adımda geride bıraktığı yorgunluğuna, yalnızlığına hüznü gözlerle bakarken: “Bugün hava kapalı/Ses siyah, söz siyah/Ve yağmur yağmalı geç vakitte...” diye mırıldanıyor. Haliyle kurduğu köşkler bir bir yıkılıyor, kalan enkaz parçalarını ise büyük bir

gayretle muhafaza ediyor; çünkü Bursalı olması sebebiyle Tanpınar’ın açtığı ‘ikinci zaman’ kapısından içeri girmiş biri var karşımızda. Şehrin katmanlarından sızıp gelen dostlar, hatıralar onun için çokça mühim. Şiirinin alt dili, Düccane Cündioğlu’nun “Geçmiş, geçmiş olanlar için geçmez.” aforizmasını imliyor.

Onun şiirlerinde geleneğe yaslanan taraf da söz konusu. İsmet Özel’in sesine, Cahit Zarifoğlu’nun sayıklamalarına tesadüf ediliyor zaman zaman. “Şimdi nereden baksan levh-i mahfuzun altı kan, üstü kan/ Ne söylesek kendimizi inandıramayız anne/Cennet galiba artık bize rüya/Sadece/Çocuklara mekân.” Şiir fotoğrafının arabında ‘şehirden kaçan adam’ portresi çıkıyor karşımıza. Şair, Tanrı ile şehirde karşılaşmanın beklemesi içinde. Ona göre, yazısına yeni anlamlar yükleyen ‘Büyük Saat’in randevusu epey yakın. Son olarak sözlerimi şöyle bağlayayım: Şairin panoramasında akla takılan bir şey var: Ona bu mısraları yazdıran devamlı muhaverde/muharebe bulunduğu annesi mi, saçları geceyi aydınlatan sevgilisi mi? Yoksa ‘hangi kadından şair olduğunu’ biliyor da okuyucudan mı gizliyor? Büyük efsane! ■

Leyla da Şiire Dahil
N. Cihan Taşan
Mühür Kitaplığı

AY NEDEN DÜNYAYA DÜŞMÜYÖR?

Fırat Demirel

Bir çocuğun soyut betimlemelerden sıyrılıp basit matematik dilini öğrenmesi - yani dört işlemi kavraması - büyümek konusunda attığı en önemli adımlardan biridir. Bu bilgiyle herhangi bir alışverişte kandırılma tehlikesini aşan çocuk, hayatta kalma becerisini bir üst seviyeye taşır. Büyüdükten sonra ise doğanın daha büyük denklemleriyle karşılaşacağı ikinci sıçrama noktasına gelir. Bu denklemler dünyayı anlama merakını tetikleyecek kadar önemli olsa da anlatımda kullanılan dilin karmaşıklığı ve gündelik hayatla bağlantılarının kurulmaması, ikinci kapıdan geçenlerin sayısını ciddi oranda azaltır.

Michael Guillen, işte bu 'bilimsel teorileri geniş kitlelere yayabilme' sorununu başarıyla aşan sayılı akademisyen ve yazarlardan biri. İlk kitabı 'Sonsuzluğa Uzanan Köprüler: Matematiğin İnsani Yönü' ile okuyucuya matematiğin dilini anlatan yazar, *İDünyayı Değiştiren Beş Denklem*' adlı kitabıyla ikinci kapıdan geçmek isteyenler için güzel bir fırsat sunuyor. İlk kitabında herhangi bir formül vermeden matematiği sevdirmeyi amaçlayan Guillen, bu kitabında söz konusu beş denklemi de okuyucuya paylaşıyor. Tabi bunu okuyucuyu asla kitaptan soğutmayacak şekilde, pastanın üzerine bir çilek ekler gibi hassas bir şekilde yapıyor.

17. ve 20. yüzyıl arasında keşfedilen beş önemli yasayı (Evrensel kütleçekimi yasası, hidrodinamik basınç yasası, elektromanyetik indüklenme yasası, termodinamiğin ikinci yasası ve özel görelilik teorisi) elen alan Guillen, bilim tarihinin önemli kilometre taşlarını biyografik bir sesle okuyucuya anlatıyor. Kitapta, hastalık derecesinde sevgiye muhtaç yalnız bir adam; dağılmış bir aileden gelen ve duygusal çöküntü uğramış bir deha; yoksulluk çeken, iyi öğrenin görmemiş dindar bir genç; çok tehlikeli bir dönemde yaşayan yumuşak sesli bir adam ve liseden kovulmuş bir çökbilmiş olarak tanımlanan başlıca beş önemli bilim insanının* hayatından önemli kesitler sunuluyor. Tarihe damgasını vuran bu isimlerin çağdaşlarını hayatına da aynı incelelikle dokunuluyor.

Elbette kitapta bahsedilen denklemlerin çözülmesi ve detaylı şekilde anlaşılması akademik bir birikim gerektiriyor. Ancak Michael Guillen, bu denklemlere giden yolun Ay neden dünyaya düşmüyör? Uçaklar nasıl

uçuyor? Yüne sürtülen kehribar saman parçalarını neden çeker? gibi çocukça sorularla başladığını göstererek okuyucuya ilk teması başarılı bir şekilde kuruyor ve bu mesafeyi ilerleyen sayfalarda da kuruyor.

İnsanın ve evrenin varoluş ve yok oluş serüvenini beş büyük denklem üzerinden açıklayan *Dünyayı Değiştiren Beş Denklem*, bugün bizim emrimize amade olan denklemlerin, oldukça zor hayatların ve yoğun bir çalışmanın ürünü olduğunu göstermeyi de ihmal etmiyor. Doğadaki oldukça net fizik ve matematik kurallarına karşılık, insanlığın tahmin edilemez ve çalkantılı ilişkilerini de gözler önüne seriyor. Michael Guillen, bu kitabında doğal olarak Batı ve Orta Avrupa odaklı bir bilim tarihi anlatıyor ancak gözden kaçırdığı bir detayı eklemekte fayda görüyorum; Kendi geliştirdiği takma kanatlarla uçan ilk insan olan 17. yüzyıl bilgini Hezârfen Ahmed Çelebi, ikinci bölümde yer almayı pekâlâ hak ediyordu. ■

* Isaac Newton, Daniel Bernoulli, Michael Faraday, Rudolf Clausius, Albert Einstein

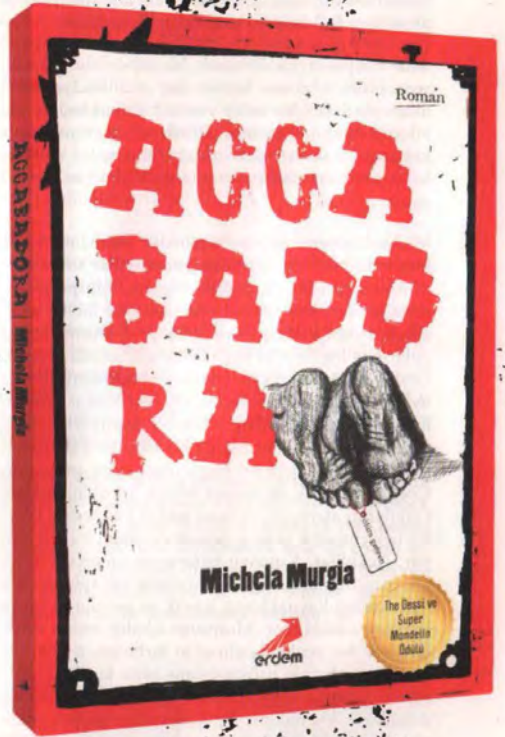
Dünyayı Değiştiren Beş Denklem
Michael Guillen
Çev.: Gürsel Tannöer
TÜBİTAK Yayınları

“Michela Murgia'nın
kaleminden...”

“Son derece çarpıcı... Okurken
inanılmaz zevk aldım!”
Miranda Sawyer-Radio Four.

“Bu roman güzel yazılmış gerçek
bir mücevher. Çok iyi koterılmış.”
Liz Jensen, Radio Four.

The Dessi ve Supermondello
ödüllü, yirmiden fazla dile
çevrilen Accabadora
şimdi Türkçe'de...

f /erdemyayingrubu
t /erdemyayingrubu
t /erdemyayingrubu

Dağıtım: Sedir Yayınları A.Ş.
Telefon: 0212 486 34 00

erdemyayinlari.com

kitap ve kültür dergi okumak yaşamaktır

erdem
YAYIN GRUBU

DÜNYA BİR ADADIR

Ümit Yaşar Özkan

Robinson Crusoe çocukluğumuzun kahramanlarından biriydi. Issız adada hayatta kalmaya çalışırken yaşadığı maceraları heyecanla okurduk. Robinson'un Cuma'yla kurduğu efendi-köle ilişkisinin farkında değildik. Dağarcığımıza henüz sömürge, sömürgeci gibi kavramlar girmemişti. Üstelik Hay Bin Yakzan'ı, Sineklerin Tanrısı'nı ve Touriner'in Cuma'sını duymamıştık bile. Öteki ada hikâyelerini okudukça Robinson'u sorgulamaya başladık.

Ada dünyanın küçültülmüş bir modelidir aslında, ıssız olsun olmasın hemen her ada hikâyesinden dünyaya dair çıkarımlar yapmak mümkün, bu tür hikâyeler aslında insanın tabiatla ve diğer insanlarla kuracağı ilişkilere dair ahlaki önermeler içeriyor hatta adalıların hikâyelerinde bu ilişkilerin provası yapılıyor sanki.

Michael Morpurgo'nun 'Balinalar Geldiğinde' adlı kitabı dilimize ilk yayımlanışından yıllar sonra çevrimişi çarpıcı bir ilk gençlik romanı. Morpurgo gizemi, macera duygusunu ve insana dair büyük mevzuları ustaca kaynaştırmış. Olaylar 2. Dünya Savaşı yıllarında İngiltere'ye bağlı Scilly adalarında geçiyor. Gracie ve Daniel iki iyi arkadaş, yetişkinlerin bütün uyarılarına, korkutmalarına rağmen Kuşçu diye bilinen münzevi bir adamla dostluk kuruyorlar. Kuşçu tanıdıkça onun hiç de büyüklere anlattıkları gibi tehlikeli, lanetli bir kaçık olmadığını anlıyorlar. Çocuklar merak ve cesaret ederek yetişkinlerin önyargılarını aşıyorlar. Savaşın patlak vermesiyle olaylar beklenmedik şekilde gelişiyor, tempo hiç düşmüyor. Çocuklar, Kuşçuyu tanıması ve onunla dostluk kurması olsalar da bazı soruların cevaplanmaması olmasından kaynaklanan merak ve gerilim duygusu hikâyeyi sürüklüyor. Morpurgo işlediği bütün temaları öyle bir yerden bağlıyor ki birbirine, o noktada insanın iradesiyle iyilikten yana tavır koyarak dünyanın gidişatını değiştirebileceğine inanıyoruz. Adalıların inandıkları ve korktukları lanete mantıklı bir açıklama getirilmiyor tam aksine neredeyse metafizik bir gerçekliğe bağlanıyor bu lanet, bunun okurken beni rahatsız ettiğini söyleyemem neticede 'Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste' diyen bir kültürden geliyoruz. Elbette okur isterse bu lanete mantıklı bir açıklama getirebilir: Dünyaya hırsla, acımasızca saldıran insanoglu bu hırsın faturasını da bizzat ödeyecektir. Samson ada ahalisinin yaşadıkları ister istemez 1910 yılında Osmanlı döneminde

Bu sırada yattığı yerde yine kıpırdadı. Yaşlı adam etrafına bakındıktan sonra devam etti. 'Aynı bunun gibiydi, neredeyse tıpatıp aynı. Gün doğduğunda tüm ada halkı sahilde toplanmıştı ama hiç kimse bize yardım etmiyordu... Babam bile. Peki, neden biliyor musun Gracie?' Başımı iki yana salladım. 'Anlatayım da dinle. Çünkü açıklarda başka balinalar da vardı ve karaya vurmuş olan arkadaşları yardım çığlıkları attıkça, onlar da gitgide sahile yaklaşıyorlardı.

Arka Kapak / Michael Morpurgo - Balinalar Geldiğinde

yaşanan trajik bir hadiseyi çağırıyor: İstanbul'dan hayırsız adaya sürülen köpekler. Bu köpeklerle dair iç acıtıcı tanıklıklar var, İstanbul halkının Hayırsız Ada'dan gelen feryatları ölene kadar unutamadığı ve daha sonra gerçekleşen birçok felaketin köpeklerin kargısına bağlandığını da biliyoruz.

Bilinmezliklerle kuşatılmış ve keşfedilecek sırlarla dolu, adına dünya dedimiz bu adada birbirimizi tüketmeden yaşayabilmek için 'artık yeni şeyler söylemek' ve duymak lazım. Tıpkı Morpurgo gibi. ■

Balinalar Geldiğinde
Michael Morpurgo
Tudem Yayınları

KOCAMAN KOMİK BİR AİLE

Sevinç Şahin

Benim Komik Ailem Büyüyor
Chris Higgins
Nemesis Çocuk

Dünya küreselleşti; kocaman bir köy adeta. Dünyanın bu kadar küçülmesine inat, insanlar birbirlerinden daha uzak yerdedir. Aile, arkadaşlık, dostluk gibi kurumların içinin boşaldığı bir dünya burası artık. Özellikle, aile dediğimiz; toplumu meydana getiren kurumların en küçüğü ama en önemlisi olan kurumun dünya genelindeki hâli, herkesi endişelendiriyor. Bu endişe ile siyasetçiler, toplum bilimciler, sosyologlar, eğitimciler ve dünyanın daha yaşanılabilir olması için çaba sarf eden herkes, bu konuda bir şeyler yapma gayretine girmiş durumda. Dünya fark etti ki aile olmazsa sağlıklı birey yok, dolayısıyla sağlıklı toplum yok.

Komik Ailem Serisi, dört kız evlada, altı toruna sahip, yüreği çocuk kalmış İngiliz yazar Chris Higgins'e ait. Aslında 6 kitaptan oluşan serinin ilk 3 kitabı Nemesis Kitap tarafından, Burcu Arman çevirisiyle yayınlandı. Kitabın görselleri orijinal. Serinin tamamı, ana karakter Mattie'nin gözünden, kendisi ve ailesinin yaşantısından kesitler anlatan hikâyelerden oluşuyor. Oldukça sade bir dille yazılmış. Cümleler kısa, tasvirler basit.

Mattie'nin iki kız, iki de erkek kardeşi, ev hanımı bir annesi, ressam ve heykeltıraş bir babası, sık sık

onları ziyaret eden yalnız bırakmayan büyükbaba ve büyükanne var. Mattie'nin ailesi geniş bir aile. Günümüzde, özellikle de batı toplumlarında çekirdek aileyi bile görmek zorlaşmışken yazarın hikâyesinin kurgusunu geniş bir aile üzerine oturtması oldukça önemli. Aile içindeki hiyerarşi ve dayanışma, var olan mı, olması istenene bir işaret mi diye düşünmeden edemiyorsunuz. Kitap olağan günlük hadiselerden oluşuyor; Mattie'nin endişeleri, büyükanne ve büyükbabanın aile içindeki olaylara etkisi, hepsi ayrı karakterde beş çocukla başa çıkmaya çalışan anne ve baba. Üstelik bu geniş aileye yeni bir üye daha katılmak üzere... Çocukların okul, sokak ve aile üçgeninde yaşarken karşılaştıkları sorunlar ve ailenin bu sorunlar karşısındaki tutumları yol gösterici olabilir. Bu açıdan bakılırsa bu eserlerin biraz da ebeveynler için yazıldığını söyleyebiliriz.

Son zamanlarda edebiyat dünyasında seri halde yazılmış eserleri daha sık görmeye başladık; bir ana karakter ve bu ana karakterin olağan, günlük halleri. Hemen hepimizin başına gelebilmesi muhtemel olaylar zinciri. Çok tanidik, çok güncel hadiseler. Bu tarz eserlerin revaçta olmasının nedenlerinden birinin, kurgu sıkıntısını azaltması olduğunu söylemek mümkün. Seriyi bir ana karakter atadıktan sonra o karakter üzerinden olaylar zinciri oluşturmak yazara büyük kolaylık sağlıyor.

Nemesis Kitap, serinin devamını getirecek mi bilmiyoruz. Bize kalırsa serinin diğer eserlerini de okumak isteriz. Komik Ailem özellikle okumaya yeni heveslenmiş çocuklar için seçilebilecek hele de çocuk kitaplarında öğreticilik arayan ebeveynler için gönül rahatlığıyla alınabilecek bir eser. Komik bir aileyi tanımak çocuklar için cezbedici olabilir. ■

Benim Komik Ailem
Chris Higgins
Nemesis Çocuk

Benim Komik Ailem Tatilde
Chris Higgins
Nemesis Çocuk

GENÇLİK BAŞIMDA DUMAN

Tuğçe Nida Sevin

İsla ve Mutlu Son
Stephanie Perkins
Çev.: Aslı Tümerkan
Yabancı Yayınları

İsla (Ayla diye okunduğunu hatırlatmak isteriz) ufak tefek, sessiz sakin bir kız ve liseye başladığından beri, yani son üç senedir uzun boylu, sanatçı ruhlu ve popüler çocuk Josh'a âşık. Tabii ki uzaktan uzağa. Lise son sınıf öncesi New York'ta yaşadıkları tesadüfî bir karşılaşma, aralarındaki ilişkinin başlangıcını ateşliyor ancak görül- len o ki İsla'nın rüyalarındaki ilişkiyi yaşaması o kadar da kolay değil. İsla ve Josh'ın ilerleyen arkadaşlıkları, onun en yakın arkadaşı Kurt ile arasının açılmasına ve İsla'nın kendisini ve geleceğini sorgulamasına yol açıyor.

Perkins'in merak uyandırıcı ve zeki karakterleri fazlasıyla gerçekçi ve zaman zaman aldıkları kararlar da onların ne kadar bizlerden biri olduğunu kanıtlıyor. Barcelona'ya yapılan izinsiz bir hafta sonu seyahatinin sonunda yakalanmaları, Josh'ın okuldan atılmasına neden olduğunda uzak mesafeli bir ilişkiye dayanmak için ikili ellerinden geleni yapmaya çalışıyorlar. Fakat çoğu zaman olduğu gibi sorunlar yine kişisel problemlerden baş veriyor ve İsla'nın güvensizlikleri ilişkilerini zora sokuyor.

Bu sıcak romanda "Mutlu Son" tabii ki tahmin edilebilir ancak bu ilk aşkın heyecanını, endişelerini ve tüm güzel-liklerini ta içinde hissetmenize kesinlikle engel olmuyor.

Her Şey
Nicola Yoon
Çev.: Funda Tatar
Pena Yayınları

Aşkın sizi öldürebileceğini bilseydiniz, yine de onu sa- dece bir kere bile olsa yaşamak için riske girer miydiniz?

Madeline Whittier, Yoon'un son derece şiirsel yazılmış romanı Her Şey'in kahramanı ve onun için dış dünya tehlikelerle dolu: Virüsler, alerjenler, bakteriler, havada dolaşan öldürücü partiküller... O, çok nadir görülen bir hastalıktan mustarip; SCID yani şiddetli ve birleşik bağışıklık yetersizliği. Anlayacağınız Madeline kalesine hapsedilmiş bir prenses. Son 17 senedir evinden hiç çıkmamış. Birilerinin onu ziyaret edebilmesi için oldukça detaylı bir muayeneden geçmesi ve en az bir saat hava kilidi olan bir odada anırma için beklemesi gerekiyor, hal böyle olunca tüm arkadaşları sanal ortamdan. Ta ki bir gün yan evlerine Oliver, diğer bir deyişle Olly taşındığını camdan görene kadar.

Birbirlerini camdan cama izledikleri günleri el işaretleri ve e-posta adreslerinin verilmesi izlemiş ve 21. yüzyıl flörtleşmesi başlamıştı. Her şey son derece zarsız ilerli- yor gibiydi, ne de olsa annesi böyle bir şeyi bilse asla izin vermezdi. Ancak bir gün Olly'nin babasının şiddetine şahit olan Madeline kendisini tutamaz ve araya girmek için evden dışarı fırlayarak hayatının en büyük riskini alır, Olly'ye âşık olmaktan bile daha büyük bir risk...

TEKİNSİZİ YENİDEN KEŞFETMEK

Kargalar Meclisi
Leigh Bardugo
Çev.: Ömer Mülazım
Novella Dinamik

Sevilen gençlik edebiyatı serisi Grisha Üçlemesi'nin yazarı Leigh Bardugo, farklı etnik köklürlere ait bir dizi uyumsuz genci konu alan fazlasıyla sürükleyici Kargalar Meclisi ile geri döndü. Bu romanında Bardugo, Grisha Üçlemesi'ndeki evreni genişletmiş, Rönesans sonrası kuzey Avrupa'yı çağrıştıran, teknolojinin büyüyle harmanlandığı ülkeler yaratmış. Kitabın sonuna kadar sayfaları heyecanlı çevirip, ikinci kitabı merakla beklememek imkânsız.

Görünmez
Andrea Cremer, David Levithan
Çev.: Gizem Yeşildal
Pegasus Yayınları

Görünmezlikle lanetlenmiş bir çocuk olan Stephen ve onu görebilen tek kız Elizabeth'in aralarındaki duygusal ilişkiyi konu alan Görünmez, fantazyaya unsurlarını bir kenara bırakınca hepimizin yaşadığı sevgiye duyulan ihtiyacı ve ait olma arzusunu oldukça hassas bir ilişkiyle anlatıyor. Günümüz dünyasında geçen, romantizm ve fantazyaya karışımı bu roman, son derece başarılı bir kurguya sahip, David Levithan'ın zekice kullandığı kaleminden de nasibini fazlasıyla almış diyebiliriz.

Bilimkurgu, fantastik ve gotiğin cazibesi tekinsiz olanı teklifsizce bizim alıştığımız dünyaya buyur etmeleri, karıştırmaları, bildiğimiz gerçeklikle bilinmeyeni keşistirmelerinden kaynaklanıyordu. Başka bir gezegen, terk edilmiş bir şato ya da bizzat insanın kendisi tekinsizin yurdu hâline gelebiliyordu. Fakat bu yolları fazla kullanınca tekinsize varmak için başka yolları arşınlamaya ve ayak basılmamış tehlikeli topraklar aramaya çıktı hayal kâşifleri. Tuhaf kurgu (weird-fiction), sanki tam da bu noktada keşfedildi.

Bilimkurguda bilişsel olan, fantastik kurguda ise büyüye bağlanan tekinsizlik hissi, tuhaf kurguda kesintisiz bir müphemlikten beslenir.

Amerikalı Kelly Link'in *Tuhaf Şeyler Oluyor* ve İsveçli Karen Tidbeck'in *Zeplin* kitabındaki hikâyeler, bize olup biten garip hadiselerle dair doyurucu bir açıklama sunmazlar. Tuhaf şeyler olmaktadır ve olup bitenlerin sebebi muamma olarak kalacaktır. Kelly Link'in hikâyelerinde tekinsizlik ürpertici ve rahatsız edicidir. Neredeyse bir çeşit postmodern gotiktir. Zaman zaman masallara, mitolojiye uzanır. Karen Tidbeck'te ise kitabın adından da anlaşılacağı gibi steampunk bilimkurgu havası vardır. Aslında Tidbeck, memleketlisi Selma Lagerlöf'ü de hatırlar. Türkiye'de bir neslin Nils Holgerson'la tanıdığı Nobelli Lagerlöf'ün hikâyelerinde İskandinav mitolojisi ve pagan folkloruyla Hristiyanlığın birleştirdiği görülür. Tidbeck de bu pagan folklor unsurlarını günceller, günümüze taşır. *Zeplin* kitabına girmemiş Kayıp Rihim sitesinde bulabileceğiniz Hayalet Yazar hikâyesi de büyü ve modern edebiyata ait meselelerin birbirine ilmeklendiği bir hikâyedir. Masal anlatıcılarının çoğunun kadın olduğu düşünülürse bizi tekinsizin keşfedilmemiş karanlık coğrafyasıyla yüzleşmeye çağıran modern masalcıların da kadın olması dikkate değerdir.

Karin Tidbeck

CHRONIC

2015 | Dram | 93' | İngilizce | 06 Mayıs 2016

Hazırlayan: A. Rıdvan Can

Chronic, bir bakımevinde ölüm döşegindeki hastalarla ilgilenen bir erkek hemşirenin portresini çiziyor. David; zorlu, talepkâr mesleği gereği bir yandan hastalarıyla yakınlaşmak zorunda kalırken bir yandan da duygusal açıdan tükenmektedir. Özel hayatında çekingen, beceriksiz ve muhtaçtır. Omuzlarındaki yük dayanılmaz hale geldiğinde, yüzünü geçmişe dönmek zorunda kalacaktır. 2015 Mayıs'ında Cannes'da en iyi senaryo ödülüyle dönen filmde hikaye işleniş tarzı dikkat çekmekte...

ANA YURDU

2015 | Dram | 96' | Türkçe | 13 Mayıs 2016

"Ana Yurdu", annesine duyduğu sevgi ve nefret hisleriyle arafta kalmış bir kadının kendinden ödün vermeden portresidir. Nesrin, romanını bitirmek ve yazar olma hayallerini gerçekleştirmek için, kısa süre önce ölen anneannesinin İç Anadolu'daki boş köy evine taşınır. Ama gün be gün muhafazakarlaşan annesi Hali-se'nin beklenmedik ziyareti ve tüm ısrarlarına rağmen dönmeyi reddetmesiyle birlikte Nesrin'in yazma denemeleri ve köy hayatına dair kurduğu hayaller suya düşer. Bu iki kadın, birbirlerinin iç dünyalarındaki en kuytu köşelerle yüzleşmek zorunda kalacaktır.

Film; Venedik Film Festivali başta olmak üzere İstanbul ve Adana Altın Koza'dan önemli ödüllerle dönerek Türkiye Sineması adına geçtiğimiz yılın en dikkat çeken filmlerinden biri olmayı başarmıştı.

HITCHCOCK TRUFFAUT

2015 | Belgesel | 79' | İngilizce, Fransızca, Japonca
13 Mayıs 2016

Bir sanat dalının yöneldiği istikamete azami derecede etki eden iki yönetmen, Alfred Hitchcock ve François Truffaut. İkisi arasında kurulmuş bir köprü var: Truffaut'nun Hitchcock'la 3 gün boyunca yaptığı söyleşiden derlediği, 1966 yılında yayımlanan kitabı Hitchcock'a Göre Sinema. Kent Jones'un belgeseli Hitchcock/Truffaut, bir soru soruyor sinemanın hâlihazırdaki büyük yönetmenlerine: "Bu kitap sinemaya bakışınızı nasıl etkiledi?" Fincher, Schrader, Scorsese, Assayas, Bogdanovich ve pek çok isim, yılın heyecanla beklenen belgeselinde iki büyük yönetmene saygı duruşunda bulunuyor.

THE ANGRY BIRDS

2016 | Animasyon | 99' | İngilizce, Türkçe Altyazılı
13 Mayıs 2016

Sevilen bilgisayar oyunundan beyazperdeye uyarlanan Angry Birds filmi, animasyon departmanlarının iki gedikli ismi Clay Kaytis ve Fergak Reilly ikilisinin ilk yönetmenlik deneyimi olacak. Filmin senaryosuna ise Simpsonlar başta olmak üzere pek çok animasyon projesinde kalem oynatmış olan Jon Vitti imza atıyor!

iTunes'DA BU AY

CASUSLAR KÖPRÜSÜ

2016

Tom Hanks varsa ben de varım diyenler soğuk savaş döneminde geçen bu sürükleyici casus değişimi hikayesine buyursunlar. Bir başyapıt...

THE GUNMAN

2016

Sean Penn'in muhteşem oyunculuğuyla yine şaşırtmadığı bu film, fakir ülkelerin zengin kaynaklarının büyük şirketlerce sömürülmesini anlatıyor.

PAWN SACRIFICE

2015

Soğuk savaş döneminde ünlü Amerikan satranç ustası Bobby Fischer'in sıradışı deha ve delilik öyküsünü Tobey Maguire'in performansıylay izleyin.

İYİ BİR DİNOZOR

2016

Şu meşhur meteor dünyaya çarpmadı ve dinozorlar hayatta kaldılar. İyi bir dinozor çocuklarınızla beraber vakit geçirmek için iyi bir seçim.

ALİ İPAR: GAYRİ RESMİ SİNEMA TARİHİMİZDEN BİR PORTRÉ

Barış Saydam

TÜRK SİNEMASI ARAŞTIRMALARI

tsa.org.tr

Geçtiğimiz yıl vefat eden Ali İpar tek filmlik bir uzun metraj kariyeri olmasına rağmen, Türk sinema tarihinin önemli aktörlerinden biridir aynı zamanda. Ali İpar'ın babası Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk sanayicilerinden meşhur Şeker Kralı ya da adı daha sonra "Atatürk'ün Mühürhidi" olarak da anılan Mehmet Hayri Rüştü'dür. Hayri Bey, Birinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte ordudaki görevinden ayrılarak ticarete başlar. 1925 yılında Kazım Taşkent ve Şakir Kesebir'le birlikte Trakya Şeker Fabrikaları'nı kurar. Şeker işinden büyük kazanç sağlayan İpar Ailesi, gelirlerini gayrimenkul alanında değerlendirir. Önce Beyoğlu'ndaki meşhur Mısır Apartmanı'nı, sonra da Cemil Topuzlu'nun Çiftelavuzlar'daki köşkünü, Teşvi-kiye'deki Park Apartmanı'nı satın alırlar. 1934'teki soyadı kanunundan sonra aile İpar soyadını kullanır. İpar Ailesi'nin bir peri masalını andıran yükseliş hikâyesi, İkinci Dünya Savaşı başlayana kadar sürer. Savaşın patlak vermesiyle birlikte İpar ailesi de Amerika'ya yerleşir.

Ali İpar, Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra eğitimi-

ne Kaliforniya Üniversitesi'nde devam eder. Amerika'dayken sinemayla yakından ilgilenir. 1948 yılında William Rowland'ın yönettiği *Woman in the Night* filminin senaristlerinden biridir. Filmin çekimlerinde tanıştığı Amerikalı ünlü oyuncu Virginia Bruce ile evlenir.

İlk renkli Türk filmi

Ali İpar, ailesiyle birlikte İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye dönüş yapar. Dönüşüyle birlikte askere alınır. Askerliğini tamamladıktan sonra ise, Türk sinemasına ismini yazdıracak renkli film çalışmalarına başlar. 1951 yılında "ilk renkli Türk belgeseli" unvanına sahip olan *Bir Şehrin Hikâyesi* isimli belgeseli çeker. Belgesel, 1954 yılında Berlin Film Festivali'nde gösterilir. İpar'ın esas başarısı ise *Bir Şehrin Hikâyesi*'nden çok, başrolünü eşi Virginia Bruce ile Kenan Artun'un paylaştığı *Salgın* filmi olur. *Salgın*, her ne kadar Muhsin Ertugrul'un yönettiği *Halıcı Kız*'dan sonra vizyona girmiş olsa da çekilen ilk uzun metrajlı kurmaca renkli Türk filmidir. Daha önce 1948 yılında

Baha Gelenbevi, *Çıldırın Kadın* filminde, filmin tek sahnesinde, renkli çekim yapar. Turgut Demirağ'ın sahibi olduğu AND Film'in girişimiyle Türkiye'nin ilk animasyon/çizgi film denemesi olan *Evvel Zaman İçinde*, 1951 yılında tamamlanır. Eğer tür olarak animasyonu da işin içine katarsak, esasında Türkiye'de çekilen baştan sona ilk renkli uzun metrajlı film *Evvel Zaman İçinde*'dir. Ancak film bitirildikten sonra laboratuvar işlemleri için gönderildiği Kaliforniya'dan bir daha gelmez. Film, Kaliforniya'daki laboratuvarı kaybolur. Filmden geriye on dakikalık bir bölümü, eskizleri ve lobileri kalır.

Bu iki öncül denemeden sonra Ali İpar'ın yönettiği *Salgın*, sinemamız için bir ilk olur. İpar, Türkiye'ye döndükten sonra tanıştığı ve belgeselde birlikte çalıştığı İlhan Arakon'la birlikte *Salgın*'a başlar. *Salgın*'ın hikâyesi, bir kentte salgın bir hastalığın çıkması üzerine kurulur. Ali İpar, Atilla Dorsay'la konuşmasında filmin zorlu çekim şartlarını şu şekilde özetler: "Senaryo ve diyaloglar benimdi, ama ben filmi İlhan Arakon'un filmi sayıyorum. İnanılmaz teknik zorlukları yenerek, o günün şartları altında, imkânsız şeyleri yaparak bu filmi tamamladı. Küçük, 16 mm.'lik bir el kamerasıyla çekti. Bir ara bir Singer dikiş makinesi motorunu tecrübe ettik. Makine kurma olduğu için azami 28 saniyelik çekim yapılabiliyordu. Ben senarist olarak oturup sahneleri 28 saniyeyi geçmeyecek şekilde baştan yazıyordum. Tam bir macera oldu..." (Atilla Dorsay, *Yüzyüze*, Çağdaş Yayınları, 1986)

Filmin gösterim süreci

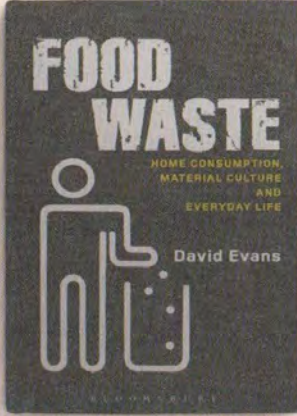
Filmin çekimi dışında, gösterime girme süreci de ayrı bir macera konusudur. Dönemin gazeteleri, İpar'ın "renkli çektiği" filmi büyük bir heyecanla karşılayıp manşetlerine çıkarırlar. Ancak aynı yıl Muhsin Ertuğrul da boş durmaz. *Salgın*'ın çekildiği yıl, Ertuğrul da Doğan Kardeş Yayınları'nın yapımcılığında *Halıcı Kız* filminin çekimlerine başlar. İlhan Arakon, Burçak Evren'le yaptığı söyleşide, *Halıcı Kız*'ın çekimlerinin kendilerinden daha sonra başladığını şu şekilde açıklar: "Biz *Salgın* filmine daha önce başladık. (...) *Salgın* filmi çekerken, bir gün sete Ali İpar'ın teyzesi olan Ayşe Hanım ile onun kocası Kazım Taşkent geldiler. Ayşe Hanım renkli film çektiğimizi görünce, eşi olan Kazım Taşkent'e dönüp, yarı şaka yarı ciddi 'siz niye bir film çekmiyorsunuz' dedi. Bunun üzerine Kazım Taşkent süratle harekete geçerek Muhsin Ertuğrul'a bir film ısmarladı. Ellerinde zaten *Halıcı Kız* vardı ve onu çektiler. Biz *Salgın*'ı Amerika'ya laboratuvar işlemleri için gönderirken, onlar daha hızlı davranıp filmlerini Avrupa'da yıkatıp bizden önce gösterime soktular." (Altıyazı, Sayı 18).

Hem Arakon'un söyleşisinden hem de dönemin basınından takip edebildiğimiz kadarıyla Ertuğrul, çekim tarihi olarak İpar'dan sonra filminin çekimlerine başlasa da filmi bitirdikten sonra laboratuvar işlemleri için Almanya'ya yollar. Bavaria Stüdyoları'nda filmin laboratuvar işlemleri tamamlanır. Bir yönetmen laboratuvar için Amerika'ya, diğeri ise Almanya'ya tercih etmiştir. Filmlerin yılanma sürelerini etkileyecek bu kritik tercih dışında, Ertuğrul'un filminin yurtdışına çıkış işlemleri de daha hızlı tamamlanır. Cumhuriyet Arşivi'ndeki resmi belgelere göre, *Salgın* filminin banyo edilmek üzere yurtdışına çıkışına dair izin belgesi 6 Kasım 1952 tarihinde onaylanır. Muhsin Ertuğrul'un *Halıcı Kız* filmi ise aynı izni 30 Temmuz 1952 tarihinde alır. Dolayısıyla hem izin alma hem de filmin banyo edilmek üzere yurtdışına çıkışına dair izin belgesi 6 Kasım 1952 tarihinde onaylanır. Muhsin Ertuğrul'un *Halıcı Kız* filmi ise aynı izni 30 Temmuz 1952 tarihinde alır. Dolayısıyla hem izin alma hem de filmin banyo edilmek üzere yurtdışına çıkışına dair izin belgesi 6 Kasım 1952 tarihinde onaylanır. Muhsin Ertuğrul'un *Halıcı Kız* filmi, 13 Nisan 1953 tarihinde Taksim'deki Atlas Sineması'nda gösterime girer. *Salgın*'ın gösterim tarihi ise 15 Aralık 1953 olur. Böylece "Mevsimin İlk Renkli Türk Film" manşetleriyle bittiği duyurulan *Salgın*, *Halıcı Kız*'dan sonra vizyona girdiği için "resmi olarak" Türkiye'de vizyona giren ikinci renkli Türk filmi olarak hatırlanır. ■

tsa Türk Sineması Araştırmaları

Bilim ve Sanat Vakti
Türk Sineması Araştırmaları
birimi tarafından hazırlanmıştır.

Food Waste Home Consumption, Material Culture and Everyday Life
David Evans

Son yıllarda yiyecek israfı konusu politik ve kamusal ajandalarda ilk sıralarda yer almaya başladı. Fakat bugüne dek aktivist yaklaşımları ve kampanyaları destekleyecek nitelikli bir analiz hiç yapılmadı. Küresel konuları incelemek için etnografik malzemeler kullanan Food Waste, geniş kitlede tüketim yapanlarla ev tüketicilerini inceleyerek yiyecek israfının arka planında yatan süreçleri ortaya çıkarıyor. Ev tüketicilerinin karmaşık ve çelişkili günlük hayat dinamiklerini inceleyerek artan yiyeceklerin yaşamlarının neden çöp kovaşında sona erdiğini irdeliyor. Bu soruna yenilikçi çözümler getiriyor. Tüketim üzerine yapılan çalışmalardan ve materyalizmden ilham alan, günlük ev hayatlarını sosyal perspektiflerle inceleyen kitap yiyecek israfı probleminin gerçek yüzünü anlamamızı sağlıyor; sizi çözüme yaklaştıran önerilerde bulunuyor. Yazar David Evans, tüketim, gıda, coğrafya, antropoloji ve sürdürülebilirlik konularına odaklanmış bir sosyolog ve Manchester Üniversitesi'nde çalışmalarına devam ediyor.

My Journey to Chaplin
Patrick Roth

Charlie Chaplin'in 125. doğum günü nedeniyle 2014 yılında yeniden basılmış harika bir kitap, sürükleyici bir otobiyografi! Her şey karanlıkta başlar: Sinema için büyük bir heyecan duyan çocuk, Chaplin'i izlemek için kanepeye kıvrılır, on üç yaşına geldiğinde (Charlie Chaplin'in kızı) Geraldine Chaplin gibi görünen kıza aşık olur, 22 yaşındaki sinema öğrencisiyken Encore sinemasının karanlığında City Lights (Şehir Işıkları, 1931) ile ilk defa karşılaşır ve büyülendir. My Journey to Chaplin, tam olarak büyük bir tutkunun hikayesi! Roth'un hayat boyu City Lights gibi bir şaheseri ortaya çıkaran kişi için beslediği sevgi ve hayranlığı anlatıyor. Yıkık dökük bir Los Angeles sinemasında filmlerini izlemekten sadece elden bir mektup iletebilmek için Şarlo'nun İsviçre Vevey'deki evinin kapısına dek uzanan yolcuğun hikayesi bu. Sadece sinemanın değil bütün bir dünya sanat tarihinin büyük isimlerinden biri olan Şarlo için yazılmış kişisel bir saygı duruşu.

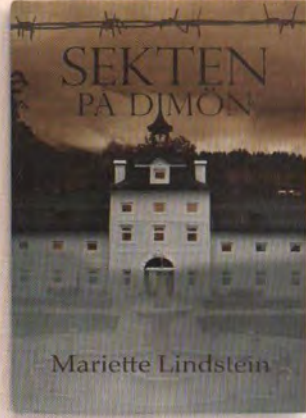
ORADA BİR KİTAP VAR UZAKTA

Fyrvokterne
Inga H. Sætre

Mökkajentene karikatür serisi ile tanınan Norveçli yazar, illüstratör Inga Sætre, Fallteknikk resimli kitabı ile Brage Prize ve Norwegian Department of Culture's Literary Prize'a layık görülmüştü. Başarılı yazar Inga Sætre, Fyrvokterne (The Lighthouse Keepers) ile okurlarına deniz, arkadaşlık ve sahip olunan şeylerin yeterliliği hakkında özgün, son derece sürükleyici, heyecan verici ve elbette kuzeyli masalları tadında bir hikâye sunuyor.

Çok uzak denizlerden birinde, bir adada iki kadın ve bir koyun yaşar. Sølvi ve Astrid çorak kayalardan elde edebildiklerini yiyerek geçinirler. Bir gün kapılarını, elinde büyük bir bavulu olan, düzgünce taranmış saçlı bir adam çalar. Bavulundaki eşyaları adayı ona devretmeleri karşılığında satmak ister. Kendisi için çok da kârlı olmadığını düşündüğü bu anlaşmadan sonra kadınlara adayı ondan kiralayabileceklerini söyler. Fırsat, hallerinden her zaman memnun olan Sølvi ve Astrid'in ayağına gelmiştir. Asıl soru adayı kimin terk edeceğidir.

Sekten på Dimön
Mariette Lindstein

Mariette Lindstein, Scientology Tarikatı'nın kontrolü altında geçen 25 yılın ardından, harika bir gerilim üçlemesi ile karşımızda: The Fog Island Trilog. Üçlemenin ilk cildi ise Sekten på Dimön (The Cult On Fog Island). Pulitzer ödüllü Amerikalı yazar Lawrence Wright tarafından yaşadığı istismarları anlatmaya teşvik edilen Lindstein, okurunu nefes kesici bir kurguyla buluşturuyor.

Sofia Bauman, kütüphane görevlisi olma arzusuyla sorunlu erkek arkadaşından uzakta bir yaşam kurmak ister. Franz Oswald'ın New Age öğretilerini dinlemek üzere Sis Adası'na gelir. ViaTerra akımının kurucusu Franz Oswald ise Armani takım elbiseli bir Darth Vader'dır. Franz'ın görüşleri Sofia'yı ele geçirir ve kendini Franz'ın kütüphaneden sorumlu çalışanı olarak bulur. Yaz yaklaşırken adaya çöken sis, adanın etrafını çeviren elektrikli teller ve dört bir yandaki kameralar ile normal hayata dönüş yolu Sofia için bir kabus dönüşür. ViaTerra dünyasından normal hayata dönen hiç kimse olmamıştır.

KİTAP VİTRİNİ

Hatice Yalçın

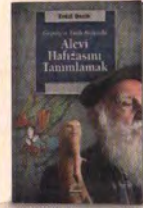
Gölge Şehir
Ransom Rigg
Çev.: Aslı Dağlı
İthaki Yayınları

Fantastik edebiyata yepyeni bir soluk getiren Bayan Peregrine'in Tuhaf Çocukları kitabının bu devam cildi tüm dünyada daha da çok sevildi. Her biri başka bir tuhaflığa sahip 10 çocuğun canavarlarla olan mücadelesi devam ediyor. Bu ciltte de romana eşlik eden fotoğraflar var.

Türk Seri Katiller
Sevinç Yavuz
Profil Yayıncılık

Okuması zor ama yine de sürükleyici bir kitap bu. Yavuz, toplumun bilinçaltından fışkıran şiddeti, cinayetleri, sıradan insanların hangi motivasyonlarla seri katil olduklarını örneklerle anlatıyor. Hepsini medyadan tanıdığımız katillerin profilleri okurları paranoyak yapacak kadar sarsıcı.

Alevi Hafızasını Tanımlamak
Erdal Gezik
İletişim Yayınları

Kutsal olanla tarihsel olanın iç içe geçtiği büyük bir hafızadır Alevi hafızası. Gezik de bu büyük hafıza içinde derinlemesine bir kazı yapıyor. Bir tür sosyal arkeoloji. Sözlü tarihle zenginleşen kitap o en büyük soruyla başlıyor: Her şey nasıl başladı?

Gizliliğin ve Gizli Toplamların Sosyolojisi
Georg Simmel
Çev.: İdil Dündar
Pinhan Yayıncılık

Sırlar, komplolar, gizemler... İnsanlık tarihinde bizi biz yapan hikayelerin bir kısmı da bunların üzerinde yükseldi. Sırlar modern zamanlarda hayatımızın ücre köşelerine sindi. Simmel, Afrika kabilelerinden küresel komplolara sırların toplumsal güçlerini çok doğru noktalardan teşhir ediyor.

Mütesebbis ve Devlet
Yusuf Alperen Aydın
Kitabevi Yayınları

Tarih, iktisat ve biyografinin şaşırtıcı bir kesişimi. "18. Yüzyılda Peksimetçibaşı Nuredin Ağanın Yükselişi" alt başlığı ile çıkan kitap bir fırıncının Bebek'te yalı inşa ederek devletlüler muntıkasına burjuva edasıyla girişini anlatıyor. Bir esnafın yaşadığı dönemin ve dönüşümünün renkli bir tarihi.

100 Şarkıda
Memleket Tarihi
Murat Meriç
Ağaçkakan Yayınları

Ağaçkakan 100'ler serisine devam ediyor. Bu kitapta müzisyenlerin tuttuğu tarihin kayıtları var. Kimi şarkılar gerçeği haykırıyor kimi gerçeğin üstünü örtüyor. Kitabın en büyük "eksisi" ise başka bir kitap olarak müjdelenmiş: Seçim şarkıları.

Yaşam Neden Var?
Nick Lane
Çev.: Ebru Kılıç
Koç Üniversitesi
Yayınları

Son yılların en güzel yayıncılık öykülerinden biri de Koç Üniversitesi oldu. Bilhassa bilim dizisi, bilime nazire yaparcasına büyüleyici metinlerden oluşmakta. Yaşam Neden Var? kitabı da bu zincirin bir parçası ve biyolojinin temel sorularına cevap arıyor.

İstanbul Bu Gece
Yine Sensiz
Selim İleri
Everest Yayınları

Selim İleri için İstanbul, asla sonu onu gelmeyecek bir anılar denizi. Bir şehrin günlük hayatını kültür tarihinin parçası kılmak ve bunu edebiyatla başarmak. İleri'nin ayrıcalığı biraz da burada. Bu kitapta İleri bizi 50'lerin misafir odalarına ve bir daha asla geri gelmeyecek anlara götürüyor.

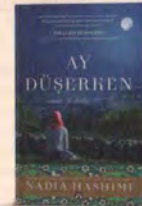
Albüm Yaprığı
Katherine Mansfield
Çev.: Perihan Sevrde
Nacak
Timaş Yayınları

20. yüzyıl başlarında İngilizce öykü dünyasının zirvelerinden biri de Mansfield'di. Otobiyografisini ustaca kurguya yediren, başka hayatları da kendi hayatı gibi anlatabilen, derinlemesine anlattığı karakterlerle dolu öyküleri sayesinde Mansfield okuruna saf bir yüzleşme hissi veriyor.

Yaşamak
Yu Hua
Çev.: Bahar Kılıç
Jaguar Kitap

Çin'in önemli romanlarından Hua imzalı Yaşamak, yıllar sonra Türkçede. Bir mirasvedinin itiraflarını anlatan roman altı kişinin hayatını bize yansıtıyor. İlk yayınlandığında Çin'de yasaklanan bu roman için Çinliler şöyle diyor: Bir hayatı okumak değil yaşamak gibi.

Ay Düşerken
Nadia Hashimi
Çev.: Mehtap Gün Ayrıl
Lemur Kitap

Kabuğunu Kıran İnci'yle kitlelere ulaşan Hashimi, Afganistan'dan dünyaya doğru genişleyen bir romanla karşımızda. Parçalanmış mülteci bir ailenin yolculuğu ve yeniden kavuşabilme ihtimali okuru sürüklüyor. Farklı ülkelerin, farklı şehirlerin ama hep aynı acının romanı...

21

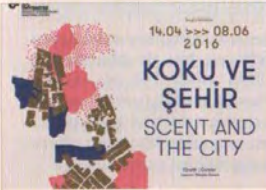
NİSAN

"YENİ BİR DÜNYA"

Emel Kurhan'ın "Yeni Bir Dünya" sergisi; yakın bir gelecekte geçen bir hikayeyi anlatıyor; insanların türlü istis-
mar, bencilik ve çıkarıcılıklarının neticesinde, dünyaya layık olmayışları. Kurhan'ın nakış ve akrılığı bir araya
getiren ifade tekniği, bu masalsi gelecek anlatısına has fantastik ve naif bir dille sunuyor. Kurhan'ın
"Yeni Bir Dünya" sergisinde, nakış ve boyamaları dışında iki büyük enstalasyon eserini de görmek mümkün.

Tarih : 21 Nisan – 22 Mayıs

Yer : Uniq Gallery

KOKU ve ŞEHİR

Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), "Koku ve Şehir" ile bir ilki daha hayata geçiriyor. Kokuların tarihsel hikâyelerini anlatan sergi; antik dönemden başlayarak Anadolu uygarlıkları ve kültürlerinin kokularla ilişkilerini ele alıyor. Serginin son bölümündeki koku testi ziyaretçilerin dikkatini çekiyor.

Tarih : 18 Nisan – 8 Haziran
Yer : ANAMED - Beyoğlu

KESİŞEN DÜNYALAR: ELÇİLER ve RESSAMLAR

Suna ve İnan Kırac Vakfı Oryantalist Resim Koleksiyonu'ndan yapılan bu seçki ziyaretçilerini sanatın rehberliğinde diplomasi tarihinin yollarında gezdirtiyor. Osmanlı gelen elçileri kendine özgü gelenekler uyarınca ağırlamış. Elçiler ve ressamlar; raporları, mektupları sunup, elçilerin dünya görüşlerini, gezip gördüklerini, katıldıkları törenleri anlatıyor.

Tarih : 29 Mart – 29 Haziran
Yer : Pera Müzesi

DOĞULULUKLAR

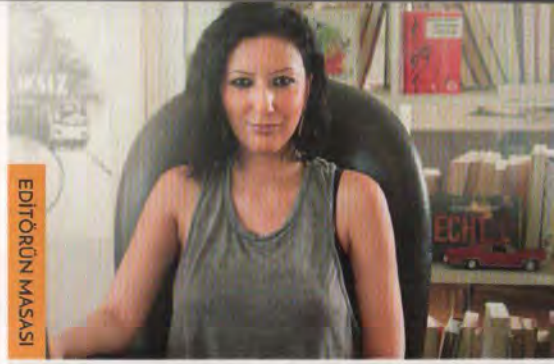
Victor Hugo, yazarlığının dışında çizimleriyle de dikkat çekmiş bir sanatçı. Hugo'nun şiir derlemesi ise henüz Türkçeye çevrilmediği için pek bilinmemektedir. Hugo'nun şair ve çizer yüzüyle ziyaretçilerini buluşturacak olan sergide 90 adet çizim, Doğululuklar kitabını temsilen alıntılanan 14 şiir bulunmaktadır.

Tarih : 1 Nisan – 5 Haziran
Yer : Notre Dame de Sion Fransız Lisesi

TÜRKÇENİN MERKEZİNE YOLCULUĞA DEVAM

Nazlı Berivan Ak April Yayıncılık

EDITORÜN MASASI

April'i, baharın gelişini yayın programımız, dosyalarımız ve projelerimizle kutluyoruz. Ankara'da kurulan, İstanbul, İzmir ve Ankara ofisleriyle yayıncılığa devam eden, 160. kitabını az önce matbaaya gönderen April Yayıncılık için 2016 bol romanlı, bol öykülü bir yıl oluyor. 10. yılımızı kutladığımız günlerde, yeni kitaplar, yeni projeler ardı ardına şekilleniyor, hayata geçiyor. Ve evet, editörün masası yeni dosyalar, kapaklar, bütenler ile dolu!

Saygın Ersin'in yıllar sonra kaleme aldığı *Pir-i Lezzet*'i bu ay okurlara sunuyoruz. Gastronomi ile harmanlanmış, aşkla tatlandırılmış bir tarih yolculuğuna çıkıyoruz! *Erbain Fırtınası* adlı romanıyla geniş bir okur kitlesi edinen Ersin'in yeni romanı okurlarını sevindirecek. ABD'li gazeteci ve yazar Elliot Ackerman'ın ilk romanı *Bedel* de bu ayın kitaplarından. Savaşın gölgesinde bağlılığı, sevgiyi, inancı sorgulayan bir gerillanın gözünden Afganistan'da süregelen savaş okuyacağız. Amazon ayın kitabı ve Washington Post çok satanı *Bedel*, günümüze dair önemli ipuçları barındırıyor. Avantgarit edebiyatın son dönem temsilcilerinden Melida Tüzünoğlu ise *Cimri Cömert* adlı romanıyla satirik bir okuma müjdeliyor. Sezgin Kaymaz ile Türkçenin merkezine yolculuk hız kesmeden sürüyor. Halk ağzından derlemelerle, icat sözcük ve deyimlerle, hitmeyen enerji ve sürprizlerle bu kez bir öykü kitabımız var: *Bugün Bize Kim Geldi*.

Murat Menteş, Alper Canıgüz, Algan Sezgintüredi, Sinem Sal, Nihat Genç, Halil Babilli, Bahadır Cüneyt Yalçın ve Kaan Çaydamalı yeni romanlarıyla, öyküleriyle bu yıl raflarda yerlerini alacaklar. Özgür Mumcu'nun ilk romanı *Barış Makinesi* önümüzdeki ay çıkıyor, Murat Uyrukulak ise tüm kitapları ve yeni kapak tasarımlarıyla yılın sonuna doğru April'de.

Zaytung 2014 - 2015 Almanak ile dürüst, tarafsız, ahlsız haberlere hız kesmeden devam ediyoruz.

Çeviri eserlere gelince: Rabih Alemmedine'nin kaleme aldığı *An Unnecessary Woman*, yeni sezon önemli çeviri eserlerinden. Kitap California Book Award sahibi, National Book Critics Circle

Award ve National Book Award finalisti. Ian Treillis'in *The Mechanical* adlı romanı da bizi heyecanlandıran projelerden. George R.R. Martin yazar için müthiş bir yetenek diyor. Cory Doctorow'un başucu romanlarından biri *The Mechanical*. M. D. Waters'dan *Archetype/Prototype* Philip K. Dick okurlarının ilgisini çekeceği benziyor. Chelsea Cain son dönemde yakından takip ettiğim bir isim. One Kick, Booklist ve People tarafından sıradışı bulunmuştu, ülkemizde kısa sürede karşılığını bulacağına eminim. Han Kang'ın büyük övgüyle karşılanan *Gaterian* adlı romanı, Korece aslında çevirisiyle çıkacak. Kitap Man Booker'un kısa listesinde Elena Ferrante ve Orhan Pamuk ile birlikte yarışıyor. Selahaddin Eyyubi'yi konu alan *Tozkoparan* adlı romanıyla büyük ilgi çeken Thorvald Steen'in romanı da yolda.

Vonnegut'un yeni baskıları ve çevirileri devam ediyor, sırada *Gece Ana* var, devamında *Player Piano*, *Jailbird*, *God Bless You Dr. Kevorkian* okurla buluşacak. Jodi Picoult romanlarına son hız devam. Tüm dünyada empati kraliçesi olarak tanınan, zorlu meseleleri ustaca, yüksek tempoyla işleyen Picoult'nun sıradaki romanı *Ayrılık Vakti*.

Kurgu dışı kitaplar da April'in listesinde bu yıl. David J. Hand *Improbability Principle* adlı kitabında tesadüfleri, mucizeleri, istisnaları konu ediniyor, keyifli bir popüler bilim okuması müjdeliyor. *Time Warped* ile zamanın, *Dreamland* ile uykunun sırlarını çözeceği. Interaktif okuma deneyimi sunan Şahane Hatalar serisi de son hız devam ediyor, aynı kitapta onlarca sona ulaşmak isteyenler için şaşırtıcı öyküler hazırlık aşamasında.

Tüm bu gelişmelerin yanında beni çok heyecandıran iki haber: Kapaklarımız, tasarımlarımız usta tasarımcı Murat Yılmaz'ın elinden çıkıyor yeni sezonda. Alper Canıgüz'ün Avrupa fethi de devam ediyor, Avrupa'nın en prestijli polisiye festivali Quais Du Polar'a davet edilen tek Türk yazardı, sırada yeni festivaller ve yeni çeviriler var. Hem bizler hem yazarlarımız için yorucu ve eğlenceli bir yıl olacağı benziyor, editörün masası fena dolu! ■

Bu ayki konuğumuz, özellikle Orhan Pamuk'un romanlarına, hak ettikleri derinliği kazandıran kapaklarıyla dikkat çeken Hakkı Mısırlıoğlu oldu.

HAKKI MISIRLIOĞLU; YAZARIN KİŞİLİĞİNE VE KİTABIN RUHUNA UYGUN KAPAKLAR

Kitap kapaklarını tasarlarken dikkat ettiğin detayları üç maddede özetler misin?

Tabii ki öncelikle rafta fark edilir olması. Bunu yaparken hem yazarın kişiliği ve duruşuna hem de kitabın ruhuna uygun olması önemli... Nihayetinde elde, sehpa, masada, kütüphanede dururken bir nesne olarak iyi duygular vermesini özellikle önemserim.

Tasarımda iltimas gösterdiğin renkler ve yazı karakterleri var mı?

Geriye dönüp baktığımda bir renge değil ama bodoni yazı karakterine özel bir ilgi gösterdiğim söylenebilir.

Şimdiye kadar tasarladığın kitap kapakları arasında en sevdiğin tasarım hangi kitaba aittir?

Zor soru... Son göz ağrım Murathan Mungan'ın Solak Defterler'ini kapak olarak değil ama kitap tasarımı olarak beğeniyorum.

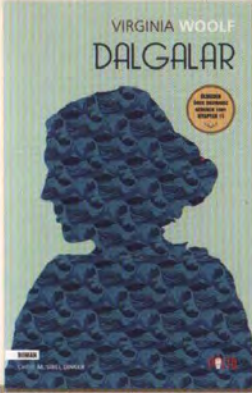
En beğendiğin kitap kapağı hangisi?

Bu da zor soru. Binlerce beğendiğim kapak var dünyada ve Türkiye'de. Ama burada da cevabı bu sefer ilk göz ağrım üzerinden vereyim. Lise'de okurken kapağını beğenip aldığım, grafik tasarımı okumak istememin nedenlerinden biri olduğunu düşündüğüm, Aydın Ülken tasarımı, Rilke'nin *Malte Laurids Brigge'nin Notları* kitabının kapağı.

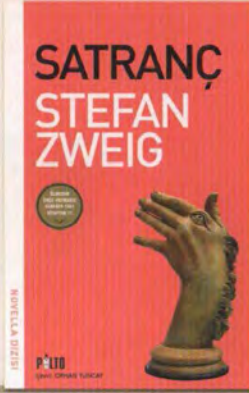
Keşke ben tasarlasaydım dediğin yerli ya da yabancı bir kitap var mı?

Bülent Erkmek'in tasarladığı çoğu kitaba özendiğimi söyleyebilirim. ■

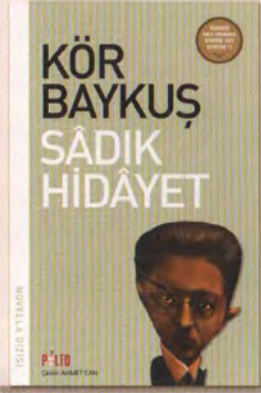
HEPİMİZ GOGOL'ÜN PALTO'SUNDAN ÇIKTIK!

DALGALAR

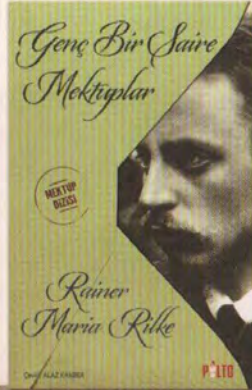
SATRANÇ

KÖR BAYKUŞ

YARATICI
OKURLUK

GENÇ BİR ŞAİRE
MEKTUPLAR

HUZURSUZLUĞUN
KİTABI

